

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**TASARIM İLKELERİNDEN TEKRAR OLGUSUNUN
ARAŞTIRILMASI VE SERAMİK DUVAR
PANOLARINDA UYGULANMASI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Necmiye DEMİRCİOĞLU

Enstitü Anasanat Dalı: Seramik ve Cam

Tez Danışmanı: Doç. Buket ACARTÜRK AKYURTLAKLI

MAYIS – 2016

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Necmiye DEMİRCİOĞLU

27.05.2016

ÖNSÖZ

Bu tezin yazılması aşamasında, çalışmamı sahiplenerek titizlikle takip eden danışmanım Doç. Buket Acartürk Akyurtlaklı'ya değerli katkı ve emekleri için teşekkürlerimi ve saygılarımı sunarım. Yapıcı ve yönlendirici eleştirileriyle destek olan Yrd. Doç. Dr. Emel Yurtkulu Yılmaz'a teşekkür ederim. Bu vesile ile tüm hocalarıma ve yardımlarını esirgemeyen arkadaşlarıma teşekkürü borç bilirim.

Bu günlere ulaşmamda emeklerini hiçbir zaman ödemeyeceğim anneme, babama sonsuz şükranlarımı sunarım. Son olarak maddi ve manevi her türlü destek ve fedakârlıkları için eşime ve oğullarıma çok teşekkür ederim.

Necmiye DEMİRCİOĞLU

27.05.2016

İÇİNDEKİLER

RESİM LİSTESİ	iv
ÖZET	xi
ABSTRACT	xii
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1: TASARIMIN TANIMI, TARİHÇESİ, ÖGELERİ VE İLKELERİ	4
1.1. Tasarımın Tanımı	4
1.2. Tasarımın Tarihçesi.....	6
1.3. Tasarım Öğeleri.....	19
1.3.1. Nokta.....	20
1.3.2. Çizgi.....	21
1.3.3. Leke.....	24
1.3.4. Doku.....	25
1.3.5. Işık.....	27
1.3.6. Renk	29
1.3.7. Değer.....	32
1.3.8. Form, Biçim, Şekil.....	33
1.3.9. Yön.....	34
1.3.10. Mekân	36
1.4. Tasarım İlkeleri	37
1.4.1. Tekrar (Yineleme).....	37
1.4.2. Ritim	38
1.4.3. Uygunluk (Armoni).....	40
1.4.4. Zıtlık (Karşıtlık)	43
1.4.5. Koram (Hiyerarşi)	44
1.4.6. Egemenlik	46
1.4.7. Denge	47
1.4.8. Birlik (Bütünlük).....	49

BÖLÜM 2: TEKRAR OLGUSUNUN TANIMI VE SANAT DALLARINDA

KULLANIMI	51
2.1. Tekrar Olgusunun Tanımı	51
2.2. Tasarımda Tekrar Olgusunun Çeşitleri	53
2.2.1. Tam Tekrar.....	53
2.2.2. Tekrar	55
2.2.3. Değişken Tekrar	56
2.2.4. Aralıklı(Ardışık) Tekrar	58
2.3. Sanat Dallarında Tekrar Olgusunun Kullanımı	59
2.3.1. Görsel (Plastik) Sanatlar ve Tekrar.....	60
2.3.1.1. Resim	61
2.3.1.2. Heykel.....	63
2.3.1.3. Mimari	65
2.3.1.4. Grafik.....	68
2.3.2. İşitsel (Fonetik) Sanatlar ve Tekrar.....	69
2.3.2.1. Edebiyat	70
2.3.2.2. Müzik.....	72
2.3.3. Görsel-İşitsel (Dramatik) Sanatlar ve Tekrar.....	74
2.3.3.1. Tiyatro	75
2.3.3.2. Sinema	75

BÖLÜM 3: SERAMİK SANATINDA TEKRAR

78	78
3.1. Seramiğin Tanımı, Tarihçesi ve Sınıflandırılması	78
3.2. Endüstriyel ve Artistik Seramik Sanatında Tekrar Olgusunun Kullanımı.....	82
3.2.1. Endüstriyel Seramik Alanında Tekrar Olgusunun Kullanımı.....	83
3.2.1.1. Endüstriyel Seramikte Tam Tekrar.....	88
3.2.1.2. Endüstriyel Seramikte Tekrar	91
3.2.1.3. Endüstriyel Seramikte Değişken Tekrar.....	94
3.2.1.4. Endüstriyel Seramikte Aralıklı(Ardışık) Tekrar.....	96
3.2.2. Artistik Seramik Alanında Tekrar Olgusunun Kullanımı	99
3.2.2.1. Artistik SeramikteTam Tekrar.....	103
3.2.2.2. Artistik SeramikteTekrar	106

3.2.2.3. Artistik SeramikteDeğişken Tekrar	109
3.2.2.4. Artistik SeramikteAralıklı(Ardışık) Tekrar	113
BÖLÜM 4: KİŞİSEL UYGULAMALAR.....	119
SONUÇ.....	130
KAYNAKÇA	132
ÖZGEÇMİŞ.....	142

RESİM LİSTESİ

Resim 1	: Eski Taş Çağı'na ait taş ve kemikten yapılmış kullanım eşyaları.....	6
Resim 2	: Prehistorik Dönem'e ait iğne örnekleri	7
Resim 3	: Thonet'in kendi adını taşıyan sandalyeleri	11
Resim 4	: William Morris kataloğu	12
Resim 5	: Arts and Crafts dönemine ait çalışma masası	13
Resim 6	: Art Nouveau dönemine ait dekoratif çanak	13
Resim 7	: Otto Wagner tasarımı sandalye	14
Resim 8	: Tatlin, III. Enternasyonel maketi	15
Resim 9	: Naum Gabo, Linear Construction	15
Resim 10	: Gerrit Rietveld - kırmızı ve mavi koltuk.....	16
Resim 11	: Peter Keler tasarımı beşik	17
Resim 12	: William Wagenfend tasarımı masa lambası.....	17
Resim 13	: Marcel Breuer, Wassily Sandalye	18
Resim 14	: Walter Gropius tasarımı kanepeler.....	18
Resim 15	: Charles Edouard Jeanneret tasarımı şezlong koltuk.....	19
Resim 16	: Nokta ile oluşturulmuş bir çalışma	20
Resim 17	: Farklı büyüklüklerde noktaların tekrarıyla oluşturulmuş çalışma	21
Resim 18	: Nokta, çizgi kullanımının farklı görsel etkileri	21
Resim 19	: Albrecht Dürer, Sanatçının annesinin portresi	22
Resim 20	: Maurits Cornelis Escher'in Drawing Hands adlı eseri	23
Resim 21	: Farklı tonlarda çizgilerle yapılmış bir kompozisyon çalışması.....	23
Resim 22	: Kırık çizgilerle yapılmış çalışma	23
Resim 23	: Victor Vasarely'nin farklı kalınlıkta çizgilerle yapılmış bir eseri	24
Resim 24	: Mark Tobey'in Autumn Field isimli tablosu	25
Resim 25	: Kaya dokusu doğal doku.....	25
Resim 26	: Yaprak dokusu doğal doku	25
Resim 27	: Doğal görsel doku	26
Resim 28	: Yapay görsel doku	26
Resim 29	: Denizatı iskeleti doğal strüktür	26
Resim 30	: Yapay strüktür	26
Resim 31	: Denizkestanesinin dikenli sert dokusu	27

Resim 32	: Doğal deniz süngerinin yumuşak dokusu	27
Resim 33	: Işık, görmemizi sağlayan temel faktördür.....	28
Resim 34	: Siyah, beyaz ve arası değerlerin görülebildiği ışık-gölge	28
Resim 35	: Gün içerisinde değişen ışığın, cisimlerin üzerindeki etkileri	29
Resim 36	: Prizmada geçen beyaz ışığın renk tayfını oluşturması	30
Resim 37	: Josef Albers, Kareye Saygı	30
Resim 38	: Steve Mc Curry'nin kırmızı ve yeşil kompozisyonu	31
Resim 39	: Değer ögesinin görsel algı üzerindeki etkisi	32
Resim 40	: Ton (değer) skalası.....	32
Resim 41	: Temel geometrik şekiller.....	33
Resim 42	: Farklı geometrik form, biçim ve şekiller.....	34
Resim 43	: Çeşitli yönleri gösteren çizgiler	35
Resim 44	: Zıt yönlerin bir arada bulunduğu bir görsel	35
Resim 45	: İç mekânda oluşturulmuş Xiaojing Yan enstalasyonu.....	36
Resim 46	: Form tekrarları yapılmış, Frances Lambe çalışması	38
Resim 47	: Kalp ritmini gösteren ekg dalgaları.....	39
Resim 48	: Luke Jerram'ın dev bir müzik aletine dönüş kamusal heykeli.....	39
Resim 49	: Doğal bir oluşum olan peribacaları	41
Resim 50	: Kalem ve kâğıt arasında işlevlerinden dolayı uygunluk	41
Resim 51	: Kırık ayna ile örümcek ağı arasındaki biçim uygunluğu	42
Resim 52	: Selimiye Camii Mimar Sinan.....	42
Resim 53	: Çiçeklerin zıt renkleri.....	43
Resim 54	: Doğadan eksensel korama örnek eğrelti otu	45
Resim 55	: Doğadan merkezsiz koram örneği.....	45
Resim 56	: Doku egemenliğine örnek görsel	46
Resim 57	: Sudaki akis etkisiyle oluşan simetrik denge.....	47
Resim 58	: Pencereleri ile asimetrik dengeye örnek bir mimari yapı.....	48
Resim 59	: Renk ve doku uyumu ile sağlanan bütünlük	49
Resim 60	: Güneşin doğuşu ve batışı doğadaki düzeni	51
Resim 61	: Renk ve doku tekrarı ile dikkat çeken bir görsel.....	52
Resim 62	: Doğadan tam tekrar örnekleri	53
Resim 63	: Kiremitlerden oluşmuş tam tekrar uygulaması	54

Resim 64	: Tam tekrar dekorlu montajı yapılmış karo.....	54
Resim 65	: Tekstil alanında kullanılan tekrar örneği.....	55
Resim 66	: Tekrar dekorlu karo	56
Resim 67	: Doğadaki değişken tekrara örnek.....	57
Resim 68	: Birbirinin aynı görünen kar tanelerinin arasındaki farklılıklar	57
Resim 69	: Denizyıldızının dokusu, doğadaki ardışık tekrar örneği	58
Resim 70	: Denizkestanelerinin yüzeyi	58
Resim 71	: Paul Klee'nin Pastorale isimli eseri	61
Resim 72	: Luigi Russolo'nun The Revolt isimli tablosu	62
Resim 73	: Andy Warhol'un Campbell's Soup çalışması	62
Resim 74	: Alexander Calder, Vertical Foliage.....	64
Resim 75	: Chryssa, Folded Repeated Forms.....	64
Resim 76	: Otto Herbert Hajek, City Sign.....	65
Resim 77	: Apartman kompleksi Mimar Ricardo Bofill	66
Resim 78	: Dünyanın en uzun binası Burj Halife.....	66
Resim 79	: Akıllı bina Solaris	67
Resim 80	: Av sahnesi betimlemesi Lascaux Mağarası	68
Resim 81	: Michal Batory'ye ait bir tiyatro afişi.....	69
Resim 82	: Müzikte kullanılan tekrar işaretleri	73
Resim 83	: Yeşilçam sineması. Melodram filmlerinden bir replik	76
Resim 84	: Henry Van Der Velde tasarımı porselen kahvaltı seti.....	85
Resim 85	: Walter Gropius tasarımı porselen çay seti	85
Resim 86	: Faruk Malhan'ın Sufi İrismano serisi	86
Resim 87	: Tasarımcı Can Yalman'ın yaptığı Zen lavabo ve küvet.....	87
Resim 88	: Tokujin Yoshioka'nın bir karo tasarımı	87
Resim 89	: Tasarımcı Defne Koz'un İznik Koleksiyonu'ndan bir seri	88
Resim 90	: Hitit Seramik. Osmanlı Çini Serisi, Hanedan modeli	89
Resim 91	: Bellybutton isimli Eva Zeisel tasarımı seperatör	90
Resim 92	: Belle Kogan tasarımı vazo ve çanak örnekleri.....	90
Resim 93	: Ying-Yang servis seti.....	91
Resim 94	: Josef Böck tasarımı porselen çay seti.....	92
Resim 95	: Uwataki Koichi tarafından yapılmış vazo.....	92

Resim 96	: Robert Lallemant'a ait şamdan set	93
Resim 97	: Erica Wakerly, yer karosu tasarımı	93
Resim 98	: Lucie Rie ve Hans Coper'a ait çay ve kahve takımı.....	94
Resim 99	:Tüzüm Kızılcın'a ait seramik duvar panosu.....	95
Resim 100	: John B. Taylor tarafından üretilmiş servis seti.....	95
Resim 101	: Nils Thorsson tasarımı vazo.....	96
Resim 102	: Sadi Diren ve eşi Belma Diren Atatürk Kültür Merkezi.....	96
Resim 103	: Atatürk Kültür Merkezi iç mekân	97
Resim 104	: John Clappison tasarımı çay takımı	97
Resim 105	: Wild Strawberry Archive servis tabağı, Wedgwood.....	98
Resim 106	: Leona serisine ait duvar karosu. Ege seramik	99
Resim 107	: Jale Yılmabaşar'a ait pano	101
Resim 108	: Attila Galatalı'ya ait duvar panosu	101
Resim 109	: Buket Acartürk, Medeniyetlerin Göçü.....	102
Resim 110	: Duvar panosu Jacob van der Beugel	102
Resim 111	: Kemal Tizgöl'ün çalışması	103
Resim 112	: Yoichiro Kamei'nin çalışması.....	104
Resim 113	: Matthias Kaiser çalışması	105
Resim 114	: Rebecca Catterall'ın Open Eaves isimli çalışması.....	105
Resim 115	: Tight Flow isimli çalışma, Fanella Elms.....	106
Resim 116	: Zehra Çobanlı'nın çalışması	107
Resim 117	: Düzenlemeden bir detay.....	107
Resim 118	: Tsehai Johnson çalışması	108
Resim 119	: Ruth Borgenicht çalışması	109
Resim 120	: Alev Ebüzziya'ya ait çanak.....	110
Resim 121	: Mustafa Tunçalp'in İstanbul Atatürk Havalimanı Dış Hatlar.....	111
Resim 122	: İstanbul Atatürk Havalimanı Dış Hatlar	111
Resim 123	: Malene Müllertz çalışması	112
Resim 124	: Blood Swept Lands and Seas of Red projesi	112
Resim 125	: Projeden detay	113
Resim 126	: Candeğer Furtun'un çalışması.....	114
Resim 127	: Farklı bir düzenleme	114

Resim 128	: Giselle Hicks çalışması	115
Resim 129	: Jason Green çalışması	116
Resim 130	: Peter Christian Johnson'ın çalışması	117
Resim 131	: Halima Cassell'in bir çalışması.....	117
Resim 132	: Tıp Fakültesi pano maketi	119
Resim 133	: Tıp Fakültesi pano.....	120
Resim 134	: Pano uygulamasının gerçekleştirildiği mekân	120
Resim 135	: Pano uygulamasından bir detay	121
Resim 136	: Modüler duvar panosu.....	121
Resim 137	: Modüler pano biriminden detay	122
Resim 138	: Solda rölyef dokulu yüzeyler, sağda sır altı dekor.....	122
Resim 139	: Rölyefli ve sır altı dekorlu yüzeyler.....	123
Resim 140	: Koni birimleri.....	123
Resim 141	: Uygulamanın döngü biçimi.....	124
Resim 142	: Silindirik konilerin, dairesel halka birimleri	125
Resim 143	: Uygulamanın yandan görünüşü.....	125
Resim 144	: Üç boyutlu tekrar uygulaması	126
Resim 145	: Birimlerin doku detayı	126
Resim 146	: Çalışmanın ön görünüşü ve yan görünüşü	127
Resim 147	: Yüzeylerindeki doku tekrarı.....	128
Resim 148	: Formların dış tarafları	129
Resim 149	: Formların iç yüzeyleri.....	129

Tezin Başlığı: Tasarım İlkelerinden Tekrar Olgusunun Araştırılması ve Seramik Duvar Panolarında Uygulanması	
Tezin Yazarı: Necmiye DEMİRCİOĞLU Danışman: Doç. Buket ACARTÜRK	
Kabul Tarihi: 27 Mayıs 2016	Sayfa Sayısı: x (ön kısım) + 131 (tez)
Anasanatdalı: Seramik ve Cam	Sanat Dalı: Seramik ve Cam
<p>Tasarım öge ve ilkeleri, güzel sanatlar eğitiminin temelidir. Tasarım olgusunun soyut ve somut olarak iki boyutu vardır. Tasarım zihinde oluşturulan bir süreç olmanın yanı sıra süreç sonunda ortaya çıkan nesneyi de ifade etmektedir.</p> <p>Tasarımın oluşması için temel öge ve ilkelere ihtiyaç vardır. Tasarım ilkeleri, tasarım öğeleri arasındaki ilişkileri düzenleyen ilkelere dir. Tez kapsamında araştırılan tasarım öğeleri; nokta, çizgi, leke, şekil-biçim-form, doku, ışık, renk, değer, yön ve mekândır. Tasarım ilkeleri ise; tekrar, ritim, uygunluk, zıtlık, koram, egemenlik, denge ve birliktir.</p> <p>Tekrar, bir ögenin belli bir düzen içerisinde birden fazla sayıda kullanılmasıdır. Ögenin tüm özellikleri aynı kalabilir veya bazı farklılıklar olabilir. Öğelerin benzerlikleri de tekrar algısı oluşturur.</p> <p>Tekrar, dört başlık altında toplanmaktadır: Tam tekrar, tekrar, değişken tekrar, aralıklı tekrar. Tam tekrar, bir birimin tüm özellikleri aynı olacak biçimde aynı yön ve eşit aralıkla yeniden ortaya çıkışıdır. Tam tekrar endüstriyel alanda kullanılan bir gerekliliktir. Tekrar, bir birimin tüm özelliklerinin aynı ancak yön veya aralıkları farklı olacak biçimde yeniden ortaya çıkışıdır. Birim tek veya birkaç parçadan oluşabilir. Değişken tekrar, dikkatli bakıldığında görülen farklılıkları olan birimlerin yeniden ortaya çıkışı ile oluşur. Birimlerin yön ve aralıkları farklı olabilir. Doğada en sık karşılaşılan tekrar çeşididir. Aralıklı tekrar, birden fazla sayıda birimin aynı yön ve eşit aralıkla yeniden ortaya çıkışı ile oluşur.</p> <p>İnsanoğlu ancak ateşi kontrol altına aldıktan sonra seramik ürünler ortaya koymaya başlamış ve günümüze kadar aralıksız olarak sürdürmüştür. Tez kapsamında, endüstriyel ve artistik seramik alanlarında tekrar olgusunun kullanımı araştırılarak, mevcut çalışmalardan örneklere yer verilmiştir. Uygulama bölümünde, konu ile ilgili modern ve geleneksel yöntemlerle yapılmış üretimler gerçekleştirilip mekâna yerleştirilmiş ve sergilenmiştir.</p> <p>Konu ile ilgili olarak yapılmış çalışmalar taranarak yurt içi ve yurt dışında yapılmış araştırmaya örnek olabilecek çalışma ve uygulamalar incelenmiştir. Sözü edilen öge ve ilkelerin seramik sanatındaki yeri ve öneminin incelenmesi, alan ile ilgili olan herkes açısından önemli bir başvuru kaynağı olacaktır. Sergilenen ve mekâna yerleştirilen seramik çalışmalar, izleyicinin görsel ve estetik düzeylerinin gelişmesine katkı sağlayacaktır.</p>	
Anahtar Kelimeler: Tasarım, Tekrar, Seramik, Tasarım İlkeleri, Tasarım Öğeleri	

Title Of The Thesis: Researching The Repetition Concept of Design Principles and Performing on Ceramic Wall Panels

Author :Necmiye DEMİRCİOĞLU **Supervisor** : Assoc.Prof. Buket ACARTÜRK

Date : 27 May 2016 **Nu. of pages:** x(pre text)+131(thesis)

Department: Ceramic and Glass **Subfield** : Ceramic and Glass

Design elements and principles are fundamentals of education of fine arts. Concept of design has two dimensions; abstract and physical. Besides being a process created in mind, also means the object created at the end of the process.

Some fundamental elements and principles are needed to create a design. Design principles are regulative principles which coordinate relations between design objects. In the scope of this thesis, the design objects that have been researched are point, line, stain, figure-format-form, texture, light, colour, value, direction and place. Design principles are repetition, rhythm, suitability, contrast, hierarchy, sovereignty, balance and unity.

Repetition is using an element more than once in a certain order. An element's state in which it stays same without any change or with small differences are also repetition. Likewise similarities of the elements create a perception of repetition.

Repetition is grouped under four headings: Complete repetition, repetition, variable repetition, multiple repetition. Complete repetition is reappearances of a unit with same features, in the same direction and equal interval. Complete repetition is a necessity at industrial area. Repetition is reappearances of a unit with the same features but different directions or intervals. A unit may be consisted of occur with one or several pieces. Variable repetition consist of units which has differences that can only be seen by a careful examination. Units' direction and interval can be different. It is the most encountered kind of in the nature. Multiple repetition consist of reappearance of units with the same direction and equal intervals.

Mankind could have started producing ceramic productions after taking fire in control and continued the production without a stop. In the scope of the thesis researches have been made on repetition concept in are pointed industrial and artistic ceramics and presents some examples of existing studies. In the application section, products, about the subject, are produced by modern and traditional methods and placed to a location and exhibited.

By the examination of the studies about the subject, domestic and foreign Works and applications that can be examples, of the subject are analysed. Research on the importance and place of mentioned elements and principles in ceramic art will be an important reference for the people who has interest in the area. The ceramic products which have been installed and exhibited will contribute to the development of the visual and aesthetical perception of the audience.

Key Words: Design, Repetition, Ceramic, Design Principles, Design Elements

GİRİŞ

Tasarım, zihinde gerçekleşen ve güzel sanatlar alanında önemli yeri olan yaratıcı bir süreçtir. Tasarım düşünce ile başlar. Eleştirel ve yaratıcı düşünme, sorgulama, akıl yürütme, hayal kurma ve farklılıkları ayırt etme gibi zihinsel yetenekler tasarıma etki eder. Zihnindeki bir düşünceyi geliştirip tasarımını yapma ve sonrasında planlı şekilde bu tasarımı kullanıma yönelik işlevsel bir ürün veya sanat ürünü haline getirebilme yeteneği insanı diğer canlılardan ayırır.

Dünya üzerindeki ilk insanlar hayatta kalabilmek için önce temel ihtiyaçlarını karşılamak zorunda kalmıştır. O dönemden günümüze ulaşan kanıtlara bakıldığında ilk insanların mağara duvarlarına çizdiği resimler, kesici birtakım aletler ve avlanmak için yaptığı mızrak uçları ile ilk tasarımların oluşturulduğu görülmektedir. Zaman içerisinde yaşanan toplumsal gelişmelere ve ihtiyaçlara bağlı olarak, üretilen sanat ve tasarım ürünlerinde de değişimler olmuştur. Sözü edilen durumun yanı sıra, farklı kültürlerin değerleri de değişime etki eden faktörler arasındadır. Bu değişimler ve farklılıklar, ortaya çıkan ürünleri çeşitlendirmiş ve zenginleştirmiştir.

Milattan önceki dönemlerden 2000'li yıllara kadar geçen süre içerisinde sanat ve tasarım olguları zaman zaman birlikte, zaman zaman da ayrı anılmıştır. Sözü edilen iki olgunun ortak değer ve kurallara sahip olması, tarihçelerinin de ortak ve tek bir anlatım üzerinden yapılabilmesini mümkün kılmaktadır.

Tasarım sürecinde zihinde oluşan ilk düşüncenin gelişip olgunlaşarak sonuca ulaşabilmesi için bazı temel kurallara ihtiyaç vardır. Meydana gelen ürün ister kullanım nesnesi ister sanatsal ürün olsun benzer kural ve süreçlerden geçerek sonuca ulaşılmaktadır. Bu kurallar tasarım öğeleri ve tasarım ilkeleri başlıkları altında toplanır.

Tez çalışması kapsamında tasarım öğelerinden nokta, çizgi, leke, doku, ışık, renk, değer, form (biçim, şekil), yön ve mekân, tasarım ilkelerinden ise tekrar, ritim, uygunluk, zıtlık, koram, egemenlik, denge ve birlik başlıkları araştırılmıştır. Tekrar ilkesi ise tezin asıl konusunu oluşturmuştur. Tekrar ilkesi, bir öğenin aynı ya da yakın değer olarak birden fazla olacak şekilde bütünün içerisinde yer almasıdır. Tasarım alanında kaydedilen aşamalar ve insan beğenileri tekrarın çeşitlerinin oluşmasına yol açmıştır. Bu doğrultudaki gelişmeler, kullanılan birimin ölçü, biçim, renk, değer ve dokularının tam

anlamıyla aynı olması veya olmaması, aralıklarının aynı yönde ve eşit olması veya olmaması gibi farklılıklarla tekrar çeşitleri karşımıza çıkmaktadır.

Seramik sanatında endüstriyel ve artistik olarak iki farklı alandan bahsedilebilir. Artistik seramik alanındaki çalışmalar form, doku ve ölçülerde daha esnek olabilmeyi olanaklı kılarken endüstriyel seramik alanı işlevselliği ve seri üretime uygunluğu gibi faktörlerden dolayı bu tür bir esnekliğe izin vermemektedir.

Endüstriyel seramik alanında uygulanan üretim sisteminin her aşamasında ve elde edilen her üründe tekrar olması kaçınılmaz bir gerekliliktir. Artistik seramik alanında sanatçının kendini ifade ediş biçimine bağlı olarak tekrar örnekleri mevcuttur. Bunun yanı sıra özellikle geniş alanlara yayılan çalışmalarda tekrar ve çeşitleri sıklıkla kullanılmaktadır. Endüstriyel ve artistik alanlarda yapılan tasarımlarda tekrar ilkesinin uygulanmasının olumlu etkileri görülmektedir.

Çalışmanın Önemi

Tasarım öge ve ilkeleri, sanatsal ve endüstriyel seramik alanlarında yapılacak çalışmaların çeşitlenmesi, geliştirilmesi bakımından önemlidir.

İnsanın yaşadığı çevre, ihtiyaçlarını karşıladığı endüstriyel üretimler ve sanatsal nesnelere oluşmaktadır. Endüstriyel ve sanatsal amaçla ortaya koyulan tüm üretimlerin temelinde tasarım olgusu bulunmaktadır.

Günümüzde artistik seramik alanında, sanatçının kendini ifade ediş biçimine göre, seramik duvar panolarında tekrar olgusu sıklıkla kullanılmaktadır. Seramik duvar panoları, belirli bir mekân için oluşturulan ve mekâna estetik değer katan sanatsal üretimlerdir. Geleneksel ve alışılmış olan biçimiyle mimari bir eleman olan mekân, seramik duvar panosu uygulamaları ile eserin bir parçası olma boyutu kazanarak eserlerin sergilenmesine hizmet eden sanatsal bir değere sahip olmaktadır.

Seramik duvar panolarında, anlatımı güçlendirmek ve sürekliliği sağlamak adına tekrarlara dayanan kurgular yapılabilmektedir. Tekrar, gerek çalışmanın bütünlüğü ve görsel algı üzerindeki olumlu etkisi gerekse sanatçının kendini ifade ediş biçimi olarak sıklıkla kullanılmaktadır.

Çalışmanın Amacı

Tez çalışmasının temelini, endüstriyel ve artistik seramik alanlarında tekrar olgusunun kullanımının araştırılması oluşturmaktadır.

Tasarım öge ve ilkelerinin araştırılması, tasarım ilkelerinden tekrar olgusunun detaylı olarak incelenmesi, konu ile ilgili endüstriyel ve artistik seramik alanlarında yapılmış çalışmalara yer verilmesi amaçlanmıştır.

Uygulama bölümünde konu ile ilgili seramik üretimlerin gerçekleştirilip mekâna yerleştirilmesi ve sergilenmesi hedeflenmiştir.

Çalışmanın Yöntemi

Konu ile ilgili olarak daha önce yapılmış olan kitap, dergi, tez ve internet kaynakları gibi çalışmalar taranarak araştırmada yer alacak kaynaklar tespit edilmiştir. Gerek yurt içi gerek yurt dışında yapılmış, araştırmaya örnek olabilecek çalışma ve uygulamalar incelenmiştir.

Tasarım ilkelerinden tekrar olgusunun teorik olarak ayrıntılı araştırma ve incelenmesinin ardından konu ile ilgili seramik uygulamaya yönelik tasarımlar yapılmıştır. Tasarımların tamamlanmasının ardından mekâna ve tasarımlara uygun seramik üretimler gerçekleştirilmiştir.

Araştırma dört ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde tasarım olgusunun çeşitli tanımları, tasarımın tarihsel süreç içerisinde geçirdiği aşamaların yanı sıra tasarım öge ve ilkeleri araştırılarak çeşitli örneklerle yer verilmiştir.

İkinci bölümde tekrar olgusunun tanımı ve çeşitleri detaylı olarak incelenmiştir. Sanat dallarında kullanımı araştırılarak mevcut uygulamalardan örneklerle yer verilmiştir.

Üçüncü bölümde seramiğin tanımı ve tarihçesine değinilmiştir. Endüstriyel ve artistik seramik alanlarında tekrar olgusunun kullanımı ele alınarak, yapılan çalışmalar örneklerle açıklanmıştır.

Dördüncü bölümde konu ile ilgili tasarımlar yapılmış ve seramik üretimleri gerçekleştirilmiştir.

BÖLÜM 1: TASARIMIN TANIMI, TARİHÇESİ VE ÖGELERİ

1.1. Tasarımın Tanımı

Tasarım, Türk Dil Kurumu tarafından “Zihinde canlandırılan biçim, tasavvur. Bir sanat eserinin, yapının veya teknik ürünün ilk taslağı, tasar çizim, dizayn.”¹ olarak tanımlanmıştır.

Tasarım kelimesi farklı şekillerde tanımlanmaktadır. Bir başka tanımı şu şekilde yapılmıştır. “Tasarımın sözlük anlamı bir plan ya da eskizi yapmak üzere zihinde canlandırmaktır; biçim vermek ya da üretilmek üzere zihinde canlandırılan bir plan ya da bir şeydir; bir sonucu hazırlayan adımların ortaya konulduğu zihni bir proje ya da şemadır. Tasarım sanatta ilk eskiz: resim, bina ya da dekorasyon gibi yapılacak bir şeyin esas özelliklerini özetleyen şekil; bir sanat eserini meydana getirecek eleman ve detayların düzenlenmesi anlamına gelir.”²

Çekoslovakyalı düşünür, yazar ve gazeteci Vilém Flusser, ‘Tasarım Sözcüğü Üzerine’ başlıklı makalesinde tasarım kelimesini şöyle tanımlamakta ve farklı bir yorum getirmektedir. “[T]echne, ars, sanat, zanaat, teknik ve mekanik gibi sözcüklerle de uyuşmakta ve ‘düzen kurmak’, ‘hesap kitap yapmak’, ‘şeklini çıkarmak’, ‘taklit etmek’ anlamlarında da kullanılmaktadır. Design kelimesi ayrıca anlam bilimsel açıdan, techne sözcüğündeki gibi, her ikisi de doğayı dönüştürmekle, ona hile yapmakla uğraşan sanatı ve sanayiye, onlarla ilişkili diğer pek çok kavramı da bir biçimde içermektedir.”³

İsmail Tunalı ise kitabında; “Tasarım, öncelikle, zihinde var olan bir fikirdir; ama bu fikir bir biçim (form) verme dinamiğini içerir ve bu oluşum süreci içinde biçim kazanmış bir nesne (object) olarak dışlaşır, somutlaşır. Buna göre, her tasarım olgusunda bir fikir ve o fikre göre biçimlenmiş bir nesne bulunur. [...] Her sanat yapıtı bir tasarımdır ve bir tasarım varlığı olarak gerçek varlığı aşar.”⁴ şeklinde açıklama yapmıştır.

Tasarım ve sanat ilişkisinden yola çıkarak, tasarım şöyle de tanımlanmıştır: “Sanatçı gördüğü eğitim ve birikime bağlı olarak beyninde konuyu bir bütün halinde canlandırır,

¹ TDK, Güncel Türkçe Sözlük, <http://tdk.gov.tr> (18.1.2014)

² Nigan Bayazıt, **Tasarımı Anlamak**, İstanbul: İstanbul İdeal Kültür, 2008, s.174.

³ Benal Dikmen, “Sanat, Zanaat ve Tasarımın Belirsizleşen Sınırları”, **Sanat Tasarım ve Manipülasyon Sempozyum Bildiri Kitabı**, Sakarya: Sakarya Üniversitesi, 21-23 Kasım 2013, s.186.

⁴ İsmail Tunalı, **Tasarım Felsefesi**, İstanbul: Yem Yayın, 2009, s.18.

tahayyül eder. Tasarım için, öğütürük, sentezleyerek ürettiği estetik bilgiyi kullanır.”⁵ Yazarın yine aynı kitabında şöyle ifadeleri vardır. “Sanatçının ürettiği değer nesnesi ise, tasarımdır (sanat eseridir). O herhangi bir nesne değil, ‘yeni yaratılmış’ bir değerdir. Hedef, içerik, işlev, anlam ve biçim olarak değer ifade eden, bir nesnedir tasarım. Kim ne derse desin, her estetik nesne bir tasarım, her tasarım bir estetik nesne olmak zorundadır. Görsel sanatların var oluş koşulludur, bu yapılaşma.”⁶

Önder Küçükerman’ın tasarımda öncelikle ilgili şöyle bir açıklaması vardır: “[Y]eni ürün tasarımı öncelikle ‘yaratıcı yöndeki bir düşünce sürecidir’”⁷ Aynı yazar, bir diğer kitabında da tasarımla ilgili ifadelere yer vermiştir: “[H]er yeni ürünün tasarımı, bir bakıma yeni ve başlı başına bir olaydır.”⁸ “[H]er ürün tek başına bir şey değil, bir kavram ya da kavramlardan oluşan bir sistem olarak görölmektedir.”⁹

Avusturyalı tasarımcı ve akademisyen Victor Papanek tasarımı, her zaman, herkesin yaptığı bir eylem olarak tanımlar ve şöyle der “Bir şey yapıp meydana getirdiğimiz zaman tasarım yapmış oluruz. Tasarım temel bir insan eylemidir. Amaçlanan belirli bir hedefe yönelik, planlanan insan eylemleri tasarlama sürecini oluşturur. [...] Tasarım anlamlı bir düzen ortaya koyan, bilinçli bir eylemdir.”¹⁰

Tasarım olgusu zihinde gerçekleşen bir oluşum süreci olmanın yanı sıra süreç sonunda ortaya çıkan nesneyi de ifade etmektedir. Başka bir deyişle hem soyut hem de somut bir olgu olarak iki boyutu vardır.

Tasarım olgusunun tanımları çoğaltılabilir. Bu tanımlardan yola çıkarak tasarım olgusunun insan zihnine ait bir özellik olduğu ve sanattan ayrı düşünölemeyeceği yorumu yapılabilir. Sanatın, toplum yaşantısını belirleyen her türlü oluşum ve gelişmeden etkilendiği bir gerçektir. Bunun yanı sıra sanat içinde bulunduğu kültürden de beslenmektedir. Başka bir deyişle sanat kavramı kültürel özelliklere, toplumsal değişmelere ve teknolojik gelişmelere paralel olarak ilerleyen bir süreç izlemektedir. Tasarım da bu noktada sanat ile aynı özelliklere sahiptir. Ancak tasarım, söz konusu

⁵ Faruk Atalayer, **Görsel Sanatlarda Estetik İletişim**, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, No:770, 1994, s.42.

⁶ Atalayer, 1994., s.45.

⁷ Önder Küçükerman, **Endüstri İçin Ürün Tasarımında Yaratıcılık**, İstanbul: Yem Yayın, 1996, s.66.

⁸ Önder Küçükerman, **Endüstri İçin Ürün Tasarımında Adımlar**, İstanbul: Yem Yayın, 1997, s 16.

⁹ Küçükerman, 1997, s.143.

¹⁰ Bayazıt, 2008, s.175.

özelliklere ek olarak teknik anlamda belirlenen kurallara da uymak zorundadır. Dolayısıyla sanat ve tasarım kavramlarının kesin çizgilerle birbirinden ayıramayacağı söylenebilir. Bu bağlamda her ikisinin de benzer tanımlara ve ortak bir tarihçeye sahip olduğu yorumu yapılabilir.

1.2. Tasarımın Tarihçesi

Tasarım ve sanat, dünyada insanla birlikte var olmuş kavramlardır, başka bir deyişle insanlık kadar eskidir. Tarihsel süreç içerisinde söz konusu kavramlar zamanın getirdiği koşullara göre değişerek varlıklarını devam ettirmişlerdir. Sanat ve tasarım tarihine bakıldığında sözü edilen kavramların birbirlerinin yerine kullanıldığı dönemler olduğu görülmektedir. Sanat ve tasarımın net olarak ayrıldığı Endüstri Devrimi'ne kadar olan süreç için, sanat tarihinin aynı zamanda tasarım tarihi olduğu yorumu yapılabilir. “Ta işin başında bunun bilincinde olmamız çok önemlidir, çünkü sanatın tüm tarihi, gittikçe gelişen teknik yetkinleşmenin tarihi değil, değişen kafa yapılarının ve gerekliliklerin tarihidir.”¹¹

İlk tasarımlar, ilk insanlar tarafından ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla çevrelerinde buldukları malzemelerle ve sadece kendi el becerileriyle gerçekleştirilmiştir. Bu insanların mağaralara çizdiği birtakım şekillerle iletişim sağladığını göz önünde bulundurursak bu şekillerin günümüz alfabesinin ilk tasarımları olduğu söylenebilir. Bunun yanında insanoğlu, hayatını devam ettirebilmek için günlük hayatta ihtiyacı olan her eşyayı tasarlamak zorunda kalmış ve zaman içinde kullandıkça da geliştirmiştir.

Resim 1. Eski Taş Çağı'na ait taş ve kemikten yapılmış kullanım eşyaları.

Kaynak: http://fouman.com/Y/Image/History/Prehistoric_Tools_Bones_Hamedan.jpg
(18.12.2014)

¹¹ Ernst Hans Gombrich, **Sanatın Öyküsü**, Bedrettin Cömert(çev), İstanbul: Remzi Kitabevi, 1980, s.24.

“Yaşamak ve işlerini görmek durumunda olan insan, sahip olmadığı özel birtakım organların eksikliğini gidermek amacıyla, ‘hazır olarak bulduğu doğal durumları’ aklıyla değiştirmek zorundadır. Bu amaçla doğal yetilerini güçlendiren ya da tamamlayan aletler geliştirir ve ancak bu sayede çevresine egemen olabilir.”¹²

Arkeolojik kalıntılardan anlaşıldığı kadarıyla; ilk insan hayatta kalmaya çalışırken ve çevresini düzenlerken doğal malzemeleri yine doğayı örnek alarak kullanım nesnesine çevirmiştir. Başka bir deyişle, esin kaynağı doğadır. Bu şekilde insanın çevresiyle bir bağ kurabildiği ve kendisine bir yaşam alanı oluşturabildiği söylenebilir.

“İnsanın bedensel eksikliğini gidermek ya da bedenini güçlendirmek üzere meydana getirdiği teknik ilk olarak el sanatlarında somutlaşmıştır. İnsanın kendini korumak ve avını yakalamak güdüsüyle yaptığı bıçak, balta, ok, mızrak gibi aletler demircilik; gündelik gereksinimlerini karşılamak için tahtadan yaptığı kaşık, masa ve barınak gibi alet ve yapılar dülgerlik; süs, takı gibi ikincil gereksinimlerini karşılamak üzere yaptığı aksesuarlar ise kuyumculuk dediğimiz el sanatlarının tasarımsal varlığını gösterirler; bunlar aynı zamanda insanın endüstri öncesi meydana getirdiği teknik ürünlerdir.”¹³ Elimizdeki tarihi kalıntılara bakıldığında, o dönemde üretilen kullanım nesnesinde biçimsel kaygının günümüzdeki kadar önemli olmadığı, işlevsel olmasının yeterli olduğu anlaşılmaktadır.

Resim 2. Prehistorik Dönem'e ait iğne örnekleri.

Kaynak: http://www.scienceandquran.com/articles/stone_age.html
(18.12.2014)

¹² Tunalı, A.g.e., s.29.

¹³ Tunalı, A.g.e., s.30.

Geçmişten günümüze doğru gelirse, bilime göre sanat alanının daha küçük adımlarla gelişme gösterdiği ileri sürülebilir.

Günümüze kalan en eski sanatsal objeler “Venüs heykeli” olarak isimlendirilen kadın figürleridir. “Bu yontma figürlerin gerçek amacı ne olursa olsun bu konudaki belirsizlik, sanatın kökenlerini anlamaya çalışan birinin karşılaştığı sorunların önemli bir yönüne dikkat çekmektedir.”¹⁴

Mısırlılardan günümüze üç bin yıldan uzun süredir var olan eserlere bakıldığında, yapılan çalışmalarda doğanın yanında inancın da etkili olduğu ve yapılan her şeyin kendine özgü katı kurallar içinde şekillendiği okunmaktadır.

“Antik sanat felsefesinde güzel sanatlar ile zanaatlar (tekhne) henüz birbirlerinden ayrılmamışlardı. Güzel sanatlar üç ana öbekte değerlendirilmekteydi: görsel sanatlar (resim, heykel, mimarlık); yazınsal sanatlar (epik, lirik, dramatik şiir) ve karışık müzik sanatları (dans, şarkı).”¹⁵

Felsefe tarihinde ilk sistemli felsefi düşüncenin kaynağının Platon olduğu kabul edilmiştir. “Platon’a göre sanat bir öykünme, bir taklittir; her imitasyon da hakikat ile hakikat olmayanın, doğru ile yanlışın, varlık ile varlık olmayanın bir birleşimidir. [...] [B]ütün yaratılmış şeyler, nesnelere kendi ezeli arketiplerinin ya da “form”larının taklitleridirler. İmgeler de bu ezeli, öncesiz-sonrasız arketiplerin ya da “form”ların resimlerde, dramatik şiirlerde ve şarkılarda yansıtılmalarından başka bir şey değildirler. [...] İşte bu yüzden de sanatlar taklitlerin taklididirler, sanatçılar da düpedüz kandırıkçı ve birer sahtekârdırlar.”¹⁶

Yunan Heykel Sanatına ait ilk çalışmalar, Mısır Heykel Sanatıyla biçimsel olarak benzer özellik göstermektedir. Ancak, Yunanlı sanatçılar zaman içinde idealize edilmiş gerçekçiliğe ulaşarak özgün Yunan Sanatını var etmişlerdir. Bu dönemde, başta heykel olmak üzere sanatın bütün alanlarında gelişmeler yaşanmıştır.

“Eski Yunanlıların zanaatçı/sanatçı anlayışında, çarpıcı bir şekilde eksik olan, bizdeki modern hayal gücü, özgünlük ve özerklik vurgusudur. Hayal gücü ve yaratım, genellikle,

¹⁴ Mary Hollingsworth, **Dünya Sanat Tarihi**, Rengin Küçükdoğan ve Banu Ergüder(çev), İstanbul: İnkılap Kitabevi, 2009, s.22.

¹⁵ Nejat Bozkurt, **Sanat ve Estetik Kuramları**, Bursa: Remzi Kitabevi, 2000, s.92.

¹⁶ Bozkurt, A.g.e., s.93.

modernlikte vurgulanan anlamıyla alınmıyor, bunun yerine belli bir amaç için sipariş verilen bir şeyi imal etmenin bir parçası olarak değerlendiriliyordu.”¹⁷

Söz konusu dönem incelendiğinde güzel sanatlar ve zanaat arasında bir ayırım olmadığı ve sanat denilen kavramın günümüzdeki zanaat kavramına daha yakın olduğu yorumu yapılabilir.

“Eski dünyada modern düşünceleri andıran sanata ilişkin tek genel sınıflandırma geç Helenistik ve Roma dönemlerinde sanatın liberal ve bayağı(ya da hizmetçi) sanatlar olarak ikiye bölünmesiydi. Bayağı sanatlar fiziksel emekle ve/veya ücret karşılığı yapılan sanatlar, liberal ya da özgür sanatlar ise soylu ve eğitilmiş sınıflara uygun olan entelektüel sanatlardı”¹⁸

M.S. II. yüzyılda Roma İmparatorluğu’nun çökmesi sonucunda oluşan küçük devletler üzerinde Hristiyanlık hızla yayılmış ve sözü edilen coğrafyaya hâkim olmuştur. “Bu ilk Hristiyan çağını izleyen dönem, Roma İmparatorluğunun düşüşünden sonraki dönem, genellikle ‘karanlıklar çağı’ olarak bilinir.”¹⁹ Hristiyanlığın katı ve baskıcı bir şekilde uygulanması sonucu bu dönemde sanat kilisenin etkisi altında kalmıştır. Yapılan çalışmalara bakıldığında, konuların kutsal kitapta anlatılan sahneler olduğu anlaşılmaktadır.

Söz konusu dönemde yapılan resimlerde biçimsel olarak güçlü bir hiyerarşi ve simetrinin hâkim olduğu görülmektedir. Eserlerin, Hristiyanlığın yayılışını hızlandırmak ve propaganda yapmak işlevi gördüğünü söylenebilir.

“Mısırlılar çoğunlukla, var olduğunu *bildikleri* şeyi, Yunanlılar ise, *gördükleri* şeyi çizmişlerdi. Ortaçağlı sanatçı, *duyduğu* şeyi yapıtında anlatmasını öğrenmiştir.”²⁰

Bin yıl kadar süren bu dönemden sonra kilisenin yerini yeni ve gerçekçi düşüncelere bırakmasıyla, hayatın her alanında bir hareketlilik yaşanarak farklı bir sürece girildiği görülmektedir. “Sanatçıların ilgisi, yavaş yavaş, kutsal öykünün elverdiğince açık-seçik ve etkileyici bir biçimde anlatımından; doğanın bir görünümünü, aslına en uygun olarak yansıtabilecek bir betimleme yöntemine kaymaya başlamıştı. [...] Sanatçının ilgisi bu

¹⁷ Larry Shiner, **Sanatın İcadı**, İsmail Türkmen(çev.), İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2010, s.50.

¹⁸ Shiner, A.g.e., s.48.

¹⁹ Gombrich, A. g. e., s.113.

²⁰ Gombrich, A. g. e., s.120.

yöne girdikten sonra, artık Ortaçağ sanatı kesinlikle aşılmış sayılırdı. Böylece, genellikle *Rönesans* denilen çağa varmış oluyoruz.”²¹

Rönesans, yeniden doğuş anlamına gelir ve bu dönemde Antik Yunan ve Roma Sanatı yeniden canlandırılmaya çalışılmıştır. “Rönesans’la birlikte önemli bir gelişmeye daha tanık oluruz. Ortaçağ’da zanaatçı olarak görülen ressam, heykeltıraş ve mimarlar bu dönemde sanatlarıyla ilgili kuramsal çalışmalar da yapmaya başlarlar. Hemen bütün büyük Rönesans ustaları aynı zamanda büyük birer kuramcıdırlar desek, pek abartmış olmayız.”²² Bu dönemde reform hareketlerinin getirdiği yeni arayışların etkisiyle sanat ve bilim yeniden yorumlanmıştır. Tanrı merkezli görüşten insan merkezli görüşe kayma olmuş ve hümanist düşünce yayılmıştır.

18. yüzyılda İngiltere’de bilim adamlarının bilim ve teknik alanında kaydettikleri gelişmeler sonucunda 1780’lerde buharın bir enerji kaynağı olarak kullanılabilceği bulunmuştur. Söz konusu gelişme çok önemli sonuçlara yol açtığından dolayı devrim olarak adlandırılmıştır. İnsanlık tarihi açısından çok büyük önemi olan Sanayi Devrimi olarak da bilinen Endüstri Devrimi gerçekleşmiştir. Endüstri Devrimi’ne kadar olan dönemde yapılan tasarımların üretimi için insan gücü ve ustalığı kullanılıyorken Endüstri Devrimi’nden sonra insan gücüyle kullanılan aletin yerine makineler geçmiştir. Buhar gücü ile çalışan makinelerin insan gücüne kıyasla büyük bir verimlilik sağlamasının yanı sıra üretim maliyetlerini de düşürmesiyle endüstriyel alanda hızlı bir gelişme süreci de böylece başlamıştır. Bunun sonucunda Avrupa’da tarım işçileri toplumundan fabrikalarda çalışan nüfusa doğru bir değişim yaşanmıştır.

²¹ Gombrich, A. g. e., s.166.

²² Nurhan Atasoy, Uşun Tükel, “İtalya’da Rönesans Sanatı”, <http://pdfkutuphane.com> (15.11.2014)

Resim 3. Buhar gücüyle ahşap bükme ve modüler üretim tekniği ile tasarım tarihinde devrim niteliğinde gelişmeler yapan Thonet'in kendi adını taşıyan sandalyeleri halen üretilmekte ve ilgi görmektedir. (1860)

Kaynak: http://www.brooklynmuseum.org/opencollection/objects/94974/Rocking_Chair_Model_1 (18.12.2014)

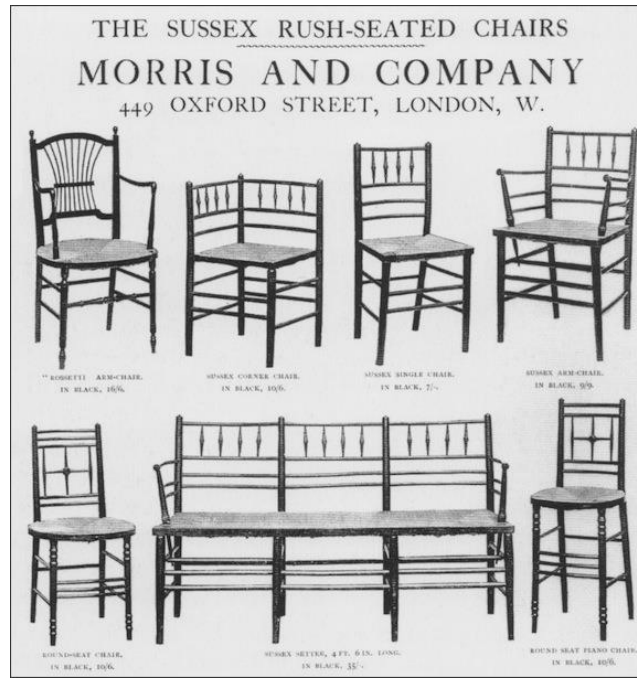
“Böylece, makineyle yapılan ürünlerin tasarlanması için sanayi tasarımı denen yeni bir tasarım biçimi ortaya çıkmıştır. 1800'den önceki yüzyıl güzel tasarım çağıdır. Ama gittikçe daha fazla şeyin makineyle üretildiği 19. yüzyılda durum tam tersine döndü. Elle üretim yöntemlerinden makineyle üretim yöntemlerine geçiş, iyi tasarımdan kötü tasarıma geçişi getirdi; çünkü üreticiler artık yüksek kaliteli mal üretmek yerine, çok ve ucuz mal üretmeyi düşünüyorlardı. Kötü bir başlangıcı olan sanayi tasarımını iyileştirmek için çok fazla çaba gösterilmesi gerekti.”²³

Teknolojinin sunduğu yeni imkânlar, bilginin çabuk iletimi, haberleşmenin kolaylaşması ile sanat ve tasarım alanında yeni gelişmeler yaşanmıştır. Bilgi aktarımının hızlanması ile kitle iletişim çağının başladığı yorumu yapılabilir. Artık tasarım ve üretimin aynı kişi tarafından tek bir elden yapımı sona ermiş, farklı uzmanlaşma alanları ortaya çıkmıştır. Makinelerle seri üretim ve hızlı tüketim ile iletişim ve ulaşımın gelinen noktanın bir sonucu olarak bu dönemde, sanat ve tasarım artık tek değil birçok merkezden gelişmeye ve yayılmaya başlamıştır.

Endüstri Devrimi'nden önceki dönemlerde bugün kullandığımız anlamıyla bir tasarımdan bahsetmek mümkün değildir. “Nitekim daha önceki tasarım kavramı da gelişen endüstri

²³ “Sanayi Tasarımı”, **Temel Britannica**, C. 15, s. 48.

kavramı ile birlikte değişerek, endüstri için tasarıma dönüşürken bu yeni durum daha da kaçınılmaz bir gerçek olarak ortaya çıkmıştı.”²⁴ Endüstri Devrimi sonrasında 1800’lü yıllarda sanat ve tasarım arasında net bir ayrım gerçekleştiği söylenebilir. “Endüstri tasarımının tarihi endüstrinin karmaşık zanaatlardan seri üretime geçmesiyle başlar. Tasarım tarihinden bahsedilince yalnız teknik, ekonomik, estetik ve toplumsal gelişmelerle yetinmeyip psikolojik, kültürel ve ekolojik faktörlerin de göz önüne alınması gerekir.”²⁵

Resim 4. William Morris’in şirketinin kataloğundan bir sayfa. (1880)

Kaynak: <http://pashutler.org.uk/morris-and-company-sussex-chairs>
(18.12.2014)

Makine ile gerçekleşen seri üretim sonucunda, el sanatlarından uzaklaşarak çok miktarda üretilen kalitesiz ve taklit ürünler yaygınlaşmıştır. 1800’lerin sonunda, İngiltere’de ucuz ve kalitesiz üretime karşı William Morris’in öncüsü olduğu Arts and Crafts hareketi gelişmiştir. Morris, tasarıma önem vermiş, sanatçının aynı zamanda zanaatçı olduğunu savunmuştur. Söz konusu hareket ile sanat ve zanaat arasındaki ayrım ortadan kaldırılarak makine üretimi karşısında el emeğine dayanan üretimin yeniden canlandırılması istenmiştir.

²⁴ Küçükerman, 1996, s.51.

²⁵ Niğan Bayazıt, **Endüstri Tasarımı Temel Kavramları**, İstanbul: İdeal Kültür Yayıncılık, 2011, s.25.

Resim 5. Arts and Crafts dönemine ait, kütüphane için yapılmış çalışma masası. (1905)

Kaynak: <http://www.metmuseum.org/toah/works-of-art/1991.145> (18.12.2014)

Arts and Crafts hareketinden sonra I. Dünya Savaşı'na kadar olan dönemde Art Nouveau gelişmiştir. Art Nouveau'nun biçimsel özelliklerine bakıldığında doğal, bitkisel motifler ve kıvrımların hâkim olduğu görülmektedir. “ Art Nouveau sanat ve endüstri arasında bir reform hareketi olmuş ve 1910'da da tamamen ortadan kalkmıştır.”²⁶

Söz konusu sanatın sonlarına doğru çizgilerde geometrinin etkisi ve sadeleşme görülmektedir. Bu sonuçtan, endüstriyel üretimin gereği olan bir değişimin yaşandığı ancak yeterli olmadığı yorumu yapılabilir. “19. Yüzyıl Avrupa'sı, gelenekten kopma ve yeni bir kavram yaratmanın savaşını yapmaktadır. [...] Bir geçiş dönemi sanatı olan Art Nouveau, belirli yeni biçimlere yönelik olmasına karşın, özünde yine de bir 'biçimsel' nitelik vardır.”²⁷

Resim 6. Art Nouveau döneminin biçimsel özelliklerini taşıyan dekoratif çanak.

Kaynak: <http://writersagainstobscurity.files.wordpress.com/2011/01/7434-art-nouveau-blue-bowl.jpg> (18.12.2014)

²⁶ Bayazıt, 2011, s.26.

²⁷ Önder Küçükerman, “Kişi-Çevre İlişkilerinde Çağdaş Gelişimler ve Oturma Eylemi”, (Doçentlik Tezi, İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi Yayını, No: 54), s. 44.

Endüstriyel alanda kaçınılmaz olarak yaşanan hızlı gelişme sonucunda Almanya’da sanatçı, zanaatçı ve sanayicilerden oluşan Werkbund birliği kurulmuştur. “Werkbund modern endüstriyel üretimin koşullarını göz önüne almış ve endüstriyle sanatı ve zanaatı bir araya getirmeyi hedeflemiştir.”²⁸

Resim 7. Werkbund biçimsel özelliklerini taşıyan ve ayaklarında kullanılan metallerle dikkat çeken Otto Wagner tasarımı sandalye. (1904-05)

Kaynak: <http://history1mes.blogspot.com.tr/2014/09/deutscher-werkbund-movement.html> (18.12.2014)

I. Dünya Savaşı yılları incelendiğinde, endüstriyel tasarım ve üretimde dönemin şartlarına paralel olarak özellikle silahlar ve otomobiller konusunda önemli gelişmeler yaşandığı ortaya çıkmaktadır. Bunun yanında savaşın getirdiği yıkım ve ekonomik koşullar hayatın her alanını etkilemiştir. Sanat alanında da şartların getirdiği değişikliklerle yeniden yapılanma zorunlu olmuştur. Yaşanan bu değişimden toplumun tüm kurumları etkilenmiştir. Yeni dünya görüşüyle birlikte sanatçı ve tasarımcı için de yeni bir dönemin başladığı söylenebilir. Sanat ve sanatçının artık bir hamisinin olmadığı görülmektedir. Söz konusu dönemde sanatın, sanatçının kendi görüşünü yansıttığı yorumu yapılabilir.

Avrupa’da durum böyle iken, Rusya I. Dünya Savaşı’na ilave olarak, iç karışıklıkların da etkisiyle ağır ekonomik koşullar altındadır. Avrupa’da yayılmakta olan Kübizm’in Rusya’daki yansıması, işlevselliğin ön planda olduğu Konstrüktivizm olmuştur. Yapılan çalışmalara bakıldığında, sanatçıların dönemin getirdiği şartlardan dolayı, çevrelerinde buldukları her türlü endüstriyel malzemeyi kullanarak sanatsal ve işlevsel tasarımlar

²⁸ Bayazıt, 2011, s.27.

yaptığı görülmektedir. “[T]asarım, nesnenin amacı ve kullanılan malzemenin olanaklarıyla belirleniyordu.”²⁹

Resim 8. Konstrüktivizm’in işlevselliğini yansıtan, Vladimir Yevgrafoviç Tatlin’in III. Enternasyonal için yaptığı anıtın maketi. (1919)

Kaynak: <http://pixgood.com/vladimir-tatlin-monument-to-the-third-international.html>
(27.12.2014)

Ekim Devrimi’nden bir süre sonra devletin sanatı şekillendirmeye başlaması üzerine bu durumu kabul etmeyen sanatçılar ülkeden ayrılmak zorunda kalmıştır. “Rus Konstrüktivist sanatçıların 1920-30’lu yıllarda Batı’ya giderek sürdürdükleri çalışmaları sonucunda konstrüktivizm Avrupa ülkelerinde yayılmış ve dönemin sanat anlayışı üzerinde ciddi etkileri ve katkıları olmuştur.”³⁰

Resim9. Kinetik heykelin öncüsü Naum Gabo’nun “Linear Construction” isimli eseri. (Konstrüktivizm, 1922)

Kaynak: http://lewisnicolsmith.files.wordpress.com/2011/09/lodder_fig5.jpg
(18.12.2014)

²⁹ Norbert Lynton, **Modern Sanatın Öyküsü**, Cevat Çapan ve Sadi Öziş (çev), İstanbul: Remzi Kitabevi, 2009, s.104.

³⁰ Buket Acartürk, “Konstrüktivizmin ve Süprematizmin Seramik Sanatına Etkileri”, (**Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Dokuz Eylül Üniversitesi GSE, 2005), s.21.

1919 yılında Almanya’da ortaya çıkan ve gelişen Bauhaus’un, Werkbund birliğinin bir uzantısı olduğu yorumunun yanı sıra, Rus Konstrüktivizmi’nin Avrupa’da nispeten yalınlaşmış yansıması olduğu da söylenebilir. Bauhaus işlevsel, geometrik ve yalın biçimsel özellikleriyle endüstriyel üretime elverişli çalışmalar üreterek yeni bir dönem başlatmıştır. Bauhaus Okulu’nda “Eğitim, sanatçı ve zanaatçı işbirliği, sanat, el işçiliği, sezgi ve yöntem bütünlüğü içinde verilir.”³¹ Sözü edilen okulun eğitmenlerine bakıldığında dönemin ünlü sanatçı ve tasarımcılarının bir arada çalıştığı görülmektedir. Dolayısıyla, bu noktada sanat ve zanaatı birleştirme hedeflerine ulaştıkları yorumu yapılabilir. Söz konusu durum Bauhaus’un başarısındaki önemli faktörlerden biridir.

Resim 10. Gerrit Rietveld tasarımı, bir Bauhaus klasiği olan “kırmızı ve mavi koltuk”. (1918)

Kaynak: <http://www.classicmoebel.eu/us/design-chairs-bauhaus-classic/49-armchair-424-red-and-blue-gerrit-rietveld> (23.12.2014)

“Bauhaus’un bilinçli bir şekilde ileri sürüp geliştirdiği etkili bir tasarlama ve üretme metoduna bağladığı tasarım, 1920’lerde öncü durumundaki sanatçıların ortak tasarısı biçimine gelmiştir.”³² Ancak Nazi baskısı sonucu okul kapatılmış ve kurtulan eğitmenler yurt dışına kaçmak zorunda kalmıştır. 1937 yılında Chicago’da tekrar kurulan Bauhaus, önce Amerika’da ve sonrasında Avrupa’da birçok ülkeye yayılarak ‘Tatbiki Güzel

³¹ Jale Erzen, Bauhaus’un 90. Yılında, [Electronic Version] *Mimarlık Dergisi*, 2009, Sayı: 349, (16.12.2014)

³² Küçükerman, A. g. t., s.73.

Sanatlar Okulu' kurulmasına yol açmıştır. "Bugünkü tasarım çalışmalarının temeli, Temel Sanat Eğitimi'nin esası, Bauhaus bünyesinde geliştirildi."³³

Resim 11. Peter Keler tasarımı beşik. (1922)

Kaynak: <http://www.stylepark.com/en/tecta/bauhaus-cradle> (23.12.2014)

Resim12. William Wagenfend tasarımı masa lambası. (1924)

Kaynak: <http://www.greychic.com/wp-content/uploads/2013/03/Bauhaus-lamp-1.jpg>

(18.12.2014)

Bauhaus ile tasarım olgusu günümüzde kullanılan anlamına kavuşmuştur. "Bauhaus'a yön veren ilke, sanatta tasarlanmanın, ne entelektüel ne de maddeci bir olay olduğu, hayatın esas bir parçası olduğunu kabul etmesidir."³⁴ Gropius'un 'biçim, işlevi izler' şeklindeki yaklaşımı sonucunda üretilen tasarımlara baktığımızda, tasarımları yönlendiren en önemli unsurun işlev olduğu açıkça görülmektedir. Yapılan tasarımlar tamamen amaca hizmet etmeye yöneliktir. Söz konusu tasarımlar işlevini yerine getiren, pratik, dayanıklı, ucuz ve estetikdir

³³ Yüksel Bingöl, Bauhaus ve eğitim ilkeleri, <http://www.mobbig.org/belge/MOBBIG-29/YukselBingol-Sunu-mobbig29.pdf> (15.12.2014)

³⁴ Bingöl, A.g.y., s.9.

Resim13. Günümüzde hala üretilen bir tasarım klasiği ‘Wassily’ sandalye. Marcel Breuer’den dostu ve Bauhaus eğitmeni Wassily Kandinsky’ye hürmeten. (1925)

Kaynak: <http://www.thehumansolution.com/knoll-wassily-chair.html> (23.12.2014)

Söz konusu dönemde geliştirilen tasarım anlayışı günümüze kadar ulaşmış ve tasarım eğitiminde uygulanmaya devam etmektedir. Yapılan tasarımların modasının geçmediği, günümüzde hala üretilmeye ve tüketilmeye devam ettiği görülmektedir. Dolayısıyla tasarımlar belli bir döneme ait olmayan, ‘zamansız’ tasarımlardır. “[Ç]ağdaş kavramın temelleri ‘Arts and Crafts’ döneminde atılmış ve Bauhaus’ta ise bu özellikler biçimsel ve kavramsal kesinliklerini kazanmışlardır. Bauhaus kavramlarının ‘zaman-ötesi’ niteliği bu kesinliğin sonucunda olmuştur.”³⁵

Resim 14. Walter Gropius tasarımı, günümüzde üretimine devam edilmekte olan F51/3 kanepesi. (1922)

Kaynak: <http://theredlist.com/wiki-2-18-392-1335-1341-1343-view-german-bauhaus-1-profile-gropius-walter-2.html> (18.12.2014)

³⁵ Küçükerman, A. g. t., s.75.

Bauhaus, endüstrinin yeni ekonomik düzen içinde ortaya çıkan sorunlarına karşı uygun bir üretim sistemi bularak kalıcı çözümler geliştirmiştir. Değişen şartlara uyum sağlamanın yanı sıra insanın istek, ihtiyaç ve beklentisine de cevap veren projeler üreterek insan anatomisi için ergonomik ürünlere ulaşmıştır. Dünyaya sunduğu yenilikler hala insanlara ilham vermeye devam etmektedir.

Resim15. Le Corbusier olarak tanınan Charles-Edouard Jeanneret tasarımı şezlong koltuk. (1928)

Kaynak: <http://www.gopixpic.com/400/chaise-longue-design-rose-schoops-nonesite/> (18.12.2014)

Bauhaus'un temelleri William Morris'in öncüsü olduğu Arts and Crafts hareketi ile atılmıştır. William Morris endüstrileşmenin kültür ve sanata olan olumsuz etkilerine karşı mücadele ederek iyi tasarıma olan ihtiyacı gündeme getirmiştir. Morris seri üretimin getirdiği ucuz ve niteliksiz ürünler yerine, tasarımın işleve uygun olması ilkesini savunarak işlevsel nesnelerin iyi, güzel ve kaliteli üretilmesi sağlamıştır. Verdiği mücadele sonucunda kendisinden sonra gelen birçok sanatçıyı etkileyerek sanat ve endüstriyi birleştiren Bauhaus'un da hazırlayıcısı olmuştur. Bauhaus'ta sanat, bilim ve kuram birleştirilerek sanat ve yaşamı bütünleştiren tasarımlar gerçekleştirilmiştir.

Bauhaus Okulu'nda uygulanan eğitimde, tasarıma ilişkin işlevsellik teknikleri başlığı altında günümüzde kullanılan tasarım öğeleri ve ilkelerinin temelleri oluşturulmuştur.

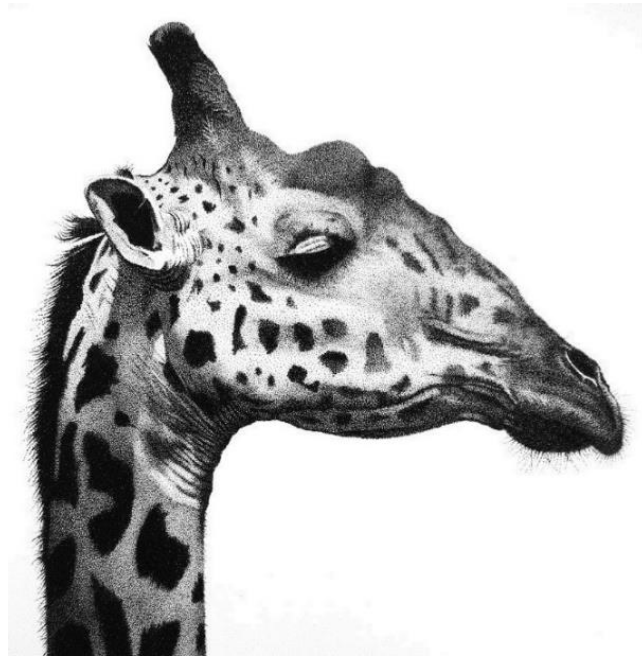
1.3. Tasarım Öğeleri

Tasarımın zihinde oluşması ve somut olarak gerçekleşmesi için temel öge ve ilkelere ihtiyaç vardır. Söz konusu öğelerin birbirleri ile ilişkisi, uyumu ve dengesi yapılan çalışmanın estetik değeri üzerinde önemli ölçüde etkili olmaktadır.

Tasarım ögeleri, uygulama yapılan güzel sanatlar alanının özelliğine göre farklılık göstermektedir. Tez çalışmasında yer verilen temel tasarım ögeleri şunlardır; nokta, çizgi, leke, form-biçim-şekil, doku, ışık, renk, değer, yön, mekân.

1.3.1. Nokta

En temel görsel tasarım ögesidir. En, boy ve yüksekliğinde görsel olarak bir ölçü algılanamaz ve boyutsuz olarak algılanır. Çizgilerin kesiştiği yeri ifade eder. Noktanın geometrik olarak belirlenmiş bir şekli olmamasına rağmen, biçimsel olarak daire şeklinde algılanır.

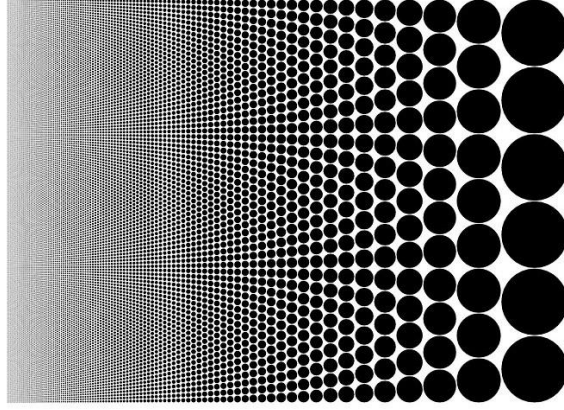

Resim 16. Nokta ile oluşturulmuş bir çalışma.

Kaynak: http://4.bp.blogspot.com/ZhPNK2gNfL0/TwN0pR4PVjI/AAAAAAANWk/avFmI9QniFA/s1600/868278975_63fa60681c_o.jpg (25.12.2014)

“Birkaç nokta birden dikkatimizi çektiğinde bu noktalar arasında bir gerilim doğar çünkü göz bunların arasında bir bağıntı kurar. Sayısal olarak çoğalan bu noktalar arasındaki bağıntı çizgiselliğe dönüşür. Tek başına boyutsuz gibi görünen noktalar büyüdükçe bir boyut oluşturabildikleri gibi yan yana gelerek çizgi ve yüzeyleri meydana getirebilirler.”³⁶

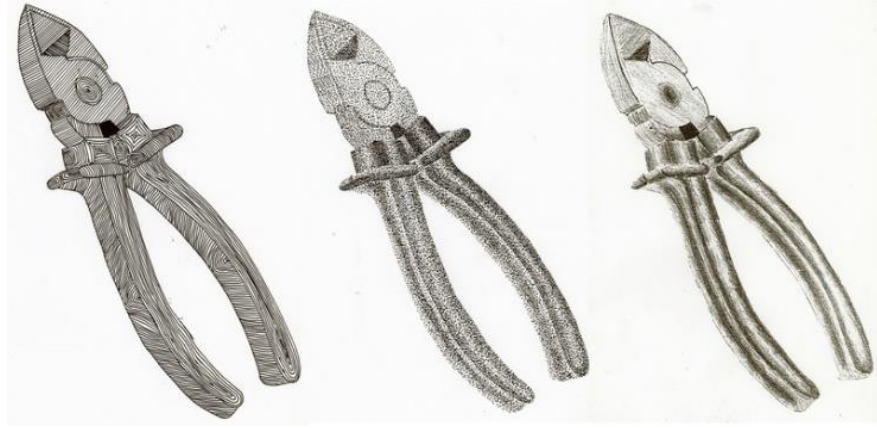
³⁶ Hatice Aslan Odabaşı, **Grafikte Temel Tasarım**, İstanbul: Yorum Sanat Yayınları, 2002, s.23.

Resim 17. Farklı büyüklüklerde noktaların tekrarıyla oluşturulmuş bir çalışma.

Kaynak: <http://wewastetime.files.wordpress.com/2013/03/op-art-dots.jpg> (18.15.2014)

Tek olduğunda durağanlık ifade etse de artan sayılarda kullanıldığında noktaların yerleşimlerine göre etkileri de farklı olur. Noktaların yanyana gelişerindeki sıralanışı, sıklığı, büyüklüğü, yönü ve yoğunluğuna göre yüzey düzenlemeleri yapılabilir.

Resim 18. Nokta, çizgi kullanımının farklı görsel etkileri.

Kaynak: <http://www.cizim.biz/wp-content/uploads/2012/10/nokta.jpg> (22.12.2014)

Yapılan düzenlemeler dinamizm, ritim, hareket, karışıklık, monotonluk ve ışık-gölge etkisiyle de derinlik gibi zengin görsel etkiler oluşmasına olanak sağlar.

1.3.2. Çizgi

Noktaların bir yöne doğru birbiri ardına sıralanmasıyla oluşan görsel tasarım ögesidir. Görsel olarak bir resimde en ve yüksekliğinde boyutsuz sadece uzunluğunda ölçü olan, tek boyutlu bir öge olarak algılanır. Buna karşın büyük yapılarda eni, boyu ve yüksekliği metrelerle ifade edilebilir. “Genişliği ve uzunluğu ne olursa olsun eğer bir şey çizgi etkisi

yapıyor, çizgisel bir özellik gösterebiliyorsa; o şey, o tasarımda bir çizgi rolü oynuyor demektir.”³⁷

Resim 19. Albrecht Dürer tarafından çizgilerle oluşturulmuş, sanatçının annesinin portresi.

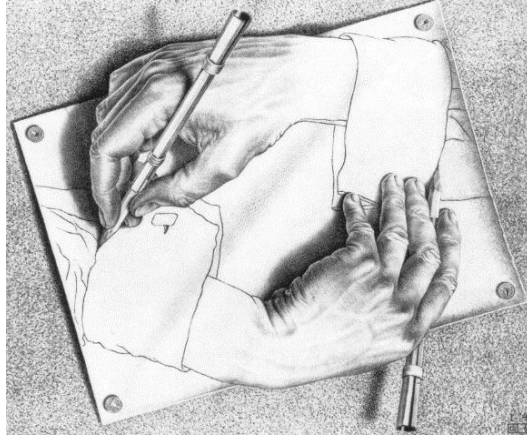
Kaynak: http://www.wga.hu/support/viewer_m/z.html (18.12.2014)

Sanat ve tasarımın en temel ifade yöntemidir. Öyle ki, ‘çizmek’ fiili, ‘çizgi’ isminden gelmekte ve tek başına kullanıldığında dahi ‘resim yapmak, tasarım yapmak’ anlamlarına gelebilmektedir. “ Çizim, tüm görsel sanatlarda yaratıcı ifadenin bir başlangıcıdır.”³⁸ Zihnimizdeki tasarımları kâğıt üzerine aktarırken, biçim ve yüzeyleri belirlerken en sık ve en kolay kullandığımız yöntemdir.

Doğaya bakıldığında sınırları belirleyen bir çizgi olmadığı görülür. Canlı veya cansız varlıkların sınırları ışık etkisiyle oluşan renkler, renklerin açık ve koyu tonları ile birbirinden ayrılmaktadır. Ancak, sanat ve tasarım alanında sınırlar çizgiler aracılığıyla belirlenmektedir.

³⁷ İ. Hulusi Güngör, **Temel Tasarım**, İstanbul: Bilgisayar Destekli Baskı ve Reklam Hizmetleri Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti., 2005, s.38.

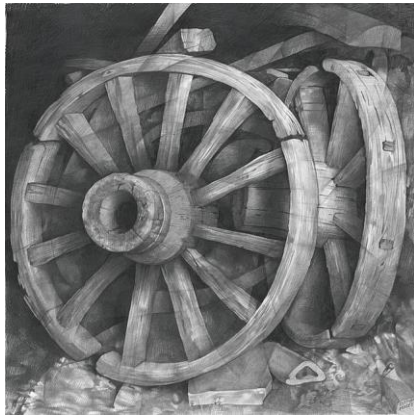
³⁸ Kazım Artut, **Sanat Eğitimi-Kuramları ve Yöntemleri**, Ankara: Anı Yayıncılık, 2009, s.152.

Resim 20. Maurits Cornelis Escher'in 'Drawing Hands' adlı eseri.

Kaynak: http://dalesdesigns.net/escher/drawing_hands.jpg (25.12.2014)

Tek bir çizgi sonsuza kadar gidebilir. Çizgilerin düz, kırık, eğri, yatay, dikey, diyagonal, ince ve kalın kullanılmasının farklı etkileri vardır. Çizgilerin çeşitli şekillerde birlikte kullanılmasıyla ton farklılığı, derinlik, sınır ve doku gibi görsel etkiler oluşturmanın yanı sıra canlı, yumuşak, istikrarlı, kararsız, agresif, hareketli veya durgun gibi psikolojik etkiler de oluşturur. Söz konusu durum çizginin hem somut hem de soyut anlatım gücüne sahip olduğunu göstermektedir.

Resim 21. Çizginin psikolojik etkisine örnek olabilecek, farklı tonlarda çizgilerle yapılmış bir kompozisyon çalışması.

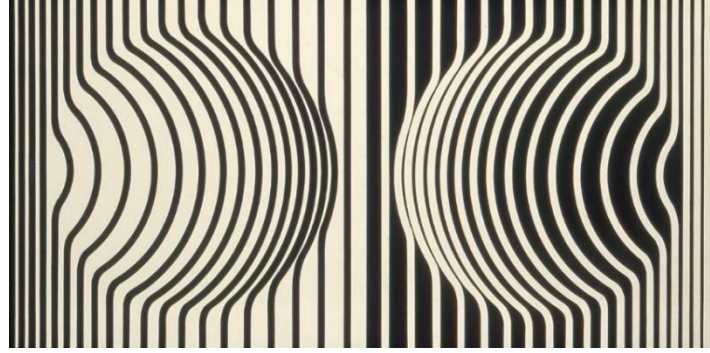
Kaynak: <http://www.resimkalemi.org/karakalem/17740-cernov-denis-valerievich-manzara-resimleri.html> (25.12.2014)

Resim 22. Kırık çizgilerle yapılmış çizginin psikolojik etkisine örnek bir çalışma.

Kaynak: <http://www.studentartguide.com/articles/line-drawings> (18.12.2014)

Çizgi, sanatçı veya tasarımcının karakteristik özelliklerinden biridir. Başka bir deyişle, sanatçı veya tasarımcının artık kendi tarzı olmuş çizgilerine bakarak onu kimin yaptığı hakkında doğru tahminde bulunabiliriz.

Resim 23. Victor Vasarely 'nin farklı kalınlıkta çizgilerle yapılmış bir eseri.

Kaynak:http://www.szentnorbert.hu/regi/diakoknak/tantargy/matematika/veghek/V_Vasarely/Vasarely_8.jpg (18.12.2014)

1.3.3. Leke

Sanat sözlüğünde “Leke, bir yüzey üzerinde, yüzeyin renk ve tonundan daha farklı renk ve tonda fark edilen, daha küçük bir yüzey”³⁹ biçiminde ifade edilmiştir.

Leke, herhangi bir örtücü malzeme ile yapılabilir. İki boyutlu düzenlemelerde çalışma alanının bir bölümü nokta, çizgi, renk, ışık-gölge veya doku ile örtülerek leke oluşturulabilir. Böylece sözü edilen bölümler şekillendirilir ve bir ifade kazanır.

Leke ögesinin pürüzsüz (dokusuz), pürüzlü (dokulu), noktasal (puantilist), çizgisel (taramalı) ve darbesel (tuşlu) olarak uygulanabilir. Noktasal ve çizgisel lekelerin oluşturulabilmesi için yüzeyde boşlukların olması gerekir.

Leke, görsel algı üzerinde etkili olmaktadır. Yapılan çalışmalarda lekenin uygulanışı, sanatçının kendine özgü bir anlatım biçimi olarak kendini göstermektedir.

³⁹ Nimet Keser, **Sanat Sözlüğü**, Ankara: Ütopya Yayınevi, 2009, s.197.

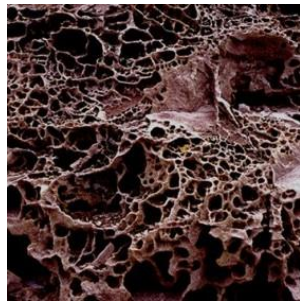
Resim 24. Mark Tobey'in "Autumn field" isimli tablosu. (1957)

Kaynak<http://www.wikiart.org/en/mark-tobey/autumn-field-1957> (18.2.2016)

1.3.4. Doku

Canlı veya cansız varlıkların dokunulduğunda hissedilen veya bakıldığında görülen yüzey özellikleri şeklinde tanımlanabilecek bir görsel tasarım ögesidir. Dokular, doğal ve yapay olabilmektedir. Doğal doku, doğada mevcut olan varlıkların var oluşlarından gelen kendine özgü dokusudur. Yapay doku ise insanın eliyle veya alet kullanarak oluşturduğu dokudur.

"Doku temelinde, özünde 'işlevin' bir ifadelenişidir." ⁴⁰ Başka bir deyişle, dokunun görsel yapısı işlevi ile yakından ilişkilidir.

Resim 25. Kaya dokusu. (doğal doku)

Kaynak:<http://www.fotokritik.com/238360/kaya-doku> (28.12.2014)

Resim 26. Yaprak dokusu. (doğal doku)

Kaynak:<http://www.fotokritik.com/arama/doku/1> (28.12.2014)

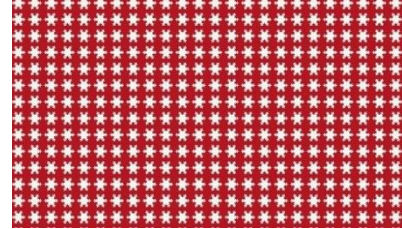
⁴⁰ Atalayer, Temel Sanat Öğeleri, s.195.

Doğada var olan dokuların bir kısmı görsel olarak algılanmanın yanı sıra dokunarak da algılanabilen dokulardır. Buna ilaveten sadece görsel olarak algılanabilen dokular da vardır. Görsel dokular yüzeyde nokta, çizgi, renk gibi öğelerle oluşan ve sadece görsel olarak algılanan, dokunarak algılanamayan dokulardır.

Resim 27. Doğal görsel doku.

Kaynak:<http://tr.forwallpaper.com/wallpaper/skin-tiger-stripes-fur-striped-300528.html>
(23.12.2014)

Resim 28. Yapay görsel doku.

Kaynak: <http://pixabay.com/tr/noel-ka%C4%9F%C4%B1t-ka%C4%9F%C4%B1t-ambalaj-arka-plan-554703/> (23.12.2014)

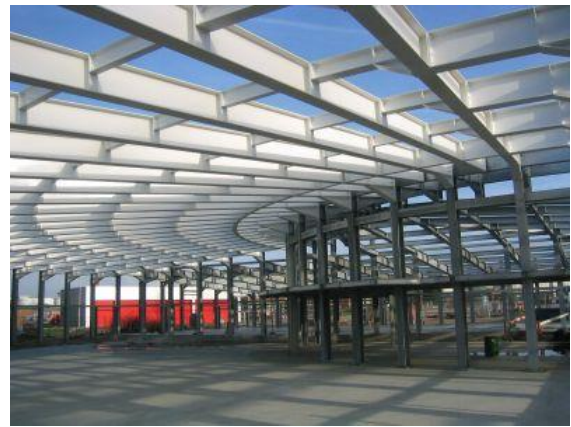
Dokuların dış yüzeydeki oluşumuna tekstür, yüzeyin içindeki oluşumuna ise strüktür denir. Bunun yanında, strüktür görünür de olabilir. Doğadaki varlıkların tekstür ve strüktürleri, onların karakteristik özelliklerinden biridir. Sözü edilen yapılar incelendiğinde, genellikle belirli bir matematiksel düzen içinde sıralandıkları görülmektedir. Sözü edilen durumun yanı sıra yapay, düzensiz dokular da bulunmaktadır.

Doku ve strüktür öğelerinin temelinde tekrar ilkesinin çeşitli şekillerde kullanımı bulunmaktadır.

Resim 29. Denizati iskeleti. (doğal strüktür)

Kaynak:http://www.biyolojisiyesi.net/tum%20uniteler/destek_ve_hareket/omurgali_hayvanlarda_destek_ve_hareket.html(28.12.2014)

Resim 30. Yapay strüktür.

Kaynak: <http://ivfab.com/services/structural-steel> (28.12.2014)

Resim31. Denizkestanesinin dikenli sert dokusu.

Kaynak:<http://www.hayvanresimleri.gen.tr/wp-content/uploads/Deniz-Kestanesi-Resimleri-8.jpeg> (28.12.2014)

Resim 32. Doğal deniz süngerinin yumuşak dokusu.

Kaynak:<http://www.denizsungeri.com/index.php?page=galeri.html&act=listProducts&id=32> (28.12.2014)

Dokular sert-yumuşak, kaygan-pürüzlü, mat-parlak, düz-girinti ve çıkıntılı gibi yüzey özellikleri farklı görsel etki oluşturmanın yanı sıra farklı psikolojik etki de oluşturmaktadırlar. Yumuşak dokular insanı psikolojik olarak rahatlatırken sert dokular insanı harekete geçiren, uyarıcı etki yapabilmektedir. Sözü edilen özelliklerin bilinmesinin yapılan çalışmalarda olumlu etki yapacağı düşünülmektedir.

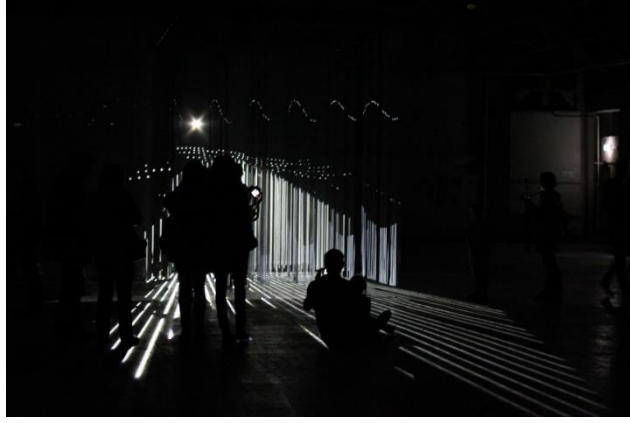
Dokunun görsel etkisi ve algılanışı, malzemenin yapısı, mekân, renk, ışık gibi faktörler ile yakından ilişkilidir.

1.3.5. Işık

Işık, Türk Dil Kurumu'na göre "Cisimleri görmeyi, renkleri ayırt etmeyi sağlayan fiziksel enerjidir."⁴¹ İnsanoğlunun bilinçli olmayarak olsa da, kullandığı ilk enerjidir. Çünkü ışık, görsel algılamanın en temel ögesidir. Başka bir deyişle, görme olayının gerçekleşmesi için ışık olması gerekmektedir.

Bir cisim güneşten gelen ışığın tamamını soğuruyor ve dışarı hiç ışık yansıtıyorsa siyah olarak algılanır. Benzer şekilde cisim güneşten gelen ışığın tamamını yansıtıyor, hiç soğurmuyorsa beyaz olarak algılanır.

⁴¹ TDK, Güncel Türkçe Sözlük, <http://tdk.gov.tr> (30.12.2014)

Resim 33. Işık, görmemizi sağlayan temel faktördür.

Kaynak: <http://andberlin.com/tag/exhibition/> (30.12.2014)

Düz dalgalar halinde yayılan ışık bir cisme çarptığında yansır. Cisimlerin şeffaf olması, yarı şeffaf olması veya şeffaf olmaması ışığı yansıtma derecelerine göre gerçekleşmektedir. Eğer cisme ulaşan ışığın tamamı veya tamamına yakın bölümü yansımadan diğer tarafa geçiyorsa o cisim şeffaftır. Işık şeffaf olmayan cisimlerden diğer tarafa geçemediği için bu cisimlerin gölgelerini oluşturur. Oluşan gölgenin sınır netliği ve koyuluğunu ışık kaynağının cisme olan uzaklığı belirler.

Resim 34. Siyah, beyaz ve aradaki değerlerin görülebildiği ışık-gölge örneği.

Kaynak: <http://www.ephotozine.com/photo/a-study-in-perspective--light-and-shade-34055013> (30.12.2014)

Işık değişken bir ögedir. Işığın şiddeti, yönü ve rengi değiştiğinde cisimlerin görünüşlerinde farklı etkiler olur. Işığın etkisini zıttı olan gölge ile birlikte ele almak gerekir. Cisim yüzeyindeki pürüzlü/pürüzsüz, doku, rölyef gibi oluşumlar ışık kaynağının şiddeti, yönü ve uzaklığına bağlı olarak farklı görüntü ve etkiler oluşturur.

Bir çizim yapılırken ışığın siyah, beyaz ve ikisi arasındaki değerler kullanılır. Cismin ışık alan bölgesi aydınlık olacağı için beyaz, ışık almayan bölgesi karanlıkta kalacağı için siyah olacaktır. Diğer tüm görsel özellikler ise farklı değerlerle ifade edilir.

Resim 35. Gün içerisinde değişen ışığın, cisimlerin görünüşü üzerindeki farklı etkileri. (Fotoğraflar sırasıyla 9:00, 15:00 ve 17:00’de çekilmiştir)

Kaynak: <http://ohmyhandmade.com/wpcontent/uploads/2013/06/DifferentTimes.jpg>
(31.12.2014)

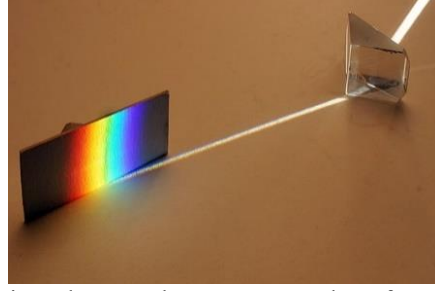
Işık ögesi, görsel algının yanı sıra insanın psikolojik algısı üzerinde de etkilidir. Işığın güçlü veya zayıf kullanımı, ışık-gölge arasındaki farkın net veya belirsiz olması gibi faktörler hareket, gerilim, monoton veya sükûnet gibi psikolojik etkiler oluşturmak için kullanılabilir. Işık ve gölgenin amaca uygun olarak kullanılması, işlev ve anlamın doğru aktarılması için faydalı olacaktır.

1.3.6. Renk

Renk, Türk Dil Kurumu tarafından “Cisimler tarafından yansılan ışığın gözde oluşturduğu duyum.”⁴² olarak tanımlanmıştır. Bu tanımdan da anlaşılacağı gibi renk, ışıktır.

Renk için bilim adamları ve ressamlar tarafından teoriler üretilmiştir. Isaac Newton karanlık odada küçük bir delikten gelen güneş ışığını prizmadan geçirerek renk tayfi oluşturmuş ve gökkuşağının nasıl oluştuğunu açıklamıştır. Mercek ve prizmalar kullanarak renk tayfini yine beyaz ışığa dönüştürmeyi başarmıştır. Böylece Newton rengin ışığın içinde yer aldığını kanıtlamıştır.

⁴² TDK, Güncel Türkçe Sözlük, <http://tdk.gov.tr> (9.3.2015)

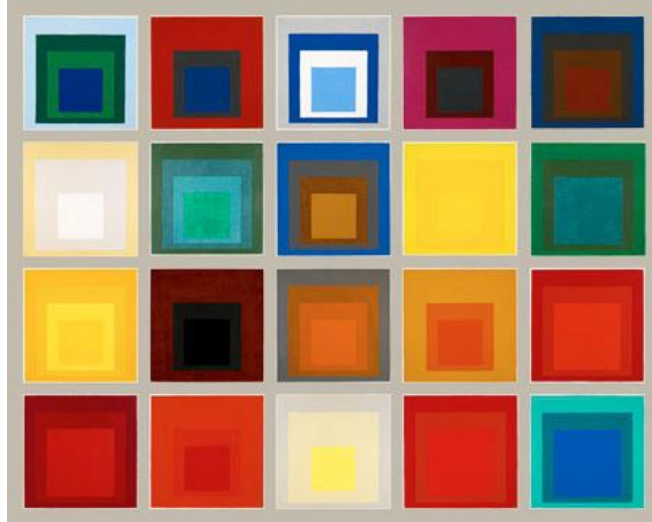

Resim36. Prizmada geçen beyaz ışığın renk tayfını oluşturması.

Kaynak: <http://pixgood.com/light-spectrum-prism.html>(1.1.2015)

Cam prizmaya gelen güneş ışığı kırılarak renkli ışıklara ayrılmaktadır. Farklı dalga boyundaki ışıklardan kırılma açısı en küçük olandan itibaren kırmızı, turuncu, sarı, yeşil, mavi ve morudur. Cisimler üzerlerine gelen ışıklarının bir bölümünü soğurur, bir bölümünü ise yansıtır. Üzerine gelen ışıkların büyük bölümünü soğuran cisimler siyah olarak algılanır. Benzer şekilde üzerine gelen ışıkların büyük bölümünü yansıtan cisimleri ise beyaz olarak algılanır. Renkli ışıklar güneş ışığındaki oranlarda birleştiğinde beyaz ışık olur. Başka bir deyişle, beyaz aslında tek başına bir renk değil bütün renklerin birleşimidir.

“Josef Albers, Bauhaus okullarında öğretim üyesi olarak çalıştığı sıralarda kare biçimlerden yola çıkarak birçok renk denemesi yapmış ve bu denemelerde optik yanılsamalara dayalı renk ilişkilerini ortaya çıkarmıştır.”⁴³

Resim 37. Josef Albers ‘Kareye Saygı’ serisinde, sabit kareler ile renkleri dikkatli bir şekilde kullanarak renklerin algı üzerindeki etkisini göstermiştir. (1950-1976)

Kaynak: <http://seaofspace.blogspot.com.au/2011/07/83-josef-albers.html>
(31.12.2014)

⁴³ Emre Becer, **İletişim ve Grafik Tasarım**, Ankara: Dost Kitabevi, 2011, s.57.

Sarı, kırmızı ve turuncular sıcak renklerdir. Daha önce algılanır ve daha akılda kalıcıdır. Sıcak renkler diğer renklerin yanında daha yakındaymış hissi uyandırır. En yakın algılanan ise sarıdır. Mavi, mor ve yeşiller soğuk renklerdir. Soğuk renkler ise diğer renklerin yanında daha uzaktaymış gibi algılanır. Sözü edilen bilgilerin çalışmalarda amaca uygun olarak kullanılması, sonuçlar üzerinde olumlu etki oluşturmaktadır.

Görme olayında ışınların cisme çarpıp yansıyarak göze gelmesi fiziksel, gözde meydana gelen işlemler fizyolojik ve cismin renginin beyinde algılanması ise psikolojik olaydır.

Fizyolojik olarak renk doğada yaşamsal önem taşımaktadır. Hayvanlar içinde renk değiştirerek hayatta kalanlar, renkler aracılığıyla beslenenler ve üreme mevsiminde eşini kendine çekmek için renklerle kendini cazip hale getiren türler vardır.

Renklerin insan psikolojisi üzerindeki etkisi uzun zamandan beri bilinmektedir. Hastane ve ibadethanelerde yeşil ve mavi renkler eskiden beri kullanılmaktadır. Yapılan araştırmalar renklerin insan psikolojisini doğrudan etkilediğini göstermiştir. Bunun yanı sıra, insan içinde bulunduğu ruh halini de seçtiği renklerle ortaya koymaktadır. Başka bir deyişle, renk sessiz bir dil olarak mesaj verir. Bu bağlamda sözsüz iletişimin bir parçası olduğu söylenebilir. Renklerin insanın hangi duygularını uyardığının bilinmesi ortaya koyulan çalışma üzerinde olumlu etki yapacaktır.

Resim 38. Steve Mc Curry 'nin zıt olmakla beraber aynı zamanda tamamlayıcı renkler olan kırmızı ve yeşilden oluşan kompozisyonu.

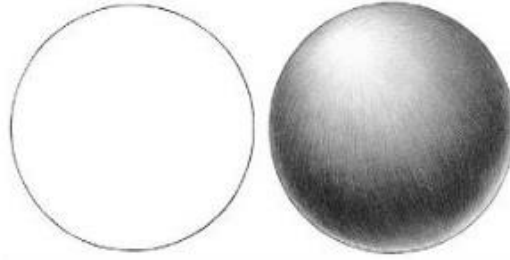
Kaynak: <http://stevemccurry.com/galleries/india> (1.1.2015)

Renkler kültürler arasında farklı sembolik anlamlara sahiptir. Dolayısıyla yapılan çalışma aracılığı ile verilecek mesajın doğru aktarılması için yaşanan kültürdeki anlama göre renk seçimi yapılması uygun olacaktır.

1.3.7. Değer

Valör, ton veya ton değeri olarak da adlandırılır. Değer, ışığın bir özelliğidir. Yüzeyin, rengin veya siyah/beyazın içindeki ışık derecesidir. Başka bir deyişle rengin açık veya koyu, aydınlık veya karanlık olmasıdır.

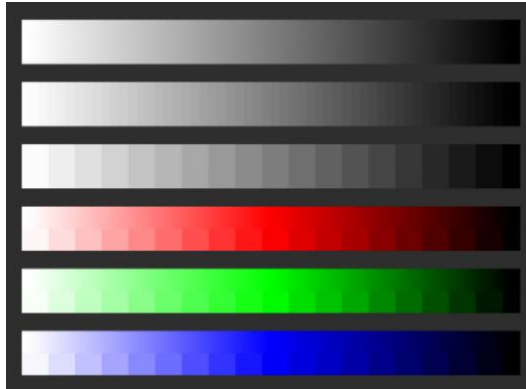
Bunlara ilaveten, değer ögesi iki boyutlu şekillere üçüncü boyut kazandırdığı için görsel algı üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Bir daire şekli kademeli geçişlerle tonlandırılması sonucunda bir küre olarak algılanabilir. Derinlik etkisini güçlendirmek için de değer ögesine ihtiyaç vardır.

Resim 39. Değer ögesinin görsel algı üzerindeki etkisini gösteren bir çalışma

Kaynak: <http://karakalematolyesi.wordpress.com/category/1/> (4.1.2015)

En yüksek derecede değer karşıtlığı sadece siyah ve beyaz kullanıldığında meydana gelir. Bunun yanında siyah ve beyaz arasındaki değerlerle yapılan çalışmalar da vardır. Bu tür çalışmalara veya tek bir rengin değerleriyle oluşturulan çalışmalara monokrom (tek renkli) çalışmalar denir.

Resim 40. Ton (değer) skalası.

Kaynak: <http://www.anitr.com/forum/animelines-tonlama-derslerine-giris-t795.0.html> (5.1.2015)

Değer ögesi görsel algı üzerinde etkili olmanın yanı sıra psikolojik algı üzerinde de etkilidir. Yüksek değer karşıtlığı insan psikolojisi üzerinde hareket, heyecan ve dinamik etkiler oluşturmaktadır. Düşük değer karşıtlığı ise daha sakin duygular oluşturur.

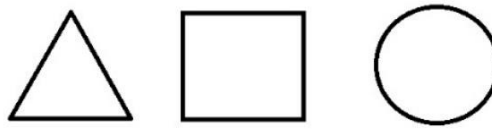
1.3.8. Form, Biçim, Şekil

Biçim, form ve şekil Türk Dil Kurumu'nun yaptığı tanıma göre, birbirleri yerine kullanılabilen eş anlamlı kelimelerdir ve yaygın kullanımı da böyledir. Buna karşın, aslında sözü edilen kelimelerin anlamları tam olarak aynı değildir.

İ. Hulusi Güngör, Temel Tasar adlı kitabında konu ile ilgili olarak “[F]orm, belirginleşmiş, somutlaşmış zihinsel bir öneridir. [...] Şekil bir nesnenin çevre çizgileriyle belirginleşmiş hali, yani onun genel resmidir. Biçim ise bir şeklin değişik yönlerden ya da değişik durumlardaki görünümüdür.”⁴⁴ açıklamalarını yapmıştır.

Faruk Atalayer'e göre form ve şekil eş anlamlıdır “ Anlamanın, içeriğin, işlevin görünüş kazanması form, algısal olarak uzaysal farklı pozları biçimdir.”⁴⁵

Kazım Artut'un görüşü ise şöyledir “ Form ve biçim sanatsal anlamda kullanıldığında hemen hemen aynı anlama gelmektedir. Form, [...] sanat yapıtının biçim, çizgi, renk, leke ve dokudan oluşan son hali olup tüm bu ve bunun dışındaki nitelikleri organize eden son durumdur. [...] Biçim ve şekil, genellikle iki boyutluluğu ifade eder.”⁴⁶

Resim 41. Temel geometrik şekiller.

Kaynak: Necmiye Gürsoy Demircioğlu arşivi.

⁴⁴ Güngör, A.g.e., s.53.

⁴⁵ Faruk Atalayer, **Temel Sanat Öğeleri**, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 1994, s.165.

⁴⁶ Artut, A.g.e., s.161.

Latife Güreer'in konuya ilişkin açıklaması şu şekildedir “ Aralarındaki fark, formun sadece biçimi ifade etmediği, renk, doku, vb diğer elemanlarla dizayna ait ilkeleri de içerebildiği gerçeğidir ve biçim, daima iki boyutlu bir eleman olarak kabul edilir.”⁴⁷

Resim 42. Farklı geometrik form, biçim ve şekillerin kullanıldığı bir Kandinsky eseri.

Kaynak: <http://www.invisiblebooks.com/Kandinsky.htm> (23.12.2014)

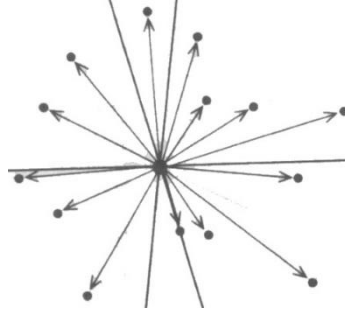
Tasarım konusunda yazılan kaynaklara bakılarak söz konusu kavramlarla ilgili yapılan tanım ve açıklamalar çoğaltılabilir. Literatür araştırması sonucuna göre yazarların form, biçim veya şekil kavramları ile ilgili olarak tek bir tanımda birleşemedikleri görülmüştür. Form ögesi için; renk, doku gibi elemanları ve varlığın anlamıyla beraber tüm görünüşünü de içeren durumu yorumu yapılabilir. Biçim ögesi için ise varlığın renk, doku gibi elemanlarını içermeyen üç boyutlu da olabilen fiziksel görünüşü denilebilir. Şeklin ise varlığın iki boyutlu görünüşü olduğu söylenebilir.

1.3.9. Yön

TDK tarafından yön “Belli bir noktaya göre olan yer, taraf.”⁴⁸ olarak tanımlanmıştır. Varlıkların, uzayda buldukları konumlara göre yönleri vardır. Varlıklar temel olarak kabul edilen konumlarına göre ön-arka, üst-alt, sağ-sol gibi yönlere sahip olur. Bunlardan da anlaşılacağı gibi yönler zıtlarıyla var olurlar.

⁴⁷ Latife Güreer ve Gül Güreer, **Temel Tasarım**, İstanbul: Birsen Yayınevi, 2004, s.56.

⁴⁸ TDK, Güncel Türkçe Sözlük, <http://tdk.gov.tr> (16.2.2016)

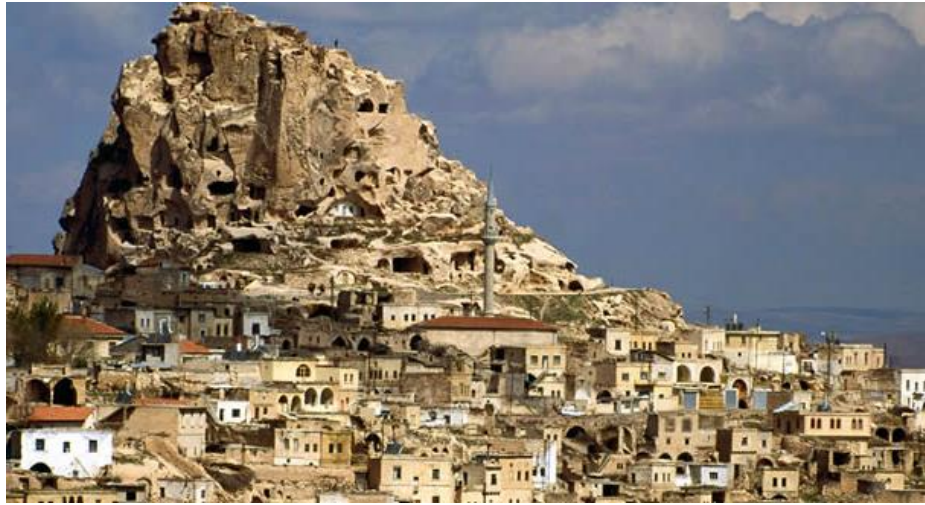
Resim 43. Çeşitli yönleri gösteren çizgiler.

Kaynak: http://taner.balikesir.edu.tr/dersler/fiziksel_kimya/molekuler_hiz_dagilimi.htm (21.2.2016)

Tasarım için yön, belirleyici unsurlardandır. Bir tasarım yönlerine göre oluşturulur. Önü, arkası, altı, üstü, sağı, solu belirlenir. Zıt yönler dengeli bir biçimde kullanılarak tasarım meydana getirilir.

Temel olarak üç çeşit yön vardır. Bunlar yatay, dikey ve diyagonal hareketler oluşturur. Sözü edilen hareketlerin insan algısı üzerinde farklı etkileri olmaktadır. Bu bağlamda tasarım oluşturulurken yönlerin algı üzerindeki etkileri göz önünde bulundurulmalıdır.

Yatay biçimde bir yön ifade eden unsurlar hareketsiz, pasif ve durağan olarak algılanır. Dikey durumda yön ifade eden unsurlar da durağandır ancak yücelik ve gücü çağırır. Bunun yanı sıra yatay ve dikey yönler birbirini tamamlar ve birlikte kullanıldıklarında tasarımı ilgi çekici kılar. Aynı yönde bir araya getirilen elemanlarla oluşturulan tasarımın monotonluk hissi oluşturma ihtimali vardır. Bu nedenle farklı yönler kullanarak denge oluşturmaya dikkat edilmelidir.

Resim 44. Zıt yönlerin bir arada kullanımı.

Kaynak: <http://www.onikibilgi.com/kapadokya-turlari/> (27.2.2016)

Diyagonal yönler ise süreklilik ve dinamizme sahiptir. Tasarımın algısı üzerinde hareket, aktiflik ve canlılık gibi etkileri vardır.

Sözü edilen anlamlar, tasarımda verilmek istenen mesaj doğrultusunda bir araya getirilerek tasarımın oluşumunda etkili olurlar. Yönlerin birbiriyle ilişkisi tasarımın dengesi üzerinde önemli ölçüde etkili olmaktadır.

1.3.10. Mekân

Mekân, Nimet Keser tarafından yazılan sanat sözlüğünde “uzayın insan eliyle sınırlandırılmış parçası”⁴⁹ olarak tanımlanmıştır. Sabit bir ölçüsü olmayan mekân, sınırları olmayan uzay boşluğundan başlayıp sınırlandırılabilen en küçük birime kadar tüm boyutlarda olabilir.

Mekân evrenden bağımsız değildir. Başka bir deyişle, evrende var olan her şey bir mekân içinde yer alır.

Çevremize baktığımızda doğal mekânların yanı sıra insanoğlu tarafından ihtiyacı doğrultusunda oluşturulmuş çeşitli yapay mekânlar da görmekteyiz. Öyleki insanın yaşamını sürdürdüğü, eylemlerini gerçekleştirdiği her yer sözü edilen mekânlardan biri olmaktadır. Bu bağlamda mekânın yaşamdan bağımsız olması da mümkün görünmemektedir.

Resim 45. İç mekânda oluşturulmuş Xiaojing Yan enstalasyonu.

Kaynak: <http://rebloggy.com/post/art-sculpture-installation-bridge-contemporary-suspended-1500-chinese-tradition/95602739065> (12.12.2015)

⁴⁹ Keser, A.g.e. , s.210.

Görsel sanatlarda mekân, çalışmanın yapılacağı sanat alanına uygun olarak iki veya üç boyutlu düzenlenebilmektedir. Mimarlık disiplini, mekânı düzenleme sanatıdır. Resim ve grafik, mekânın iki boyutlu düzenlendiği sanatlardır. Ancak söz konusu sanatlara derinlik kazandıran ve izleyici tarafından üç boyutluymuş gibi algılanmasını sağlayan da yine mekândır.

1.4. Tasarım İlkeleri

Bir tasarım yapmak için tasarım öğelerinden biri, bazıları veya hepsi kullanılabilir. Tasarım öğeleri bir araya getirilip birbiriyle ilişki kuracak şekilde düzenlenir. Düzenlemenin uygun şekilde gerçekleştirilebilmesi için gerekli olan temel kurallara tasarım ilkeleri denir. Başka bir deyişle tasarım ilkeleri, tasarım öğeleri arasındaki ilişkileri düzenleyen ilkelerdir.

Tasarım ilkeleri, uygulama yapılan güzel sanatlar alanının özelliğine göre farklılık göstermektedir. Tez çalışmasında yer verilen temel tasarım ilkeleri şunlardır: tekrar (yineleme), ritim, uygunluk (armoni), zıtlık (karşıtlık), koram (hiyerarşi), egemenlik, denge, birlik.

1.4.1. Tekrar (Yineleme)

Tekrar, Türk Dil Kurumu tarafından şöyle tanımlanmıştır; “Aynı olayın, işin, hareketin yeniden ortaya çıkışı, tekrarlanması.”⁵⁰

Sanat ve tasarım olgusuna daha yakın bir tanım, yapılan çalışmada yer alan ögenin sahip olduğu özellikler hiçbir değişikliğe uğramadan tamamen aynı ya da çok yakın değerde olacak şekilde birden fazla sayıda kullanılmalıdır biçiminde yapılabilir. Öğelerin benzerlikleri de tekrar algısı oluşturmaktadır.

Sözü edilen öğelerin yan yana, art arda veya farklı yönlerde kullanılması, aynı veya benzerlikleri sebebiyle görsel algı üzerinde etkili olur ve aralarında kolaylıkla ilişki kurulur. Tekrar, bir ögenin tek başına değil bir grup halinde kullanılmasıyla da oluşturulabilir.

⁵⁰ TDK, Güncel Türkçe Sözlük, <http://tdk.gov.tr> (12.3.2015)

Sözü edilen ilkenin kullanılmasıyla verilmek istenen mesaj daha güçlü bir şekilde vurgulanabilir. Tasarımda birlik ve düzen oluşturmak için tekrar uygulamalarının çalışmalar üzerinde olumlu etkisi görülmektedir. Ancak tekrarların fazla kullanılması durumunda çalışmaların monotonlaşma ihtimali de vardır.

Resim 46. Çeşitli form tekrarları yapılarak oluşturulmuş bir Frances Lambe çalışması.

Kaynak: <http://www.franceslambe.com/html/gallery.htm> (7.12.2015)

Doğaya baktığımızda tekrar uygulamalarını belirgin bir şekilde görmekteyiz. Bunun yanında çevremizde bulunan işlevsel veya sanatsal çalışmalarda da tekrar ilkesinin örnekleriyle karşılaşmaktayız. “Doğada olduğu gibi benzerliklerin tekrarı çalışmayı bütünleştiren bir temel kural olarak kullanılır.”⁵¹

Tekrar ilkesi, çalışmada yer alan öğelerin değişmeden aynı veya farklı kullanılması, tekrarın yönü ve aralıklarının aynı veya farklı olmasına göre tam tekrar, tekrar, değişken tekrar ve aralıklı tekrar olarak dört başlık altında toplanmaktadır.

Tasarım ilkelerinde tekrar olgusu, tez çalışmasının 2. bölümünde ayrıntılı olarak incelenecektir.

1.4.2. Ritim

Ritim, düzenli biçimde tekrar temeline dayalı bir kavramdır. “Ritim, sürekliliktir ya da benzer ve eşit parçaların tekrarından meydana gelen alışkanlıktır.”⁵²

⁵¹ Nevide Gökaydın, **Eğitimde Tasarım ve Görsel Algı**, Ankara: Sedir Yayınları,1990, s.46.

⁵² H. Yakup Öztuna, **Görsel İletişimde Temel Tasarım**, İstanbul: Tibyan Yayıncılık, 2007, s.31.

Ritim ilkesi, çalışmadaki bir veya birden fazla ögenin zaman veya mekânda belli aralıklarla tekrar edilmesi sonucunda uygulanmış olur. Sözü edilen ilke, düzen ve hareket etkisini çağrıştırmaktadır. Buna ilaveten ritim, devamlılık da sağlamaktadır.

Çevremize baktığımızda doğal ve yapay ritimlerin varlığını algılamaktayız. Canlılardaki kalp atışı doğal biyolojik ritim için akla ilk gelebilecek örneklerdendir.

Resim 47. Kalp ritmini gösteren ekg dalgaları.

Kaynak: <http://lifeinthefastlane.com/ecg-library/basics/qrs-complex-morphology/>(21.2.2016)

Doğaya baktığımızda olayların ritmik tekrarını görmekteyiz. Olaylar kendi doğal akışı içerisinde düzenli aralıklarla art arda gelmektedir. Gündüz ve gecenin birbirini takip etmesi, ayın evreleri, met-cezir oluşması ve güneş sistemi evrendeki doğal ritim örneklerindendir. Tüm bunların sonucu olarak, doğadaki düzenin birbirleri ile etkileşim içinde olan ritimler bütünü olduğu söylenebilir.

Sanat alanında ritim dendiğinde öncelikle işitsel sanatlar alanındaki kullanımı akla gelmektedir. Müzik, dans ve şiir alanlarının temelinde yer almaktadır. Ritim ilkesi işitsel sanatlara ilaveten görsel sanatlarda da sıklıkla kullanılmaktadır. Görsel sanatlarda ise görsel öğelerin düzenli bir şekilde tekrarıyla sağlanır.

Resim 48. Luke Jerram'ın rüzgârlı havalarda borulardan çıkan farklı ritimlerdeki seslerle dev bir müzik aletine dönüş kamusal heykeli.

Kaynak: <https://www.tumblr.com/search/aeolian-harp> (21.2.2016)

Mimarlık, sanat, tasarım gibi uygulamalı alanlarda, doğadaki evrensel yasalardan ilham alınarak yapılan çalışmalarda alternatif yapay ritimler üretilmektedir. Makinelerin mekanik sesleri, saat tik takları yapay ritimlerdir.

Bir çalışmada görsel ve işitsel olarak ritmin varlığı algıyı kolaylaştırmanın yanı sıra akılda kalıcılığı da arttırmaktadır.

1.4.3. Uygunluk (Armoni)

Çalışmayı oluşturan çizgi, form, biçim, şekil, doku, renk gibi öğelerin kendileri ve birbirleri ile aynı veya benzer değerlere sahip olmasıdır. Çalışmaya dâhil olan öğeler arasındaki benzerliğin net bir şekilde görülebilir değil, hissedilebilir olması da uyumun sağlanması için yeterli olabilir. “Birbirine yakın olduğu hissini veren öğeler, uyumludur. Uygunluk, biçim bakımından uyuşan, farklı zıt öğeler arasındaki armonidir. Bir tasarımda uyum olabilmesi için bütünlük esas alınmalıdır.”⁵³

Çalışmada birbirine zıt noktalar var ise çizgi, doku, renk gibi öğeler aracılığıyla yapılacak geçişlerle zıt uçlar arasında ilişki kurulabilir. Bunun yanı sıra öğelerin yönü ve aralarındaki mesafelerin düzenlenmesi ile de yine ilişki sağlanabilir. Ancak dikkat edilmesi gereken önemli nokta, bir yandan uyum oluştururken diğer yandan çalışmayı monotonluktan da uzak tutmak gerektiğidir. Uygunluk ilkesi yapılan çalışmanın amacına göre, tekrar ve zıtlık ilkelerinin en elverişli oranda kullanılmasıyla sağlanır.

Uygunluk ilkesinin kullanılması öğeler arasında daha kolay ilişki kurma zemini hazırlamanın yanı sıra yapılan çalışmanın kolaylıkla algılanmasını sağlar. Buna ilaveten verilmek istenen mesaja uygun şekilde kullanılması ile çalışmanın uyum ve bütünlüğü üzerinde de olumlu etki yapar.

Uygunluk, öğelerin fiziksel görünüşü, kullanılış amacı, biçimsel özellikleri ve genel üslup bakımından dört başlık altında toplanabilir.

Fiziksel Uygunluk: Çalışmayı oluşturan öğelerin form, biçim, şekil, doku, renk veya değerlerinin yanı sıra yön ve aralık gibi görsel özellikler bakımından da aralarında

⁵³ Veli Tutaş, “Tasarım İlkelerinden Uygunluk ve Seramik Sanatındaki Yeri”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Uşak Üniversitesi SBE, 2014), s.46.

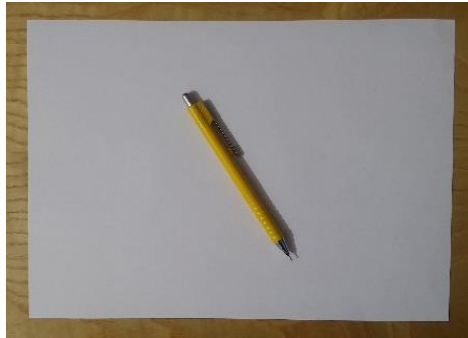
benzerlikler olabilmesi durumudur. “Cisimler bu hususların ne kadar çoğu bakımından birbirine benzerlerse o kadar fazla uygun sayılırlar.”⁵⁴

Resim 49. Doğal bir oluşum olan peribacaları, fiziksel uygunluk örneğidir.

Kaynak: <http://www.nasilnedir.org/kapadokya-peri-bacalari-nasil-olusur-hikayesi/> (12.3.2016)

Hizmet Uygunluğu: Form, biçim veya şekiller fiziksel olarak birbirlerine benzemese de işlevsel olarak aralarında ilişki kurulabilmesi durumudur. Örneğin; çay bardağı ve küp şeker, kâğıt ve kalem, bilgisayar ve mouse fiziksel olarak birbirlerine benzemeyen formlardır ancak kullanılış amaçları bakımından yan yana gelmeleri uygundur.

Resim 50. Kalem ve kâğıt arasında işlevlerinden dolayı hizmet uygunluğu vardır.

Kaynak: Necmiye Gürsoy Demircioğlu arşivi. (12.3.2016)

Biçim Uygunluğu: Form, biçim veya şekillerin aralarında bir ilişki olmadığı halde biçimsel olarak benzerliklerinin olması, birbirlerini çağrıştırmaları durumudur. Örneğin;

⁵⁴ Güngör, A.g.e., s.118.

bir ağacın biçimsel olarak bir insanı veya başka bir canlıyı çağrıştırması biçim uygunluğudur.

Resim 51. Kırık ayna ile örümcek ağının bir ilgisi olmamasına rağmen görsel olarak birbirlerini çağrıştırmaları, aralarında biçim uygunluğu oluşturmaktadır.

Kaynak:<http://www.fotokritik.com/arama/%C3%B6r%C3%BCmcek%20a%C4%9F%C4%B1> (12.3.2016)

Üslup uygunluğu: Çalışmada kullanılan öğelerin birbirleri ile ve öğelerle çalışmanın bütünü ile aralarında uygunluk olmalıdır. Aralarındaki benzerlik ve birlik çalışmanın tamamında uygulanmalıdır. Başka bir deyişle çalışmanın bütününe hâkim olan üslup onu oluşturan öğelere bakıldığında da hissedilmelidir.

Üslup döneme ve çalışmayı yapan kişinin tarzına göre farklılık gösterebilir. Örneğin; kübik formlarla oluşturulan bir çalışmada Art Nouveau tarzı kıvrımlar kullanılması çalışmanın bütününe hâkim olan üsluba uygun olmaz.

Resim 52. Mimar Sinan'ın 1569-1575 yılları arasında yaptığı ve "ustalık eserim" dediği Selimiye Camii birlik ve bütünlüğü ile üslup uygunluğuna örnektir.

Kaynak:http://www.sinanasaygi.org/uye_resimler.asp?uye=Tu%F0ba%20Erayd%FDn (12.3.2016)

1.4.4. Zıtlık (Karşıtlık)

Zıt, karşıt demektir. Karşıtı, Türk Dil Kurumu şöyle tanımlamıştır, “Nitelik ve durumları birbirine büsbütün aykırı olan, zıt, kontrast.”⁵⁵

Evrende her şey zıddıyla vardır ve anlam bulur. Karanlık olmasa ışığın da anlamı olmaz. Gece ve gündüz, sıcak ve soğuk, iyi ve kötü, yeni ve eski, güzel ve çirkinin varlığı zıtlıkların aynı zamanda dengeleyici de olduğunu göstermektedir.

Zıtlıklar arasında daima bir gerilim söz konusudur ve bu durum da hareketi oluşturur. Başka bir deyişle hareketin temelinde zıtlık vardır. Ancak zıtlıklar fazla kullanılarak bütünlüğü ve uyumu bozup kargaşaya yol açılmamalıdır.

Resim 53. Çiçeklerin zıt renkleri görseli ilgi çekici hale getirmektedir.

Kaynak: <http://www.deviantart.com/art/Complementary-Contrast-125549691>

(12.3.2016)

Görsel olarak tasarım öğelerinin kendi aralarında veya birbirleri ile olan zıtlıkları vurgu oluşturarak çalışmayı monotonluktan kurtarır ve hareket kazandırır. Söz konusu durum aynı zamanda çalışmanın fark edilmesi ve ilgi çekiciliği bakımından da olumlu etki yapar. Bunun yanı sıra zıtlık ilkesi kullanılarak oluşturulan odak noktası sayesinde çalışma daha kolay kavranır ve akılda kalıcılığı da artar.

Zıtlık ilkesi form, biçim, şekil, doku, renk, değer öğelerin yanı sıra ölçü veya yön bakımından da birbirine aykırı nitelik ve durumlar kullanılarak oluşturulur.

⁵⁵ TDK, Güncel Türkçe Sözlük, <http://tdk.gov.tr> (12.3.2015)

Form/biçim/şekilde zıtlık: Küre, daire, çember gibi yuvarlak hatların yanı sıra yapılan çalışmada küp, kare veya üçgenlere de yer verilerek mesaj vurgulanabilir. Buna ilaveten yatay, dikey, diyagonal şekiller ve doğal, yapay form ve biçimler ile de zıtlık oluşturulabilir.

Dokuda zıtlık: Sert ve yumuşak dokular birlikte kullanılarak çalışmanın dikkat çekiciliği arttırılabilir. Bunun yanı sıra form ve doku arasında da zıtlıklar oluşması sağlanabilir.

Renkte zıtlık: Çalışmanın ilgi çekiciliği bakımından renk önemli bir öğedir. Zıt renklerin kullanımını odak noktası oluşturmayı ve akılda kalıcılığı arttırabilir.

Değerde zıtlık: Değer zıtlığının yüksek derecede kullanılması görsel olarak hareket oluşturarak algı üzerinde etkili olabilir.

Ölçüde zıtlık: Form, biçim veya şekillerin kendi aralarında farklı büyüklüklerde olmasının yanı sıra sözü edilen öğelerin doğal ölçüleri dışında ve orantsız kullanılmasıyla ölçüde zıtlık oluşturulur. Söz konusu durum çalışmanın akılda kalıcılığını arttırabilir.

Yönde zıtlık: Çalışmada yer alan öğelerin hareketlerinde yön zıtlıkları oluşturularak monotonluktan uzaklaşıp canlı ve dinamik bir etki sağlanabilir.

1.4.5. Koram (Hiyerarşi)

“İki zıt ucu uygun kademelerle birbirine bağlayan köprüye koram denir.”⁵⁶ Birbirine zıt olan öğeleri bir bütün olarak algılamak mümkün değildir. Öğeler arasında bağ kurabilmek için uyumlu bir geçişe ihtiyaç vardır. Ancak bu geçişin sadece matematiksel ardışık bir dizi şeklinde olması yeterli değildir. Söz konusu geçişin ölçü bakımından uygulanmasına “düzenli ölçü derecelenmesi” denir. Koram ilkesinin gerçekleşmesi için kademeli geçişin ölçünün yanı sıra birbirine zıt olan öğelerin sahip olduğu diğer özelliklere de uygulanması gerekir.

Söz konusu durum form, biçim, şekil, doku, renk, değer öğelerinin sadece biri veya aynı anda birden fazlası için uygulanabilir.

⁵⁶ Güngör, A.g.e., s.138.

Doğaya baktığımızda sıklıkla koramın farklı düzenlemelerini görmekteyiz. Özellikle bitkiler arasında çok sayıda koram örneği görmek mümkündür. Bu bakımdan doğa sanatçı ve tasarımcılara her zaman ilham vermiştir.

Koram ilkesi ile zıtlıklar arasında oluşturulan kademeli geçiş, görsel olarak çalışmanın algılanması bakımından doğrudan etkili olur. Çalışmanın odak noktasını vurgulayacak şekilde düzenlenmiş koram, verilecek mesajın etkisi üzerinde olumlu etki yapar. Bunun yanı sıra çalışmanın daha uyumu ve akılda kalıcılığı olmasını sağlar.

Koram eksensel, merkezselsel ve çevresel olmak üzere üç farklı şekilde uygulanmaktadır. Çalışmanın amacına ve vurgulanmak istenen noktaya göre farklı koram çeşitleri kullanılabilir.

Eksensel koram: Koramın bir eksen üzerinde düzenlenmesi durumudur. Eksen düz, eğri ya da zikzak gibi kırık çizgi doğrultusunda olabilir.

Resim 54. Doğadan eksensel korama örnek eğrelti otu.

Kaynak: <http://www.artikelsiana.com/2015/02/ciri-ciri-tumbuhan-paku-pteridophyta-ciri-ciri.html> (14.2.2016)

Merkezselsel koram: Bir ya da birden fazla sayıdaki ögenin bir merkezi gösterecek biçimde düzenlenmesidir.

Resim 55. Doğadan merkezselsel koram örneği.

Kaynak: <http://www.shutterstock.com/video/clip-12449810-stock-footage-beautiful-green-fern-stems-and-leaves-pteridophyta.html> (14.2.2016)

Çevresel koram: Bir ya da birden fazla sayıda ögenin bir alan üzerinde ve bir merkez noktasında birleşecek biçimde düzenlenmesidir. Merkez söz konusu alanın içinde veya dışında yer alabilir.

1.4.6. Egemenlik

Bir çalışmada dengeyi oluşturmak için genellikle zıtlık ilkesinden hareket edilir. Çalışma sonucunda öğelerden biri diğerlerinden üstün olur. “ Benzer öğelerin arasında kurulan ilişkilerin karşıt biçimler üstüne sağladıkları üstünlük, egemenliği kurmuş olur.”⁵⁷ Başka bir deyişle egemenliğin temelinde zıtlık vardır. Üstünlük çalışmayı yapan kişiye ve çalışmanın amacına göre ölçü, doku, renk, değer bakımından olabilir. Üstün olan sadece bir öge olabileceği gibi bir grup da olabilir. Egemen olan öge genellikle çalışmada daha çok alan kaplamaktadır.

Ölçü egemenliği form, biçim veya şeklin ölçü farkı ile diğerlerinden daha üstün olmasıdır. Çalışmalarda sıklıkla kullanılan ve izleyici tarafından en çabuk algılanan ölçü egemenliğidir.

Eğer bir çalışma dokusal olarak zengin ise ve en dikkat çekici öge doku ise çalışmada doku egemenliği kurulmuştur.

Resim 56. Görselde dokusal zenginlikten dolayı doku egemenliği oluşmuştur.

Kaynak: <http://www.isikakgun.com/blogdetail/Prof-Dr-Isik-Akgunun-Ilk-Foto%C4%9Fraf-Sergisi-Aciliyor> (12.3.2016)

Rengin hâkim olduğu çalışmalarda sıcak veya soğuk renk grubundan birinin üstünlüğü esas alınarak bir düzenleme yapmak yöntemiyle seçilen rengin egemenliği oluşturulur.

⁵⁷ Sabiha Aker Alpaslan, **Tasarım: Mesleki Resim**, İstanbul: Ya-Pa Yayınları, 2003, s.73.

Aynı değerdeki ögelerin çalışmada kapladığı alan diğerlerine göre daha fazla ise değer farkı ile egemenlik sağlanmış olur.

1.4.7. Denge

Doğada her şey denge üzerine kurulmuştur. Dengenin temelinde zıtlık, zıtlığın olduğu yerde hareket vardır. Mevsimlerdeki zıtlık, yaşam ve ölüm gibi... Görsel olarak başarılı çalışmalara bakıldığında da genellikle ögeler arasında bir dengenin var olduğu görölmektedir.

Görsel denge, çalışmada yer alan görsel ögelerin yatay, dişey ya da diyagonal eksenin iki tarafında orantılı olarak dağıtılmasıdır. Sözü edilen durum form, biçim, şekil, doku, renk, değer ögelerinin yanı sıra ölçü, aralık ve yön ile de yapılabilir.

Denge ilkesi simetrik ve asimetric denge olarak iki şekilde oluşturulmaktadır. Hangi yöntemin kullanılacağı çalışmayı yapan kişinin üslubuna ve çalışmanın amacına ve göre farklılık gösterebilir.

Doğaya bakıldığında hem simetrik hem de asimetric denge örnekleriyle karşılaşılır. İnsan ve hayvan vücudunu dişey olarak ortadan böldüğümüzde genel olarak simetrik bir denge görüldüğü söylenebilir. Buna karşın insan yüzünün dengeli görüntüsünün yanında mutlak bir simetriye sahip olmadığı bilinmektedir.

Simetrik denge, çalışmada yer alan ögelerin eksenin her iki yanında bir aynadan yansıyor muş gibi eşit olarak yer almasıdır. Geometrik merkez aynı zamanda çalışmanın ağırlık merkezidir. Sözü edilen durum dengenin kurulması için en bilinen ve ilk akla gelen yöntemdir.

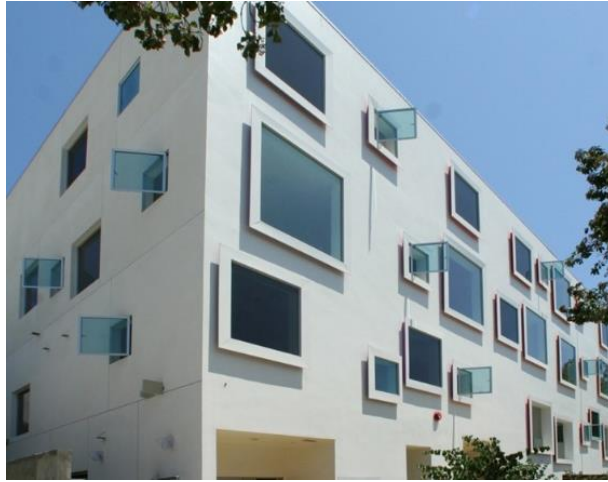
Resim 57. Sudaki akis etkisiyle oluşan simetrik denge.

Kaynak: <http://tr.onlyimage.com/photo/symmetry-blue-clouds-forest-green-lake-nature-sky-symmetry-220541> (15.2.2016)

“Geleneğin, resmiyetin, otoritenin vurgulanacağı tasarımlarda simetrik denge tercih edilir. Diğer yandan simetri, dürüstlük ve saygınlığın psikolojik simgesidir.”⁵⁸ Denge için mutlak simetrinin kullanıldığı çalışmalar dikkati uzun süre üzerinde tutamaz, düzen ve kural hâkimiyeti altında sıkıcı ve statik etkiye sahip olduğu söylenebilir.

Simetrik denge için merkezi, dönel ve kristal dokulu olmak üzere üç farklı grup oluşturulabilir. Sözü edilen çeşitlerin doğada ve yapılan çalışmalarda örneklerini görmek mümkündür. Simetrik denge daha çok mimaride tercih edilmektedir.

Asimetrik denge, eş olmayan parçaların denge oluşturacak şekilde yerleştirilmesi yöntemiyle kurulur. Çalışmanın merkezi geometrik merkezden farklı bir konumdadır. “[A]simetrik bir denge daha duygusal, deneysel, akılda kalıcı, eğlenceli ve sürükleyici yönleri sahiptir.”⁵⁹ Asimetrik düzenlemeler daha hareketli ve özgür çalışmalardır. Ancak farklı parçalar ve zıt özellikler kullanıldığından dolayı daha zor ve özen isteyen bir çalışma gerektirir.

Resim 58. Pencereleri ile asimetrik dengeye örnek bir mimari yapı.

Kaynak: <http://www.contemporist.com/2015/02/22/design-detail-windows-that-look-like-picture-frames/> (24.2.2015)

Hangi denge çeşidinin çalışmada daha olumlu etki oluşturacağına önceden belirlenmiş kurallara göre değil çalışmanın amacına göre karar verilmelidir.

⁵⁸ Becer, A. g. e., s.66.

⁵⁹ Tevfik Fikret Uçar, **Görsel İletişim ve Grafik Tasarım**, İstanbul: İnkılap Kitabevi, 2004, s.154.

1.4.8. Birlik (Bütünlük)

Bütünlük, çalışmada yer alan öğelerin bir araya gelişlerindeki uyum olarak açıklanabilir. “Bir çalışma içinde birliği ya da bütünlüğü sağlamanın en temel yolu, kullanılan her öğenin bir diğeriyle ilgili olduğunun bilinmesiyle mümkündür. [...] Birliğin amacı, tasarımın okunurluğunu ve tutarlılığını sağlamaktır.”⁶⁰

Çalışmada hangi öge ve ilkeler kullanılırsa kullanılsın sonuçta bir bütün olarak algılanmalıdır. Bütünlük çalışmanın sonunda varılan önemli nokta olmasına rağmen uyum olmadan ulaşılması mümkün değildir. Bütünlük olmayan çalışmalar dağınıktır, öğeler arasında kopukluk vardır ve algılanması zordur. Çalışmanın amacına göre uygulanacak zıtlık, uyumun hâkim olduğu bütün içinde farklılığıyla daha kolay algılanır. Bütünlük çalışmayı anlamayı, yorumlamayı ve akılda kalıcılığı kolaylaştırır.

Resim 59. Tüm parçaları birbiriyle uyum içerisinde olan görselde özellikle renk ve doku uyumu ile bütünlük sağlanmıştır.

Kaynak: <https://stemccurry.wordpress.com/?s=Afghanistan> (13.3.2016)

Bütünlük ilkesinin gestalt kuramıyla yakından ilgili olduğu söylenebilir. Gestalt kuramı, insanda göz ve beyin işlevleri arasındaki ilişkiyi de ortaya koyan, temelde insan yaşantıları ve davranışlarına dayalı açıklama yapan, algı, bilişsel süreç konularında yoğunlaşmış insancıl bir psikoloji kuramıdır.

⁶⁰ Öztuna, A.g.e., s.53.

Geştalt kuramda öğrenme, bireyin önce bütünü sonra parçaları algıladığı yönündedir. Görsel olarak da çalışma ilk anda bir bütün olarak algılandıktan sonra öğeler dikkat çeker ve algılanır.

Geştalt kuramda algı yasalarından benzerlik - yakınlık yasası, bireyin birbirine benzeyen veya birbirine yakın olan parçaları gruplandırarak algılama eğiliminde olduğu yönündedir. Bir çalışmaya bakıldığında görsel olarak benzeyen veya yakın olan öğeler birer grup halinde algılanır.

Geştalt kuramda algı yasalarından tamamlama yasası, bireyin tamamlanmamış şekilleri tamamlayarak algılama eğilimi olduğu yönündedir. Görsel olarak çalışmada yer alan öğelerdeki eksik kısımlar tamamlanarak bir bütün olarak algılanır. İzleyici bir çalışmada bütünlük arar, yarım kalan kısımlar beyinde tamamlanmış olarak algılar ve bütün oluşturulur.

Geştalt kuramda algı yasalarından süreklilik yasası bireyin aynı yöne giden nokta, çizgi gibi birimleri düz giden süreklilik olarak algılama eğiliminde olduğu yönündedir. Sözü edilen durum bir çalışmada görüldüğünde izleyici birimler arasında düz giden süreklilik ilişkisi kurma eğilimindedir.

Geştalt kuramına göre bütün, parçaların toplamından daha fazladır. Çalışmada yer alan öğeler bir araya geldiğinde tek tek olduklarından daha farklı, anlamlı ve etkili olurlar. Bir makine, sistem, tasarım vs her zaman parçaların toplamından daha fazlasıdır.

BÖLÜM 2: TEKRAR OLGUSUNUN TANIMI VE SANAT DALLARINDA KULLANIMI

2.1. Tekrar Olgusunun Tanımı

Doğada var olan her şey birbiriyle bağlantılıdır. Her olay başka bir olaylı etkiler. Bu ilişki sürekli başlangıç ve bitiş biçiminde tekrarlayarak ilerler. Birinden diğerine geçiş şeklinde bir dönüşümle ve birbirini tamamlayarak devam eder. Tekrar, yer değiştirmelerin belli bir düzen içerisinde arka arkaya gerçekleşmesi ile oluşan durumdur.

Birçok tekil olay belli bir düzenlilik ve genel ilişki içinde tekrarlanarak doğal dengeyi ve doğa kanunlarını oluşturur. Evrendeki en küçükten en büyük parçaya kadar her şey belirli bir düzen içinde hareket eder. Düzenli tekrar eden olaylarda bir aksama veya gecikme olması dünyada bir kaosa sebep olabilir.

Doğadaki değişim, düzen, tekrar göreceli olarak insana güzel, hoş veya estetik görünebilir. Doğada algılanan en temel tekrar güneşin doğuşu ve batışı, başka bir deyişle gündüz ve gecenin birbirinin ardı sıra gelerek oluşmasıdır. Güneşin doğuşu veya batışı bazı insanlar için romantizmle ilgilendirilebilir ancak doğadaki düzeni oluşturan tekrarların asıl amacı duygusallık değil işlevselliştir.

Resim 60. Güneşin doğuşu ve batışı doğadaki düzeni oluşturan temel tekrarlardandır.

Kaynak: <http://www.fotokritik.com/arama/%20gunesin%20batisi/10>
(13.3.2016)

Doğadaki mükemmel düzen incelendiğinde makro sistemin yanında bir de mikro sistem olduğu görülür. Canlı ve cansız tüm varlıklar temelde aynı yapı ve işleve sahip olan birimlerin bir araya gelmesinden oluşmaktadır. Söz konusu birim atomdur. Canlı organizmanın hayatını devam ettirebilmesi için birbirini tamamlayan özelliklere sahip sistemlerin düzen içinde aralıksız bir tekrarla çalışması gerekmektedir.

Doğan her canlı dünyaya geldiği andan itibaren zaman onun için geri döndürülemeyecek biçimde ilerlemektedir. Ve zaman bununla birlikte insanı ölüme götüren bir yoldur. “Lichtenstein’a göre, tekrarlama olgusu, zamanın geri çevrilemezliğini aşmaya yönelik bir girişimi ifade eder. Yaşayan bir varlığa zaman içinde süreklilik duygusu vermenin tek yolu “tekrar” yapmadan geçer gibi görünmektedir. Bu anlamda, tekrar, süreklilik ve sonsuzluk gibi kavramlar ve bu kavramlara ilişkin duygular, kişinin kendi iç dünyasında, zamanın geçişini inkâr etmesine dayanan bir süreklilik yanılsamasının aşamalarını göstermektedir.”⁶¹

Tüm doğa tekrarlarının yanı sıra daha somut olarak insan yaşadığı çevrede kendi eliyle ürettiği tekrarları da görmektedir. Görsel anlamda tekrar(yineleme) “Aynı örgenin ya da ögenin bir düzen içinde art arda ya da yan yana kullanılması”⁶² olarak tanımlanmaktadır.

Tekrarlar tasarımın amacına ve tasarımcının ifade biçimine göre çalışmada kullanılan çizgi, form, biçim, şekil, doku, renk ve değer öğelerinin biri veya birkaçı ile oluşturulabilir.

Resim 61. Görseldeki renk ve doku tekrarı dikkat çekmektedir.

Kaynak: <http://www.fotografteknikleri.com/wp-content/uploads/2015/05/doku2.jpg> (12.3.2016)

Yapılan çalışmada tek bir tasarım elemanının eşit yön ve aralıklarla tekrarlanması çalışmayı monoton hale getirir. Tasarımda yer alan elemanların form, biçim, şekil, doku, renk, büyüklük ve aralıklarının çeşitlendirilmesi tekrarın dinamizmini artırır. Farklı

⁶¹ Oğuz Cebeci, **Psikanalitik Edebiyat Kuramı**, İstanbul: İthaki Yayınları, 2004, s.79.

⁶² Jale Erzen, “Yineleme”, **Ezcacıbaşı Sanat Ansiklopedisi**, C.2, İstanbul: YEM Yayın, 1997, s.1944.

doku, renk, biçim ya da büyüklükte oluşturulan tekrarlar tasarımı dinamik ve dikkat çekici yapar.

Söz konusu tekrarların aynı yönde kullanımı tasarımda benzer göz hareketleri oluşturur. Göz hareketleri çalışmanın odak noktasında yoğunlaşmalıdır. Tekrar da odak noktasından hareketine başlayarak bütün çalışmayı dolaşmalı ve bitirmelidir. Sözü edilen durum tasarımda kullanılan elemanların benzerlikleri ile de oluşturulabilir. Tasarımda devamlılığın sağlanması için tekrar ve benzerliklerden sıklıkla yararlanılmaktadır.

Tekrar ve benzerliklerin kullanımı, tasarımda yer alan öğeler arasında ilişki kurmayı ve algılamayı kolaylaştırmanın yanı sıra çalışmanın bütünlüğü üzerinde de olumlu etki yapmaktadır.

2.2. Tasarımda Tekrar Olgusunun Çeşitleri

Tasarımda yer alan öğelerin farklı kullanımları tekrarın çeşitlerinin oluşmasına yol açar. Öğelerin aynı kalması veya değişikliğe uğramasının yanı sıra tekrarın aralık veya yönünde yapılan farklılıklar sözü edilen ilkenin çeşitli kullanımlarını oluşturmuştur.

Tekrarın tam tekrar, tekrar, değişken tekrar ve aralıklı tekrar olarak dört farklı uygulama şekli vardır.

2.2.1. Tam Tekrar

Tam tekrar, bir birimin tüm özellikleri aynı olacak şekilde aynı yön ve eşit aralıklarla yeniden ortaya çıkışı ile oluşan durumdur.

İnsan eli ile gerçekleştirilenlerin yanı sıra doğada da tam tekrar örnekleri mevcuttur. Bu konuda bal peteği, böceklerin bazı türlerinin göz yapısı olan petek göz de denilen birleşik göz örnek olarak gösterilebilir.

Resim 62. Doğadan tam tekrar örnekleri. Solda bal peteği, sağda böceklerin bazı türlerinin sahip olduğu altıgen birimlerden oluşan birleşik göz.

Kaynak: <http://www.nature.com/news/> (14.2.2016)

İnsan, yaşadığı mekânı incelediğinde çok sayıda tam tekrar örneği ile karşılaşır. Görsel olarak mimari alanda tam tekrar örnekleri sıklıkla görülmektedir. Binaların yapımında tuğla, kiremit, yer ve duvar kaplama malzemeleri gibi birbirinin aynı olan çeşitli yapı malzemeleri kullanılır. Sözü edilen malzemeler ait oldukları mekâna eşit yön ve aralıklarla uygulanmaktadır. Yapı malzemelerinin tüm özelliklerinin aynı olması işlevsellikle ilgili bir gerekliliktir.

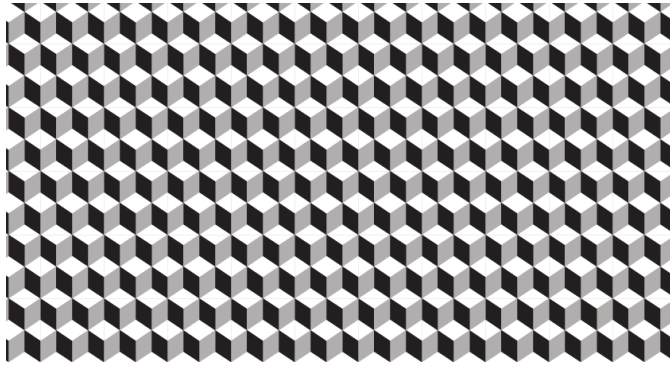
Montajı tamamlanmış yer veya duvar karolarının birbirinin aynı olması ve eşit aralıklarla yan yana ve üst üste gelmesi beklenir. Arada başka karo kullanımı, karo derzlerindeki bir farklılık hemen göz tarafından algılanmaktadır. Sözü edilen durum hata olarak yorumlanmaktadır. Aynı karoların, aynı yönde, eşit aralıkla monte edilmesiyle oluşan tam tekrar monoton olarak değil düzen olarak algılanır. Düzen ise insanın doğasında vardır.

Resim 63. Birbirinin aynı olan kiremitlerin aynı yön ve eşit aralıkla döşenmesiyle oluşmuş tam tekrar uygulaması.

Kaynak: <http://tonozcati.org/kiremit-cati-uygulamalari/127.html> (27.1.2015)

Mimari alanda binaların yerleşiminde de tam tekrar örnekleri sıklıkla görülür. Sayısı iki ve daha fazla olan binaların genellikle aynı yön ve eşit aralıkla konumlandırılarak bir yerleşim planı yapılır. Söz konusu durumun sebebi, tam tekrarın görsel olarak bütünlük etkisine kolayca ulaştırmasıdır.

Resim 64. Tam tekrar dekorlu montajı yapılmış karo.

Kaynak: <http://dizmekaro.com/desenli-karo-04/> (14.2.2016)

Formun yanı sıra dekor olarak da tam tekrar düzenlemeleri görmek mümkündür. Yer ve duvar kaplama malzemesi olarak kullanılan dekorlu karoların büyük bir kısmı tam tekrar ilkesine uygun olarak üretilmektedir. Karoların üzerindeki tam tekrarlı dekor tasarımları uygulamada büyük kolaylık sağlaması sebebiyle endüstriyel alanda tercih edilmektedir.

İşlevsel veya sanatsal çalışmaların üzerindeki bezeme dekorlar tam tekrar uygulamalarının görüldüğü örneklerdir. Tam tekrarlar, çalışmayı kolaylıkla monotonluğa götürebileceğinden dolayı dikkatli ve ölçülü kullanılmasında fayda vardır.

Kumaş dokumacılığında, elişli motiflerinde ve süslemelerde de tam tekrar örneklerini görmek mümkündür.

Tam tekrar uygulamaları endüstriyel alanda yaygın olarak tercih edilen bir gerekliliktir. Sanat alanında ise yapılan çalışmanın amacına uygun olduğunda tercih edilmektedir. Sözü edilen durumun sebebi, tam tekrar uygulamalarının görsel olarak durağan ve tekdüze etkisi olabilme ihtimalinden dolayıdır.

2.2.2. Tekrar

Tekrar, bir birimin tüm özelliklerinin aynı ancak yön veya aralıklarının farklı olacak şekilde yeniden ortaya çıkışıdır. Birim sadece tek parçadan değil birkaç parçadan da oluşabilir.

Yapılan çalışmanın amacına uygun, tasarım öğelerinin (nokta, çizgi, leke, doku, ışık, renk, değer, form, biçim, şekil, yön, mekân) biri, birkaçı veya tamamı kullanılarak tekrarlar oluşturulabilir. Tekrarlanacak öğeler karışıklığa yol açmayacak biçimde belirlenmelidir.

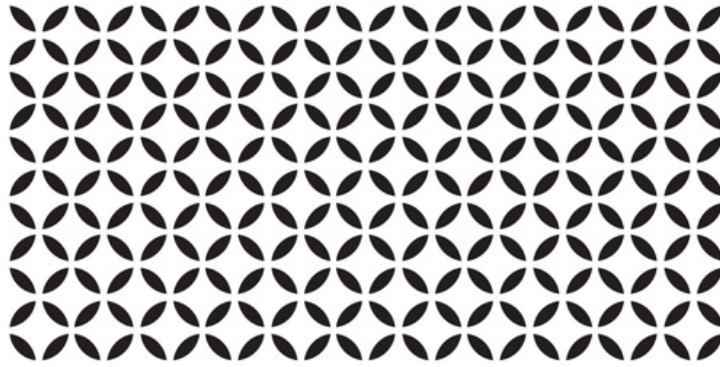

Resim 65. Tekstil alanında kullanılan tekrar örneği.

Kaynak: <http://www.gelinlikkumas.org/dantelli.html> (14.3.2016)

Mimari alanda yer ve duvar kaplama malzemelerinin üzerinde yer alan motif ve dekorlarda yaygın olarak kullanılmaktadır. Tekstil alanında kumaş, halı ve kilim dokumalarında sıklıkla görülür.

İşlevsel veya sanatsal çalışmaların üzerinde yer alan dekor uygulamalarında tekrar örneklerini görmek mümkündür. Birim tekrarı ile oluşan bir çalışmada, birimin yön ve aralıklarındaki farklılıkların etkisi ile çalışmanın bütünü birimden farklı hale gelmiştir. İzleyici, çalışmayı birim olarak değil bir bütün olarak algılamaktadır. Bu bağlamda tekrarın, çalışmanın birliği üzerindeki etkisi görülmektedir.

Resim 66. Tekrar dekorlu karo.

Kaynak: <http://dizmekaro.com/desenli-karo-07/> (14.2.2016)

Düzenli tekrarın belirsizliği yok etmesi dolayısıyla insan üzerinde rahatlatıcı bir etkisi olduğu söylenebilir. “Tekrarlanan unsurlar, izleyici bakışının eserin yüzeyinde kolayca dolaşmasını sağlar.”⁶³ Söz konusu duruma ilaveten çalışmanın algılanması ve akılda kalıcılığını da kolaylaştırır.

Görsel öğelerin tekrarlanması ile çalışmaya düzen ve hareket sağlanır. Sözü edilen durumun yanı sıra tekrarların, çalışmada bütünlük sağlanması üzerinde olumlu etkisi vardır. Tekrar, birimlerin yön ve aralıklarındaki farklı düzenlemelerden dolayı tam tekrara göre daha dikkat çekici ve monotonluktan uzaktır.

2.2.3. Değişken Tekrar

Değişken tekrar, aralarında ilk bakışta algılanamayan ancak dikkatle bakıldığında görülebilen farklılıklar olan birimlerin yeniden ortaya çıkışı ile oluşan durumdur. Gerçekleştirilen tasarımlarda kullanılan birimlerin yön ve aralıkları da farklı olabilir.

⁶³ Meliha Yılmaz, **Görsel Sanatlar Eğitiminde Uygulamalar**, Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, 2007, s.38.

Değişken tekrar doğada en sık karşılaşılan tekrar çeşididir. Birbirinin aynı olduğu zannedilen çiçekler, yapraklar, hayvanlar biraz incelendiğinde aslında aynı olmadıkları, aralarında farklar olduğu görülür. Doğada hiçbir şey birbirinin aynısı olacak biçimde tekrarlanmaz.

Resim 67. Çiçeklerin birbirinin aynısı olmaması doğadaki değişken tekrara örnektir.

Kaynak: <http://www.agnuz.info/Galleries/home/5> (15.2.2016)

İnsan çevresini algılamaya başladığı andan itibaren doğada ve çevresinde bulunan değişken tekrar örnekleriyle karşılaşır. Görülen her şey bilinçaltında depolanmaktadır. İnsan, görmeye alışık olduğu form, biçim ve şekilleri kendine yakın hisseder. Dolayısıyla, görsel olarak değişken tekrar örneklerini beğenme eğiliminde olduğu söylenebilir.

Resim 68. Temelde altıgen olan ve birbirinin aynı olduğu zannedilen kar taneleri incelendiğinde aralarında farklılıklar olduğu görülmüştür.

Kaynak: <http://www.karenot.com/kar-taneleri-fotografllari/kar-taneleri-wallpaper/> (22.2.2016)

Yapılan çalışmalarda, eşdeğerdeki birimlerin tekrarları izleyici üzerinde monotonluk hissi oluşturabilmektedir. Değişken tekrarda ise birimlerde eşdeğer değil farklılıklar söz konusudur. Ancak çok fazla değişiklik karmaşaya yol açabilir. “Oysa mükemmel bir çalışmada göz sadece dizinans noktası dediğimiz noktada takılmalı, buradan hareketine başlayarak, bütün çalışmayı dolaşmalı ve bitirmelidir. Bu ise kompozisyonda birlik ve bütünlüğü sağlayacak benzer elemanların tekrarı ile olabilir.”⁶⁴

⁶⁴ Odabaşı, A.g.e., s.130.

Değişken tekrar, çalışmanın bütünlüğü üzerinde olumlu etki yapan tekrarlardan oluşmakla beraber birimler arasında, birimlerin yön ve aralıklarında değişiklikler ile ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda, gerek birim gerek yön ve aralıklarındaki farklılıklarından dolayı tekrara göre daha dikkat çekicidir.

2.2.4. Aralıklı(Ardışık) Tekrar

Aralıklı tekrar, birden fazla sayıda birimin aynı yön ve eşit aralıkla yeniden ortaya çıkışı ile oluşan durumdur.

Tek olarak kullanıldığında anlamı olmayan birimler bir araya getirilip grup oluşturulabilir. Sözü edilen durumda anlamlı bir yapı ortaya çıkabilir. Farklı birimlerden oluşan grubun belirli bir düzen içerisinde tekrarlanmasıyla ardışık tekrar meydana gelir.

Resim 69. Denizyıldızının dokusu doğadaki ardışık tekrar için bir örnektir.

Kaynak: <http://www.lovingcoastalliving.com/collections/starfish-urchins-sand-dollars-more/products/amazing-large-english-channel-sea-urchin-coastal-beach-decor> (15.3.2016)

Doğada denizyıldızı, denizkestanesi gibi canlıların dokuları üzerinde ardışık tekrar örneklerini görmek mümkündür.

Resim 70. Denizkestanelerinin yüzeyi doğal ardışık tekrarlardan oluşur.

Kaynak: https://en.wikipedia.org/wiki/Sea_urchin (15.3.2016)

Tekstil alanında kumaş, halı ve kilim dokumalarında sıklıkla kullanılır. Mimari alanda duvar ve yer kaplama malzemeleri üzerindeki dekorlara ilaveten mimari süslemelerde de ardışık tekrar düzenlemeleriyle karşılaşılır.

Aralıklı tekrar uygulamalarında yön ve aralıklardaki eşitlikten dolayı monotonluk etkisi oluşma ihtimali yüksektir. Söz konusu durum renk ve değer öğeleri çalışmaya dâhil edilerek giderilebilir. Monotonluğu ortadan kaldırmak veya azaltmak çalışmayı daha ilgi çekici hale getirecektir.

2.3. Sanat Dallarında Tekrar Olgusunun Kullanımı

Bir ifade yöntemi olan sanat, toplumla ve daha çok da bireyle ilgilidir. Bu bağlamda sanat insani bir olgudur. Zaman içerisinde değişen şartlara paralel olarak toplumda da bir değişim ve gelişim yaşanmaktadır. Toplumdan ayrı düşünilemeyen sanat da sözü edilen değişimden etkilenir.

Sanatın toplum üzerinde güçlü bir etkisi vardır. Sayfalarca yazının veya saatlerce süren konuşmanın yapamadığı etkiyi bir sanat eseri yapabilir.

Antik dönemden beri hangi etkinliklerin sanat alanına dâhil olacağı konusunda epeyce düşünülmüştür. Dolayısıyla, sanatın ortaya çıkışından itibaren günümüze gelene kadar tanımı ve sınıflandırılması konusunda farklı görüşler ortaya çıkmıştır. Farklı dönemlerde kendi koşulları içerisinde yeni sınıflandırmalar oluşturulmuştur.

Söz konusu durumun yanı sıra sanat (bilimden ayrı olarak) öznel ve bireysel bir alandır. Bu bağlamda sanatçının kendini ifade ediş biçimi de sınıflandırmada etkili olmaktadır. Buna ilaveten kullanılan malzeme de ortaya çıkan çalışmaya etki eden önemli bir faktördür ve sanatın sınıflandırılmasında göz önüne alınabilmektedir.

Sanat alanının özelliği ve tekniği, kullanılan malzeme, hitap ettiği duyu organı gibi etmenler sanatın sınıflandırılmasında etkili olmaktadır.

Kullanılan malzeme sanat dalları için belirleyici unsur olsa da söz konusu durum günümüzde artık sanat için sınır oluşturmamaktadır. Geline noktada sanatçının ne ile ifade ettiği değil neyi ifade ettiği önemli olmuştur. Disiplinler arası uygulamalar aracılığıyla görsel sanatlar alanı içerisinde yer alan disiplinler birbirleri ile ve diğer disiplinler ile birlikte çalışabilmektedir.

Tez çalışmasında sanat üç grupta sınıflandırılmıştır. Gruplar içerisinde yer alan sanat disiplinlerine ait çalışmalardaki tekrar uygulamaları incelenmiştir.

-Görsel (plastik) sanatlar

-İşitsel (fonetik) sanatlar

-Görsel-işitsel (dramatik) sanatlar

2.3.1. Görsel (Plastik) Sanatlar ve Tekrar

Görsel(plastik) sanatlar, “Bir malzemeye emek katılarak ortaya çıkarılan ve o maddenin bu çalışma sonucunda yeni bir biçim alması nedeniyle plastik sanatlar olarak isimlendirilen sanat dallarıdır.”⁶⁵ Görsel sanatlar, görme duyusuna hitap eder.

Her sanat disiplininin diğerlerinden farklı olarak kendine ait özellikleri ve kendine özgü bir dili vardır. Sanatçının duygu ve düşüncesinin yanı sıra kullandığı malzeme de sanatını etkilemektedir. Kullanılan malzeme değiştikçe sanat da buna paralel olarak disiplinlere ayrılmaktadır. Bu bağlamda görsel sanatlar alanı içerisinde resim, heykel, mimari, grafik, seramik ve cam sayılabilir.

“İnsanın tüm duyuşsal algılamaları içinde göz organına düşen ağırlık %85'tir. Bu yüzden görsel sanatlar, doğrudan görsel duyular üzerinde etki yapacak biçimde imgesel yansılar, gerçekliğe ilişkin bilgiler ve görüşler getirmeye çalışarak, insanların estetik duyularını harekete geçirmeyi, yaşantı ve yargılama gücünü uyandırmayı amaçlar.”⁶⁶

Sanatçının kendini ifade etmek için kullandığı araçlar ve yöntemler çağın getirdiklerine paralel olarak artmaktadır. Bunun sonucu olarak sanat alanları içerisinde sözü edilen disiplinlere yenilerinin eklenmesi kaçınılmazdır.

Görsel sanatlar içerisinde öğelerin tekrarlanarak kullanıldığı çalışmalar mevcuttur. Çalışmanın amacını destekleyen tekrar çeşidinin kullanımının çalışmaya olumlu etkileri olmaktadır.

⁶⁵ Ahmet Şişman, **Sanata ve Sanat Kavramlarına Giriş**, İstanbul: Literatür Yayınları, 2011, s.7.

⁶⁶ Nejat Bozkurt, “Görsel Kavramlar”, **Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi**, C.1, İstanbul: YEM Yayın, 1997, s.699.

2.3.1.1. Resim

Resim, duyu ve dūřuncelerin iki boyutlu dūzlem ūzerinde anlatılmasıdır. Tūrk Dil Kurumu, resmi řoye tanımlamıřtır: “Varlıkların, doęadaki gūrūnūřlerinin kalem, fırça gibi araçlarla kâęıt, bez vb. ūzerinde yapılan biçimleri.”⁶⁷ Resim kâęıt, tuval, duvar, ahřap veya metal gibi iki boyutlu olan her tūr malzeme yūzeyi ūzerinde oluřturulabilir. Temel elemanları çizgi ve renktir.

Resim, disiplinler içerisinde en eski tarihe sahip sanattır. İnsan, yazı yazmadan ūnce çizip boyamıřtır. Fransa’daki Chauvet, Lascaux ve İřpanya’daki Altamira Maęaralarında tarih ūncesi dūnemlere ait olan ilk resim ūrnekleri bulunmuřtur.

Resim 71. Paul Klee’nin tekrarlarla oluşturduğu “Pastorale” isimli eseri. (1927)

Kaynak: <http://www.moma.org/collection/works/79012?locale=en> (16.3.2016)

Resim sanatı geçen zaman içerisinde toplumsal geliřmelerden etkilenen ve toplumu etkileyen sūrelerden geçerek gūnūmūze kadar gelmiřtir.

Resim sanatının tarihsel sūreci içerisinde řematik, duraęan, renkli, hareketli, soyut gibi çok çeřitli ūrnekleri olan dūnemlerin etkiler gūrūlebilir. Gūrsel sanatlar içerisinde yer alan tūm disiplinler resim sanattan etkilenmiřtir.

⁶⁷ TDK, Gūncel Tūrke Sūzlūk, <http://tdk.gov.tr> (12.3.2015)

Resim 72. Luigi Russolo'nun "The Revolt" isimli tablosunda tekrar örnekleri görülmektedir. (Fütürizm-1911)

Kaynak: <http://www.tate.org.uk/whats-on/tate-modern/exhibition/futurism>
(15.3.2016)

Resim çalışmalarında oluşturulan kompozisyonlarda tekrar ilkesinin örneklerini görmek mümkündür. Sanatçının üslubuna ve yapılan çalışmanın amacına bağlı olarak tekrarların az veya çok oranda yer aldığı eserler mevcuttur.

Resim 73. Andy Warhol'un "Campbell's Soup" isimli çalışması, Campbell konserve çorba çeşitlerinin resmedildiği serigrafî baskı yöntemiyle üretilmiş 32 tuvalden oluşmaktadır. (Pop Art-1962)

Kaynak: <http://www.bbc.com/news/uk-england-merseyside-29950247> (15.3.2016)

"Resimde yineleme, ışığın nesne üstüne düşüşünden rengin ve şeklin kullanımına kadar çeşitlenebiliyorsa da, bezeme gibi daha yalın örneklerde daha tekdüze bir dizge içinde kullanılır."⁶⁸

⁶⁸ Erzen, A. g. e., s. 1944.

Tekrar, sadece çizgilerin yön ve aralıkları ile oluşturulabildiği gibi görülen elemanların resme taşınması ile de gerçekleştirilebilir.

2.3.1.2. Heykel

Türk Dil Kurumu heykeli “Taş, tunç, bakır, kil, alçı vb. maddelerden yontularak, kalıba dökülerek veya yoğrulup pişirilerek biçimlendirilen eser, yontu, statü.”⁶⁹ olarak tanımlamıştır. Heykel disiplini üç boyutlu bir hacim sanatıdır ve boşlukta yer kaplayarak oluşur. Var olduğu zamandan itibaren farklı amaçlarla, farklı boyutlarda oluşturulmuş ve insan hayatı içerisinde farklı biçimlerde yer almıştır.

İlk heykelin ne zaman ve kim tarafından yapıldığı tam olarak bilinmemektedir. Yapılan kazılar sonucunda daha eski dönemlere tarihlenen heykeller bulunmakta ve yeni bilgilere ulaşılmaktadır.

Heykel alanında dalga kıvrımları, kumaş katları gibi tekrarlar ile oluşturulan hareketler görülebilir. Sözü edilen durumun yanı sıra, tamamen birim tekrarları ile oluşturulmuş heykel uygulamaları görmek de mümkündür.

20 yy. öncesi örneklere bakıldığında heykelin belirli malzemelerle yapıldığı, daha masif ve durağan etkiler oluşturduğu görülür. Sözü edilen dönemde heykel yapımında kullanılan malzemeler arasında fildişi, kemik, kireçtaşı, mermer, granit, metal, ahşap ve alçı sayılabilir.

⁶⁹ TDK, Güncel Türkçe Sözlük, <http://tdk.gov.tr> (12.3.2015)

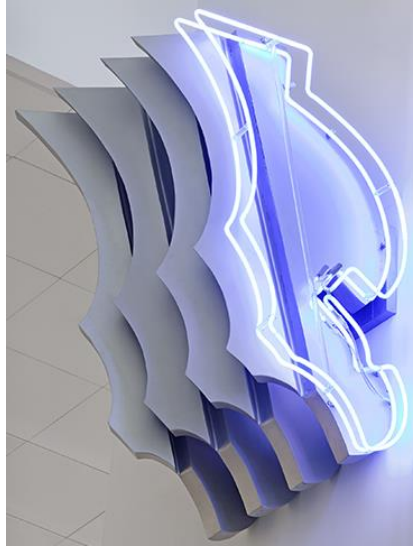

Resim 74. Alexander Calder'in "Vertical Foliage" isimli mobil heykelinde benzerlikler ve tekrarlar dikkat çekmektedir. (135.9cmx167.6cm-1941)

Kaynak: <http://www.pacegallery.com/artists/66/alexander-calder> (15.3.2016)

Günümüzde heykel sanatında amaca uygun her türlü malzeme ve yöntem kullanılmaktadır. Sözü edilen malzemelere ilave olarak cam, dokumalar, teknoloji ürünleri, hazır nesnelere, ışık vb. de kullanılmaktadır.

Malzeme ve teknik alanda sınırların kalkması, daha farklı ve çeşitli formlarda hareketli, etkileyici heykeller yapılmasını mümkün kılmaktadır. Kolay şekillendirilebilen malzemelerle oluşturulan birim tekrarına dayalı heykel örneklerini görmek mümkündür. Birimler, farklı renklerle çeşitlendirilerek monotonluktan uzaklaştırılıp dikkat çekici hale getirilmektedir.

Resim 75. Chryssa'nın "Folded Repeated Forms" isimli, birim tekrarından oluşan neon ışıklı duvar heykeli. (147cmx150cm-1995)

Kaynak: <http://www.mmca.org.gr/europeana/index.php/tag/chryssa/> (15.3.2016)

Resim 76. Otto Herbert Hajek'in "City Sign" isimli, Adelaide(Avustralya) şehrini temsil eden renkleri kullanarak oluşturduğu ve tekrarların göze çarptığı işlevsel, kamusal alan çalışması. (1973-1977)

Kaynak: http://welt-der-form.net/Otto_Herbert_Hajek/Hajek-1977-Stadtikonographie-Adelaide_Festival_Centre-01.html (15.3.2016)

Kamusal alanda büyük boyutlarda yapılan heykel çalışmalarında da tekrar örneklerini görmek mümkündür. Birim tekrarlar, geniş alanda düzen ve bütünlüğün sağlanmasında olumlu etki yapmaktadır.

Birim tekrarın yanı sıra renk tekrarı kullanılarak da çalışmanın amacına uygun olumlu etki sağlanabilmektedir. Tekrarlarla oluşturulan hareket ile çalışma devamlılık etkisi vermekte ve daha geniş alanlara yayılabilmektedir.

2.3.1.3.Mimari

Mimarlık, Türk Dil Kurumu'na göre "Belirli ölçü ve kurallara göre yapılar yapma sanatı, mimari."⁷⁰ olarak tanımlanmıştır. Mimarlık disiplini, bir mekân sanatıdır.

Mimarlığın tarih boyunca bir sanat olarak kabul ve ret edildiği dönemlerin yanı sıra en yüce sanat olarak görüldüğü de olmuştur. Günümüzde halen mimarlığın bir sanat olup olmadığı konusunda farklı görüşler vardır.

İnsanoğlunun yerleşik düzene geçtiği dönemde, tarım yaptığı alanın yakınında barınma ihtiyacı doğmuştur. Neolitik dönemde ortaya çıkan bu yeni ihtiyacı karşılamak amacıyla, çevrede bulunan malzemeler kullanılarak basit biçimde mekânlar oluşturulmuştur.

⁷⁰ TDK, Güncel Türkçe Sözlük, <http://tdk.gov.tr> (12.3.2015)

Zaman içerisinde barınmanın yanı sıra gelişen teknoloji sayesinde pek çok ihtiyacı karşılayan karmaşık yapılar inşa edilir olmuştur.

Sanat ve zanaat, sanatın diğer dallarında olduğundan çok daha fazla mimari disiplinde birlikte kullanılmaktadır.

Resim 77. Mimar Ricardo Bofill tarafından Paris'te yapılmış, yaklaşık 600 konutluk apartman kompleksi. Solda, zemin kat planında yatay kesitteki tekrarlar görülmektedir. Sağda, kompleksin bir bölümünün yer aldığı görselde mimari elemanların tekrarı dikkat çekmektedir. (1978-1983)

Kaynak: <https://www.bluffton.edu/~sullivanm/france/paris/abraxas/0067.jpg> (15.3.2016)

Tekrar, mimarlık disiplininin doğasında var olan bir uygulamadır. Mimari alanda birden fazla sayıda binanın tekrar oluşturacak biçimde yerleştirilmesi birlik ve düzen sağlanması için sıklıkla uygulanan bir yöntemdir.

Resim 78. 2016 yılı itibarıyla 828 m. uzunluğu ile dünyanın en uzun binası Burj Halife. (Dubai-2010)

Kaynak: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/en/9/93/Burj_Khalifa.jpg (15.3.2016)

Yapının kendi içerisinde bütünlüğü sağlaması bakımından içinde veya dışında yer alan kolon, kiriş, pencere, kapı, balkon gibi yapı birimlerinin tekrarına başvurulmaktadır. Kolonlar ve kirişler yapının taşıyıcı elemanlarıdır ve yapının oluşması için kendilerini tekrarlamaları bir zorunluluktur. Pencereleler binaların içine ışık ve hava girmesi, kapılar ise insanların girip çıkması için yapılması gereken birimlerdir. Sözü edilen yapı birimleri binalara dış cephelerinde aynı yönde ve eşit aralıkla yerleştirilerek görsel uyum üzerinde olumlu etki yapmaktadır. Yapı elemanlarına ilaveten renk uygulamaları ile de tekrarlar vurgulanmaktadır.

Mimari alanda yaşanan gelişmeler sonucunda içinde bulunduğumuz çağın belirgin özelliklerini taşıyan ve tekrarların net olarak görülebildiği gökdelenler inşa edilmektedir.

Resim 79. Ekolojik, iklime duyarlı, sürdürülebilir binaların geliştirilmesinde öncü olan Dr. mimar Ken Yeang ve Tengku Robert Hamza tasarımı akıllı bina Solaris. (Singapur-2010)

Kaynak: <http://materia.nl/article/green-architecture-smart-architecture/green-architecture-is-smart-architecture-1/> (15.3.2016)

Günümüzde gelineen noktada, oluşturulan mekânlarda barınma ihtiyacı yanında işlevsel, güvenli, ekonomik, estetik, çevreci gibi unsurlar da önemli olmaktadır. Hatta akıllı binaların yapıldığı düşünüldüğünde mimarinin artık çok farklı bir anlam taşıdığı söylenebilir. Söz konusu durum mimarinin kaçınılmaz olarak birçok alanla birlikte çalışmasını gerekli kılmaktadır.

2.3.1.4. Grafik

Grafik, yazı veya görsel elemanların izleyici ile görsel iletişim oluşturacak biçimde bir araya getirilmesidir. Başka bir deyişle grafik sanatı yazı, çizim ve baskı sanatlarını da kapsayan bir görsel iletişim sanatıdır.

Resim 80. Lascaux Mağarası'nda bulunan bir av sahnesi betimlemesi.

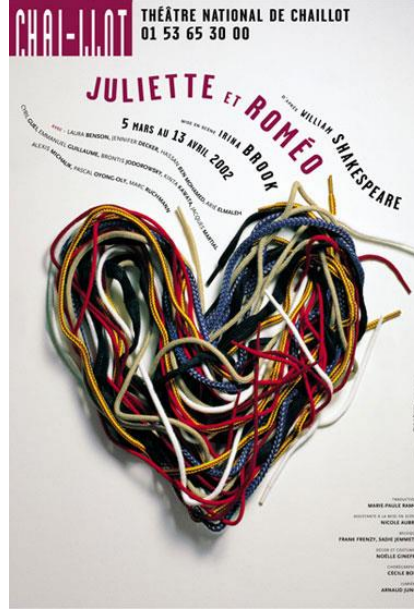
Kaynak:<http://www.redicecreations.com/article.php?id=7331> (15.3.2016)

Güney Fransa'da Lascaux ve Kuzey İspanya'da Altamira mağaralarındaki resimlerin görsel iletişimin ilk örnekleri olduğu söylenebilir. Söz konusu durum görsel iletişimin işitsel iletişime göre kalıcılığını akla getirmektedir. Soyut şekillerden oluşan ilk alfabenin bulunuşu ile günümüzdeki anlamda yazılı iletişime geçildiği söylenebilir.

Baskı tekniklerinde yaşanan gelişmeler yazı ve grafik alanında da önemli ilerlemelere yol açmıştır. Yazı ile sanat yapma olarak tanımlanabilen tipografi resmin yanında grafik tasarımın vazgeçilmez bir diğer elemanıdır. Yapılan çalışmada verilmek istenen mesaja uygun olarak içerikle örtüşen bir tipografi kullanımı sonuç üzerinde doğrudan etkili olmaktadır.

Grafik alanında mesajlar görselleştirilerek iletilmektedir. Yapılan çalışmalarda yazı ve görsel elemanlar birbirleriyle ilişkili olacak şekilde düzenlenir. Benzer öğeler ile benzer yönde görsel hareketler oluşturmak için tekrarlara sıklıkla yer verilmektedir. Benzerlik ve tekrarlar gözün grafik üzerinde dolaşmasını ve mesajın algılanmasını kolaylaştırmaktadır.

Grafik tasarımı daha çok basın-yayın, tanıtım, reklam ve iletişim alanlarında faaliyet gösterir. Eğitim, kültür, turizm, ticaret, sanayi, endüstri, ulaşım, eğlence gibi hayatın hemen her alanındaki sektörlerle hizmet etmektedir.

Resim 81. Michal Batory'ye ait bir tiyatro afişi.

Kaynak: http://www.michalbatory.com/aff_theatre1_27.html
(15.3.2016)

Grafik alanında her gün gazete ve dergilerde gördüğümüz reklam ve ilanlarda yer alan tekrarlar ilk akla gelen örneklerdir. Sözü edilen örneklerin yanı sıra broşür, afiş, poster gibi grafik tasarımlarındaki yazı ve resim düzenlemelerinde de tekrarlar sıklıkla kullanılmaktadır.

2.3.2. İşitsel (Fonetik) Sanatlar ve Tekrar

İnsan görmeden önce duymaya başlar. Bebek doğmadan önce henüz annesinin karnında iken kan dolaşımı ve diğer vücut fonksiyonlarının seslerini duymaktadır. Bütün bu seslerin içerisinde bebeği en çok etkileyen düzenli olarak tekrar eden annesinin kalp atışının sesidir. Bebeklerin anne kucağında sakinleşmesinin sebebi de doğmadan önce alışık oldukları sesi tekrar duyuyor olmalarıdır.

Bebeklere okunan ninniler, çocuklara anlatılan masallar, konuşulan lisanı geliştiren tekerlemeler sıklıkla karşılaşılan tekrar örnekleridir.

İnsan çevresindeki seslerle sürekli bir iletişim halindedir. Bu seslerin bazılarında hoşlanır ve onlara yaklaşır bazılarında ise hoşlanmaz ve uzaklaşır. Doğduğu ve yaşadığı

çevrede mevcut olan sesler insan için önemli bir yere sahiptir. İnsan çevresindeki sesleri işitir, yorumlar ve konuşarak anlatım biçimine dönüştürür. Başka bir deyişle, sesleri algılayarak diliyle söze dönüştürür.

İşitsel sanatlar söze ve sese biçim veren sanatlardır. Daha çok işitme duyumuza hitap eder.

İşitsel sanatlar alanı içerisinde edebiyat ve müzik disiplinleri sayılabilir.

2.3.2.1. Edebiyat

Edebiyatın, Türk Dil Kurumu tarafından yapılan tanımı şöyledir; “Olay, düşünce, duygu ve hayallerin dil aracılığıyla sözlü veya yazılı olarak biçimlendirilmesi sanatı, yazın, gökçe yazın.”⁷¹ Başka bir deyişle, edebiyat söze biçim veren sanat disiplinidir. Temel elemanı “söz” dür. Söz aynı zamanda iletişimi sağlayan dilin de temel elemanıdır. Edebiyat disiplini içerisinde sözler belirli kurallar çerçevesinde düzenlenerek kurgulanır.

Hikâye, roman, şiir, deneme, masal, tiyatro ve oyun metinleri gibi yazın türleri edebiyat disiplini içerisinde yer almaktadır.

Bir metnin edebiyat eseri olabilmesi için sanatsal bir değer taşıması gerekmektedir. Sanatsal değer ise edebi sanatlar (söz sanatları) denilen belli düzenler içerisinde oluşturulan kurallar ile kazanılır. Sözü edilen sanatlar söz ve yazı dilini daha etkili kılmak, anlatımı zenginleştirmek amacıyla kullanılır.

Edebi sanatlar içerisinde tekrarlar ile oluşturulan sanatlar da mevcuttur. Sözü edilen sanatlardan anlama ve sese dayalı edebi sanatlar, harf veya kelime tekrarlarıyla oluşturulmaktadır. Sözle (sesle) ilgili sanatlar, sözcüğün yapısı, söylenişi ve yazılışına dayanarak yapılır. Aliterasyon, asonans, uyak (kafiye), redif, seci (iç uyak) ve cinas (sesteşlik) söze dayanarak yapılan ve tekrarların uygulandığı edebi sanatlardandır.

Gerçek anlama dayalı edebi sanatlardan biri tekrar (tekrar, yineleme) sanatıdır. Tekrar, Türk Dil Kurumu tarafından “Bir yazıda, bir şiirde sözü veya kavramı, anlatımı pekiştirmek amacıyla sık sık tekrar etme sanatı.”⁷² olarak tanımlanmıştır. Sözün etkisini güçlendirmek için anlamın üzerinde yoğunlaştığı kelime ya da söz grubunu yineleyerek

⁷¹ TDK, Güncel Türkçe Sözlük, <http://tdk.gov.tr> (13.2.2015)

⁷² TDK, Güncel Türkçe Sözlük, <http://tdk.gov.tr> (13.2.2015)

gerçekleştirilir. Tekrar sanatına edebiyat disiplini içerisindeki alanların yanı sıra günlük hayatta yapılan konuşmalarda da anlatımı güçlendirmek amacıyla başvurulmaktadır.

Uyak (kafiye), redif, seci ve cinas (sesteşlik/ eş seslilik) ses, hece veya kelime tekrarıyla yapılan edebi sanatlardır.

Tekerleme, Türk Dil Kurumu tarafından yapılan tanımlarından ikisi şöyledir; “Birbiriyle uyumlu hazır söz kalıbı. Çoğunlukla, masalların genellikle başında bulunan "Bir varmış bir yokmuş. Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde." gibi uyaklı giriş veya ara sözler.”⁷³

Tekrar, sözlü edebiyat ürünü olan tekerlemenin temel özellikleri arasındadır. Bir başka tanımı şöyle yapılmıştır; “Tekerleme, masaldan halk hikâyesine, Karagöz'den Ortaoyunu'na, çocukların geleneksel oyunlara başlamadan ebe çıkarma işlemi sırasında söyledikleri sayısmacalardan, oyun sırasında ya da oyun bitiminde söyledikleri ezgili sözlere, halk şairlerinin ve mutasavvıf şairlerin şiirlerinden manzum ve düzyazı şathiyelere varıncaya kadar çeşitli metinlere ad olan ya da bunlarla ilişkisi bulunan ilginç bir anlatı türü.”⁷⁴

Tekerlemede ses ve sözcük benzerliği, eş sesli sözcükler ve uyaklar ile tekrarlar yapılarak ritmik ve melodik bir yapı oluşturulur.

Sözlü edebiyatın ürünü olan ve çocukları eğlendirerek eğiten masallarda tekerlemeler sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. Masallar kuşaktan kuşağa aktarılarak devam eden ve kültürün sürekliliğini sağlayan kaynaklardır. Masalların başında, ortasında ve sonunda bazı sözcükleri yöreye göre değişmekle beraber büyük bir kısmı aynı olan masal tekerlemeleri tekrarlanır.

Girişte dinleyiciyi masala hazırlamak için “Bir varmış, bir yokmuş, evvel zaman içinde kalbur saman içinde, deve tellal iken, pire bakkal iken, ben babamın beşiğini tıngır mıngır sallarken, beşiğini devirdim. Anam kaptı beşiği, babam kaptı maşayı, dolaştırdı köşeyi...”⁷⁵ masal devam ederken anlatımı canlı tutmak için “Az gittim, uz gittim, dere tepe düz gittim; altı ay bir güz gittim. Bir de arkama döndüm baktım ki: Bir arpa boyu

⁷³ TDK, Güncel Türkçe Sözlük, <http://tdk.gov.tr> (14.3.2015)

⁷⁴ Pertev Naili Boratav, **Tekerleme**, İsmail Yerguz(çev), İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları, 2000, s.1.

⁷⁵ A. g. e., s.149.

yol gitmişim.”⁷⁶ masalın sonunda “Gökten üç elma düştü; biri bana, biri dinleyenlere, diğeri de bütün iyi insanlara olsun”, “Onlar ermiş muradına biz de çıkalım kerevetine”⁷⁷ gibi tekerlemeler bütün masalarda hiç değışmeden aynı kalan tekrarlardır.

Sözü edilen anlatımın yanı sıra, masalların akıcı ve akılda kalıcı olması için uyaklar, sözcük ve dize tekrarları ile melodik bir anlatım kullanılır. Oluşturulan şiirsel anlatım ile masal, dinleyenin hoşuna gider ve öğrenmeyi kolaylaştırır.

Çocuk oyunlarında oyun grupları veya ebe seçmek amacıyla söylenen oyun tekerlemeleri şiir düzenindedir ve yöreden yöreye değışebilmektedir.

Tekerlemeler konuşma yeteneğı kazandırmaya ve konuşmayı geliştirmeye yardımcı olur. Oyun tekerlemelerinin yanı sıra söylenmesi kolay olmayan sözcükleri art arda hata yapmadan ve hızlıca söyleyebilmek temeline dayalı olan tekerlemeler de vardır.

2.3.2.2. Müzik

Müzik, Türk Dil Kurumu tarafından; “Birtakım duygu ve düşünceleri belli kurallar çerçevesinde uyumlu seslerle anlatma sanatı, musiki.”⁷⁸ olarak tanımlanmıştır. Sesleri melodi haline getirme sanatı olarak da tanımlanabilir. Müziğın temel elemanı “ses” tir. Müzikte sesler nota denilen simgelerle ifade edilir. Başka bir deyişle müziğın alfabesi notalardır. Yedi adet nota vardır.

Müzik aynı zamanda zamansal bir sanattır. Zaman içerisinde belli bir düzenlemeyi gerektirir. Bu bağlamda temelinde zamansal sıralanış vardır.

İnsanın etkileşim halinde bulunduğu sesler içerisinde müzik diğeri seslerden daha farklı özelliktedir. “Ölçülü ve ahenkli sesler, kulağı hoş gelen düzenli sesler olup müzik yapmaya elverişli seslerdir. Bu tür seslere müzikal sesler denmektedir.”⁷⁹ Yaşanan çevrede duyulan her ses müzikal değıildir. Çevreden duyulan seslerin bir kısmı rahatsız edici seslerdir.

Müzik, düzenli ve uyumlu seslerden oluşmasının yanı sıra estetik bir yapıya sahiptir. Bebeklikten itibaren yaşamının her döneminde yer alan müzikten zevk almak insanın

⁷⁶ A. g. e., s.162.

⁷⁷ A. g. e., s.101.

⁷⁸ TDK, Güncel Türkçe Sözlük, <http://tdk.gov.tr> (12.3.2015)

⁷⁹ Ahmet Çakır, **Müziğın Giriş**, İstanbul: Dem Yayınları, 2009, s.13.

doğasında var olan bir özelliktir. Bebekken işitilen ninniler, çocukken ezberlenen tekerlemelerdeki basit temel yapılarla başlayan ve giderek daha karmaşık yapılara ulaşan müzik, insanın değişimi ve gelişimi üzerinde etkili olmaktadır. Sözü edilen durumun yanı sıra müzik ev, yol, sokak, okul, işyeri, eğlence ve dinlence gibi hemen her yerde çeşitli şekillerde var olması sebebi ile de insan hayatında önemli bir yer kaplamaktadır.

Müzik, kültürün yapıtaşlarından biridir. Dili olmayan bir kültür olmadığı gibi müziği olmayan bir kültür de yoktur. Müziğin evrensel dili tüm dünya için geçerlidir. Müzik, kültürlerin üzerine çıkarak kültürler üstü bir iletişimi mümkün kılmaktadır.

Müziğin temelinde düzenli tekrar anlamına gelen ritim vardır. İnsanın kalp atışları, gece ve gündüz gibi tekrara dayalı olan evrendeki düzen ritim duygusunu oluşturmaktadır. Müzik temelindeki ritimden dolayı tekrarın en kolay ve çabuk algılandığı sanat disiplini.

Müzik parçalarında tekrarlara sıklıkla rastlanır. Tekrarlanacak bölümlerde aynı notaları bir kez daha yazmamak için bazı işaretler kullanılmaktadır. Müzik eserinde kullanılan tekrar işaretleri; röpriz, ölçü tekrar işareti ve senyodur.

Resim 82. Müzikte kullanılan tekrar işaretleri. Soldan : Röprizin başlangıç ve bitişte gösterilişi, ölçü tekrar işareti ve senyo.

Kaynak:http://piano.about.com/od/musicaltermsa1/g/GL_repeat-sign.htm (16.3.2016)

Sözü edilen işaretlere ilaveten tekrarın konçertoda rondo, rondino, ritornello kelimeleri ile oluşturulmuş karşılıkları vardır.

Rondo “Sık sık tekrarlanan bir kısmı bulunan müzik formu, sonat veya senfoninin son kısmı”⁸⁰ olarak tanımlanmıştır. “ Rondoda ana tema en az üç kez duyurulur. Bu tekrarların arasına rondonun temasıyla gereğince karşıtlık yaratabilen ara kesitler yerleştirilir. Tipik bir rondo yapısı (ABACA) biçimindedir.”⁸¹ Rondino, rondodan türemiştir ve “Rondocuk, küçük rondo anlamına gelmektedir.

⁸⁰ Mithat Fenmen, **Müzikçinin El Kitabı**, Ankara: Müzik Ansiklopedisi Yayınları, 1991, s.94.

⁸¹ Say, A. g. e., s.456.

Ritornello nakarat, tekerleme⁸² olarak tanımlanmıştır. Başka bir deyişle, müzik eserinde ana melodi dışındaki bir melodinin periyodik olarak tekrarlanmasıdır. Tekrarlar aynı veya farklı enstrümanlarla olabilir ancak her defasında farklı bir tonda olmalıdır.

2.3.3. Görsel-İşitsel (Dramatik) Sanatlar ve Tekrar

Dramatik sanatlar drama ile ilgili olan ve hem göze hem kulağa hitap eden sanatlardır. “Sahnelenen olaylar yumağının tümünü drama sözcüğüyle tanımlayabiliriz.”⁸³ Dramatik sanatlarda görsel ve işitsel öğelerin yanı sıra hareket ögesi de bulunmaktadır. Söz konusu durum dramatik sanatların sınırlarının belirlenmesini zorlaştırmaktadır.

Dram sanatı şöyle açıklanabilir; “insanla ilgili olan şeyi sanatsal bir yaratışla canlandıran üretim işi. Dram sanatının birbirinden ayrılmayacak temel öğeleri; yansılama, canlandırma ve eylemdir. Üç temel öğenin bulunduğu bir kısa bölüm, beş dakikalık bir konuşma, bir sözsüz oyun, sinema, opera betikçesi hatta bir oratoryo dram sanatının kapsamı içindedir. Dram sanatı, tiyatro olgusunun yazınsal yanısırdır.”⁸⁴

Dramatik sanatların izleyiciye model oluşturan önemli bir yanı vardır. İzleyicinin düşüncelerini, davranışlarını, değerlerini etkileyerek bir ölçüye kadar yaşamını şekillendirebilmektedir.

“Dram sanatı, hayali ya da geçmişteki gerçek olayları ele alan seyirci önünde o an oluyormuş duygusunu veren bir mimetik aksiyon olarak kendine özgüdür.”⁸⁵ Drama sanatı önemli olayların yanı sıra, önemsiz veya sıradan istediği her şeye anlam yükleyebilir. Bir oyunu önemli ve resmi bir tiyatro atmosferinde izlemek ile sinema salonu veya evde televizyon ekranından izlemek arasında farklar vardır. Sözü edilen durum tiyatro sahnesi, sinema perdesi veya televizyon ekranının birbirinden farklı olan işlev ve etkilerinden kaynaklanmaktadır.

Dramatik sanatlar gerçeği kurgulayıp temsil ederken olayların farklı açılardan görülebilmesi ve çok yönlü değerlendirilebilmesine olanak sağlamaktadır.

⁸²Fenmen, A. g. e., s.94.

⁸³ Fehmi Efe, **Dram Sanatı**, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1993, s.18.

⁸⁴ TDK, Bilim ve Sanat Terimleri Ana Sözlüğü, <http://tdk.gov.tr> (14.3.2015)

⁸⁵ Martin Esslin, **Dram Sanatının Alanı**, Özdemir Nutku(çev), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1996, s.31.

Dramatik sanatlar alanı içerisinde tiyatro ve sinema disiplinleri sayılabilir.

2.3.3.1. Tiyatro

Tiyatro bir sahne sanatıdır. “Geniş anlamı içinde, dram sanatının yönetmen, oyuncu, tasarım sanatçıları, uygulayıcılar, uzmanlar ve seyircinin etkileşimi ile ortaklaşa üretilmesi”⁸⁶ olarak tanımlanmıştır.

Tiyatro oyunları belirli zaman dilimi içerisinde tekrar tekrar oynanır ancak gerçekleşen her performans birbirinden farklı olmaktadır. Sözü edilen durum oyuncunun performansı, seyirci ile oyuncu arasındaki iletişim, yaşanan atmosfer gibi etmenlere göre değişebilir. Senaryo ve oyuncular aynı olmasına rağmen ortaya çıkan her oyunun birbirinin tekrarı olmamasının bir diğer sebebi de sanatın tekrar edilemez olmasıdır.

Sinema

TDK tarafından “*Sinema* herhangi bir kavramı, bir düşünceyi, bir konuyu, -sesli sinemada sesle de desteklenen- devinimli resimler (görüntüler) yardımıyla ortaya koymak amacını güden sanat dalı”⁸⁷ olarak tanımlanmıştır.

Sinema tüm sanat alanları içerisinde en son gelinen noktadır. Hem görsel hem de işitsel sanatları bir arada barındırmaktadır. Birbiri ardına gelen fotoğraf karelerinde görsel sanatın etkileri görülür. Yazılan senaryo, edebi sanatlar alanına girer. Sözü edilen sanatların yanı sıra sinema alanında müzik de kullanılmaktadır. Müzik, çekilen sahnedeki duygu aktarımının etkisini arttırarak sahnenin anlamını tamamlamaktadır.

Görsel unsurlar sahnenin anlamına uygun olacak şekilde düzenlenerek hikâyenin anlatımına katkıda bulunmaktadır. Filme alınan sahnenin özelliğine göre tekrarlanan unsurlar çok sade bile olsa görsel olarak kilit rol oynayabilir. Sahnenin içeriğine uygun olarak yapılan tekrarlar anlam üzerinde olumlu etki yapmaktadır.

Sinemada filmler tür adı altında sınıflandırılmaktadır. “Sinema türleri dediğimizde, çeşitli yönlerden benzerlik gösteren, yapıları birbirini andıran, ortak nitelik, özellik ve öğeler taşıyan sinema yapıtlarının kümelenmesini anlıyoruz.”⁸⁸ Örneğin; kovboy, müzikal,

⁸⁶ TDK, Bilim ve Sanat Terimleri Ana Sözlüğü, <http://tdk.gov.tr> (20.3.2015)

⁸⁷ TDK, Bilim ve Sanat Terimleri Ana Sözlüğü, <http://tdk.gov.tr> (20.3.2015)

⁸⁸ Nijat Özön, **Sinema Sanatına Giriş**, İstanbul: Agora Kitaplığı, 2008, s.191.

koru, komedi, dram, melodram, bilim-kurgu, animasyon ilk akla gelebilecek film türlerinden bazılarıdır.

“Tür olgusunu daha sık rastlanan bir tarzda ele alan Grant, tür filmlerini, yineleme ve çeşitleme yoluyla benzer öyküleri, benzer durumlarda benzer karakterlerle anlatan ticari filmler olarak açıklar. Öyleyse tür filmleri belirli şeylerin yinelenmesine dayanmaktadır.”⁸⁹

Sözü edilen filmlerde tekrarlanan tema, olay örgüsü, anlatı yapısı, karakterler ve oyuncular ile seyirci aşağı yukarı neyle karşılaşacağını bilir. “Tür filmlerinin belki de en büyük kusurları yinelenen şeylerin zamanla mekanik bir hal alması, kolay yinelemelere dönüşmesidir.”⁹⁰

Sinemadaki yıldız oyuncuların bir kısmı genellikle aynı karakterleri tekrar tekrar oynayarak tür filmlerinin vazgeçilmezi ve gişe garantisi olmuşlardır. “Seyirci, yıldızların canlandığı karakterlerin pek çok filmde çeşitlenmelerini izlese de, belli bir sürekliliği korumasını ister. Tür filmlerinde tıpkı mekânlar gibi karakterler de değişmez niteliktedirler.”⁹¹

Resim 83. Yeşilçam sinemasının melodram filmlerinde kullanılan bir replik.

Kaynak: <http://resimcity.blogspot.com.tr/2009/07/yesilcam-resimleri.html> (17.3.2016)

⁸⁹ Gülseren Güçhan, **Tür Sineması, Görüntü ve İdeoloji**, Eskişehir: Anadolu Ün. Yayınları, 1999, s.99.

⁹⁰ Güçhan, A. g. e., s.101.

⁹¹ Güçhan, A. g. e., s.122.

Tekrarlanan kalıpların zaman içerisinde ortak anlamları oluşmakta, kolayca algılanmakta ve önceden tahmin edilebilmektedir. Türk sinemasında da birbirinin tekrarı olan konu, karakter ve olay örgüsüyle geleneksel bir anlatı yapısı vardır. Örneğin; Yeşilçam sinemasının kalıplar üzerine kurulduğu ve en yaygın kalıbın melodram olduğu söylenebilir. “Melodram her şeyi kalıplar içinde ele alır: İnsanlar kalıplaşmıştır. Dünya iyiler ve kötüler olarak kesinlikle ikiye ayrılmıştır; iyiler ile kötülerin arasındaki savaşımın sonu daha başlangıçtan bilinir; iyilerin başlarına gelmedik yıkım kalmaz; ama yine çok kez, beklenmedik bir kurtarıcı, beklenmedik bir anda ortaya çıkıp her şeyi tatlıya bağlar.”⁹² Geleneksellik ve modernlik, zengin ve fakir, iyi ve kötü, güçlü ve zayıf gibi temel zıtlıklar ve abartılı tesadüfler melodram yapısının belirgin özellikleri arasındadır. “Yeşilçam, bir melodram sinemasıdır.”⁹³ Yeşilçam filmlerinde zaman zaman toplumsal konulara yer verilse de melodramın sahip olduğu yeri koruduğu görülmektedir.

“Tür filmlerinin [...] popüler kültür endüstrisinin bir parçası olduğunu ve bu endüstrinin bütün ürünleri gibi tarihsel, toplumsal, ekonomik koşullarla ilgili olduğunu unutmamak gerekir.”⁹⁴ Sinema seyircisinde yaşanan azalmadan sonra yapımcılar sadece bir türe bağlı kalmayıp birkaç türün özelliklerini taşıyan filmler yapmayı tercih etmişlerdir.

“Bugün tür sineması, [...] hala seyretmekte olduğumuz ve gelecekte de değişik biçimler olarak büyük bir olasılıkla seyredilecek filmlerin kaynağı olarak hep var olacaklardır.”⁹⁵

⁹² Özön, A. g. e., s.224.

⁹³ <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR,80305/yesilcam-anlatisi.html> (3.4.2015)

⁹⁴ Güçhan, A. g. e., s.105.

⁹⁵ Güçhan, A. g. e., s.106.

BÖLÜM 3: SERAMİK SANATINDA TEKRAR

3.1. Seramiğin Tanımı Tarihçesi ve Sınıflandırılması

Genel bir tanım olarak “Seramik (Ceramics) kelimesi Yunancadan gelmektedir ve her biçimdeki kil anlamındadır.”⁹⁶

Ateş Arcasoy daha detaylı olarak seramiği şöyle tanımlamıştır “Organik olmayan malzemelerin oluşturduğu bileşimlerin, çeşitli yöntemler ile şekil verildikten sonra, sırlanarak veya sırlanmayarak sertleşip dayanıklılık kazanmasına varacak kadar pişirilmesi bilim ve teknolojisidir.”⁹⁷

Yapılan iki tanıma ilaveten “Teknolojik açıdan seramik sözcüğü için, anorganik maddelerin dikkatlice hazırlanıp harmanlanması, biçimlendirilmesi ve kurutulup pişirilmesi yoluyla elde edilen ürünlerdir şeklinde bir tanım da yapmak mümkündür.”⁹⁸

Seramik, zamana karşı dayanıklı olmasından dolayı yazılı kaynağın olmadığı tarih öncesi dönemler için bir belge niteliği taşıması sebebiyle önemli bir malzemedir.

Seramik çamurunun ana maddesi olan kilden yapılmış ilk örneklerin ne zaman ve kimler tarafından yapıldığı bilinmemektedir. Yapılan ilk çanak-çömlek ve heykelciklerin muhtemelen güneşte kurutulduğundan dolayı dayanıksız olduğu ve zamana karşı koyamadığı söylenebilir.

“İnsanlar, kilin biçimlendirilebilme ve kurutulduğu ya da ısıtıldığı zaman verilen biçimi koruyabilme gibi teknik özelliklerini daha Üst Paleolitik Çağ’da, MÖ 20 bin yıllarında öğrenmişlerdi; bu dönemde kil daha çok küçük heykelciklerin yapımında kullanılmıştır.”⁹⁹

Seramik malzemenin ateşte pişmiş olması gerektiğinden dolayı insanların ancak ateşi kontrol altına aldıktan sonra seramik ürünler ortaya koydukları söylenebilir.

⁹⁶ Dolores Ros, **Seramik**, Feza Altuniç(çev), İstanbul: İnkılâp Kitabevi, 2006, s.8.

⁹⁷ Ateş Arcasoy, **Seramik Teknolojisi**, İstanbul: Marmara Üniversitesi Yayınları, 1983, No:457, s.1.

⁹⁸ H. Hüseyin Tanışan ve Zeliha Mete, **Seramik Teknolojisi ve Uygulaması**, İzmir: Birlik Matbaası, 1986, s.1.

⁹⁹ Mehmet Özdoğan, “Çanak-Çömlek”, **Ezracıbaşı Sanat Ansiklopedisi**, C.1, İstanbul: YEM Yayın, 1997, s.380.

“Dünyada bilinen en eski çanak-çömlek Japonya’da MÖ 12 bin yıllarına tarihlenen Comon kültürüne aittir.”¹⁰⁰ Ancak çevresindeki bölgelerde başka örnekleri bulunamamış ve istisna olarak kalmıştır.

İnsanoğlunun yerleşik düzene geçmesiyle beraber kalıcı barınaklara ve besinleri depolamaya ihtiyacı olmuştur.

“Gerçek anlamda çömlekçiliğin gelişimi, kilden kap kacak yapılıp, bunun yaygınlaşması, Yakınoğu’da tahıla dayalı beslenmenin ortaya çıkışıyla doğrudan ilgilidir. Başka bir deyişle çanak-çömlek, üretim devrimi olarak bilinen Neolitik Çağ’da (Prehistorya) ortaya çıkmış yeni gereksinimleri karşılayan, bunlara çözüm getiren yeni bir teknolojidir.”¹⁰¹

Yapılan araştırmalar sonucunda sözü edilen dönemde kilin, bir yapı elemanı olarak kullanımının yanı sıra çanak-çömlek biçiminde de üretildiği ortaya koyulmuştur.

“En eski ve en önemli seramik buluntulara Türkistan’ın Aşkava bölgesinde (MÖ 8000), Filistin’in Jericho bölgesinde (MÖ 7000), Anadolu’nun çeşitli höyüklerinde (örneğin Hacılar MÖ 6000) ve Mezopotamya olarak adlandırılan Dicle-Fırat nehirlerinin arasında kalan bölgede rastlanmıştır.”¹⁰²

Arkeolojik araştırmalar sonucunda Mısır piramitlerinin bazılarında Nil nehri balçığından yapılmış tuğlalar olduğu bulunmuştur.

“İran, Mezopotamya ve Mısır’da yapılan kazılarda MÖ 4000-3000 yıllarına ait çeşitli seramik eserler bulunmuştur. Seramik sanatı Anadolu ve Mısır’dan Girit adasına geçmiş orada MÖ 2000 yıllarında büyük bir gelişme göstermiştir.[...] MS 11. ve 12. yüzyıllarda Akdeniz’de Majorka adasında ve İtalya’da Faenze şehrinde yeni seramik üretim usülleri bulunmuş ve hızla gelişmiştir.”¹⁰³

Arkeologlar, seramik eşyaların MÖ 5000-6000’lere kadar perdahlanarak gözeneklerin kapatılması suretiyle su geçirgenliğinin önlendiğini saptamışlardır.

¹⁰⁰ Özdoğan, A. g. e., s.380.

¹⁰¹ Özdoğan, A. g. e., s.380.

¹⁰² Arcasoy, A. g. e., s.1.

¹⁰³ Tanışan ve Mete, A. g. e., s.2.

“Seramik eşyaların sıra kavuşması, odun ve benzeri organik maddelerin küllerinin seramik çamurunun üzerindeki etkilerinin gözlenmesi sonucu keşfedildi. Bu devir MÖ 5.-6. bine rastlamaktadır.”¹⁰⁴

Kil malzeme ilk olarak el ile serbest olarak şekillendirildiği söylenebilir. Tarihi kalıntılara bakıldığında el ile şekillendirilen eşyaların da turnet ile şekillendirilenler kadar düzgün olduğu görülmektedir.

“MÖ 4.bin yıl sonlarında Mezopotamya’da turnet olarak da adlandırılan, yavaş dönen çark ortaya çıkmıştır. İlk başlarda elle biçim vermede, çalışmayı kolaylaştıran dönen bir tabla olan yavaş dönen çark, MÖ 3 bin yıllarının başlarında belirli bir ivmesi olan hızlı çarka dönüşmüştür.”¹⁰⁵

Arkeolojik kalıntılara bakıldığında kapların üzerine renkli kil ile astar uygulanarak renkli bezemeler yapıldığı görülebilir.

“Tarihöncesi dönemlerde kapların bezenmesinde çok çeşitli yöntemler kullanılmıştır. Bunlar arasında en yaygın olanlar, kap yüzeyini fırınlamadan önce çizerek, kazıyarak ya da oyarak yapılan bezemelerdir; bazan bu oyukların içi beyaz bir macunla doldurulmuştur.[...] Daha MÖ 6 bin yıllarında boyayla yapılan bezeklere, 5. bin yılda çift renkli, 4. bin yılda da üç renkli boya bezemesi olan kaplara rastlanmaktadır.”¹⁰⁶

Zaman içerisinde teknolojiye paralel olarak bulunan yeni yöntemlerle seramik alanında gelişmeler yaşanmıştır. Sanatsal üretimin yanı sıra özellikle Endüstri Devrimi’nden sonra makinaların yaygın olarak kullanılmasıyla seramik, bir sanayii olmuştur.

“Seramiğin bu uzun ve zengin tarihi, bazan yön değiştirerek, kimi zaman düşüşe geçti, tekrar sıçrama yaptı, kimi zaman da yerinde saydı, sonra zamanın başka bir diliminde ve başka bir yerde bir yeni uygarlık olarak yeniden ürün verdi; bu durum bugün de sürüp gitmektedir.”¹⁰⁷

¹⁰⁴ Arcasoy, A. g. e., s.1.

¹⁰⁵ Özdoğan, A. g. e., s.381.

¹⁰⁶ Özdoğan, A. g. e., s.381.

¹⁰⁷ Susan Peterson ve Jan Peterson, **Seramik Yapıyoruz**, Sevim Çizer (çev), İzmir: Karakalem Kitabevi, 2009, s.209.

Seramik, insanoğlunun günlük yaşamına girdiği dönemden itibaren günümüze kadar aralıksız olarak kullanılmıştır.

Seramik ürünler için farklı kriterler göz önüne alınarak çeşitli sınıflandırmalar yapılmıştır. “Dünyada istihsal edilen seramikleri iki genel kategoride sınıflandırmak mümkündür.

1. Geleneksel seramikler
2. Yeni seramikler

Geleneksel Seramikler kapsamına kil, çimento ve cam gibi silikat sanayii mamulleri girmektedir. Yeni seramikler; tek kristaller, sentetik kristaller, ferroelektrikler ($BaTiO_3$), sermetler, pür oksitler (Al_2O_3 , ZrO_2 , BeO gibi) ve nükleer Materyal (UO_2) mamullerini içine almaktadır.”¹⁰⁸

Ülkemizde seramik, akademik alanda endüstriyel ve artistik(sanatsal) seramik olarak ikiye ayrılmaktadır. Tez kapsamında seramik, Endüstriyel ve Artistik Seramik olarak ele alınacaktır.

Endüstriyel Seramik

“Endüstriyel Seramik Sanatı, ihtiyaca dönük işlemlere hizmet eden, tamamen seri üretime yönelik, piyasa koşulları içinde gerçekleşen bir alandır.”¹⁰⁹

Endüstriyel seramik ürünleri fonksiyonellik, ergonomi ve estetik değerlerin dengeli kullanımı ile oluşturulur ve seri üretilerek çoğaltılır.

Tuğla, kiremit gibi inşaat malzemeleri, her türlü yer ve duvar karoları, mutfak ve banyolarda kullanılan seramik ve porselen eşyalar ilk akla gelen endüstriyel seramik ürünlerinden bazılarıdır.

Endüstriyel seramik sanayiinde özellikle Endüstri Devrimi’nden sonra belirgin bir gelişme yaşandığı söylenebilir. Teknolojiye paralel olarak yaşanan gelişmeler sonucunda seramik günümüzde otomobil frenlerinde ve uzay roketlerinin motorlarında da kullanılmaktadır.

¹⁰⁸ Güner Sümer, **Seramik Sanayii El Kitabı**, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 1988, s.1.

¹⁰⁹ Kemal Uludağ, “Seramik Sanatının Kimlik Sorunu”, **Türkiye’de Sanat Dergisi**, Mart-Nisan, Sayı:33, 1998, ss. 36-38.

Artistik Seramik

Artistik seramikte “Özgün seramik formların, tek olmasının yanı sıra özümsemiş kültür ve değerlerin, yenilikçi düşüncelerle ifade edilmesi gerekir. Yenilikçi düşünceler, belli bir kültürün özelliklerini yansıttığı gibi tüm insanlığı ilgilendiren kültür ve değerlerin karışımı olarak evrensel düzeyde çalışmalarda yer almalıdır.”¹¹⁰

Artistik seramik alanında kişi duygu ve düşüncelerini yaşam felsefesi, birikimi ve tarzı ile birleştirerek kendini ifade eder. Sanatçının kendine özgü bir anlatım dili vardır. Oluşturulan özgün formlar sanatçı için bir ifade yöntemi ve iletişim aracıdır.

Artistik seramik alanı, tezin amacı bakımından ayrıca önem taşımaktadır. Tez kapsamında yer alan uygulama bölümünde, konu ile ilgili seramik üretimlerin gerçekleştirilip mekâna yerleştirilmesi amaçlanmaktadır. Seramik üretimler, artistik seramik alanında gerçekleştirilecektir.

3.2. Endüstriyel ve Artistik Seramik Sanatında Tekrar Olgusunun Kullanımı

İnsanoğlu ateşin keşfedilmesiyle birlikte seramik yapmaya başlamıştır. Toplumlar zaman içerisinde geliştikçe ihtiyaçları çeşitlenmiştir. Önceleri kullanım kabı olarak kullanılan seramik ürünler, değişen ihtiyaçlar doğrultusunda tuğla, kiremit, yer ve duvar karoları gibi yapı malzemesi biçiminde üretilmiştir.

Seramik, mimaride geniş bir kullanım alanına sahiptir. Duvar yüzeylerinde gerçekleştirilen seramik uygulamaları, seramik duvar panosu olarak adlandırılmaktadır. Seramik pano uygulamaları genellikle duvarın bir bölümünde veya yapılış amacına uygun olarak tamamında gerçekleştirilir. Endüstriyel seramik alanındaki uygulamalar modüler pano biçiminde olabildiği gibi bir araya geldiklerinde bir bütün oluşturan parçalardan da meydana gelebilir. Sözü edilen alanda üretim, seri üretim mantığıyla gerçekleştirilmektedir.

Artistik seramik alanındaki uygulamalar ise sanatsal/artistik duvar panolarıdır. Sözü edilen alanda üretilen seramik duvar panolarında, çalışmanın tasarımından itibaren monte edilmeye hazır hale gelene kadar geçirilen tüm aşamalar sanatçının kendisi tarafından

¹¹⁰<http://hbogm.meb.gov.tr/modulerprogramlar/seramik/> (19.5.2015)

gerçekleştirilmektedir. Söz konusu duruma ilave olarak, üretilen seramik duvar panosu tek ve özgün oluşuyla da sanat eseri niteliği kazanmaktadır.

Endüstriyel ve artistik seramik çalışmalarında tekrar sıklıkla başvurulan bir uygulamadır. “Tekrarlama tam bir çoğaltma gerektirmez-sadece benzerlik ya da yakın benzerlik gerektirir. Küçük farklılıklar, aksi takdirde yorucu olabilecek görüntüye ince bir ilginçlik katar.”¹¹¹ Bir çalışmada uyum ve görsel bütünlüğü oluşturmak, tekrar kullanımıyla kolaylıkla sağlanabilmektedir. Tekrar aynı, eşit, benzer olma anlamlarıyla akla ilk önce monotonluğu getirebilir. Ancak, görsel öğelerin uygun biçimde düzenlenmesi ile monotonluktan kaçınmak mümkün olabilmektedir.

Tekrar eden renkler, dokular, biçimler, formlar, boyutlar vb. ile çalışmada kullanılan öğeler arasında bir ilişki kurulur. Böylece çalışmanın farklı parçaları arasında ortak özellikler ortaya çıkar ve parçalar birbirine bağlanır.

Tekrar (yineleme) “Bir bütün içinde belirli bir tutarlılık ve algı sürekliliği sağlamak, ritim yaratmak için başvurulan öncelikli düzen türlerinden biridir.[...] 20. yy.’da, endüstriyel bir kültür ortamı içinde gelişen pop sanat ve sistem sanatı yinelemeyi, başlı başına bir kompozisyon değeri olarak, çeşitlemeye gitmeden kullanmıştır.”¹¹²

3.2.1. Endüstriyel Seramik Alanında Tekrar Olgusunun Kullanımı

Günümüzde insan yaşadığı çevreye baktığında ihtiyaca yönelik olarak üretilmiş birim tekrarı ile oluşturulmuş birçok ürün görür. Sözü edilen ürünler endüstriyel üretimle gerçekleştirilmiştir.

Endüstriyel ürünlerin ortak özellikleri işlevsel olmaları, seri üretime uygun olmaları ve kolektif bir çalışma sonucu üretilmeleri olarak genellenebilir. Endüstriyel seramik çalışmaları da bu genellemeye dâhildir.

Küreselleşen dünyada rekabetin artması ve yaşanan teknolojik gelişmeler endüstriyel alandaki tüm üretimleri doğrudan etkilemektedir. Endüstri Devrimi ile birlikte söz konusu alanda yeni bir dönem başlamıştır. Tüm aşamaları aynı kişi tarafından el emeği ile

¹¹¹ Otto G. Ocvirk ve Diğerleri, **Sanatın Temelleri**, İzmir: Karakalem Kitabevi Yayınları, 2015, s.49.

¹¹² Erzen, A. g. e., s. 1944.

gerçekleştirilen çalışmaların yerini her aşaması farklı makinalar ve kişilerce yapılan ve seri olarak üretilen ürünler almıştır.

1920'lerden 1970'li yıllara kadar egemen olan fordizm olarak adlandırılan üretim yarı otomatik hareketli bant hattı üzerinde gerçekleşmektedir. Teknolojinin gelişmesiyle üretim sisteminde de yeni yöntemler kullanılmaya başlanmıştır. Ancak her ne kadar üretim sistemlerinde iyileştirmeler yaşansa da sonuçta söz konusu olan bir kitlesel üretim sistemidir. İnsanların yerini kısmen bilgisayar kontrollü sistemlerin almasına rağmen yine hareketli bir bant üzerinde, çok miktarda, standardize seri üretim söz konusudur.

Endüstriyel üretim beraberinde standardizasyonu mecbur kılmaktadır. “Standart kelimesinin manası; bir işin doğru olarak yapılabilmesi için kabul edilmiş kurallara, talimatlara uymak ve uygulamak demektir.”¹¹³ Üretimin belirli standartlar içerisinde yapılması, bir ürünün bir diğer ürün ile tüm özelliklerinin aynı olmasını gerektirir. Söz konusu durum ancak aynı işlemlerin aynı sırayla yerine getirilmesiyle mümkün olabilir. Tüm işlemlerin sonucunda, olması istendiği gibi birbirinin aynı olan ürünler ortaya çıkmaktadır. Endüstriyel seramik alanında uygulanan üretim sisteminin her aşamasında ve elde edilen her üründe tekrar olması kaçınılmaz bir gerekliliktir.

Resim 84. Seri üretim yöntemiyle üretilen yarı mamül lavabolar.

Kaynak: <http://www.romill.cz/cz/susarny-umyvadel#prettyPhoto/1/> (4.12.2015)

¹¹³ Müçteba Kundul, **Endüstriyel Seramikte Alçı ve Çamur Şekillendirme Yöntemleri**, İstanbul: Biltur Basım ve Yayın, 2013, s.92.

Sözü edilen durumun yanı sıra, endüstriyel seramik üretiminde aynı gruba dâhil olan ürünlere uygulanan dekorların da formlar gibi birbirinin aynısı ve tekrarı olması bir gerekliliktir

Günümüzde kullanılan anlamıyla endüstriyel tasarımın temellerinin Bauhaus Dönemi'nde atılmış olduğu söylenebilir. Söz konusu dönemde işlevsel olan pek çok ürünün yanı sıra endüstriyel seramik alanında da sanat ve zanaatı birleştiren tasarımlar yapılmıştır

Resim 85. Henry Van Der Velde tasarımı porselen kahvaltı seti. (1913-14)

Kaynak: <http://shop.weimargmbh.com/souvenirs/sonstiges/27/kaffeegedeck-von-henry-van-de-velde> (18.12.2014)

Henry Van Der Velde tasarımlarında öncelik işlevsellik ve estetikdir. Sanat ve zanaatı ayıran sınırların göz ardı edilmesi gerektiğini ortaya koymuştur. Yapılan tasarımların hem amacına uygun hem de çevresiyle uyumlu olması gerektiğini savunarak günlük kullanım eşyalarını bu yönde tasarlamıştır. Resim 85’de dekorda oluşturulan tekrar uygulaması dikkat çekmektedir.

Resim 86. Yalın bir forma sahip olan Faruk Malhan'ın Eser-i İstanbul serisi bone chine porselenden üretilmiştir. (2012)

Kaynak: http://www.koleksiyon.com.tr/web/46-1223-1-1/koleksiyon/aksesuar/urunler_kahve_fincanlari/eser-i_istanbul_turk_kahvesi
(26.11.2015)

Eser-i İstanbul damgalı ilk Osmanlı porselenleri 19. yüzyılda Beykoz'da üretilmiş, günümüzde ise saray müzelerinde korunmakta ve görülebilmektedir. Resim 86'da görülen modern yorumu Faruk Malhan tarafından tasarılanarak tarih ve kültürel mirasımız günlük hayata dâhil edilmiştir.

Seramik endüstriyel üretim alanının önemli bir bölümünü ise seramik sağlık gereçleri(vitrifiye) alanı oluşturmaktadır. Dünyada artan nüfusa paralel olarak vitrifiye seramiklerin üretimi de artmaktadır. İhtiyacı karşılamanın yanı sıra çağımızda vitrifiye üretimlerin tasarımlarında da kavram ve konseptlerin çeşitlenerek zenginleştiği bir gelişim süreci yaşanmaktadır.

Resim 87. Tasarımcı Can Yalman'ın RocaKale için yaptığı Zen lavabo ve küvet. (2005)

Kaynak: <http://www.etsm.org.tr/etsm/index.php?r=collection/view&id=250> (26.11.2015)

Resim 87'de Can Yalman'ın genel olarak kullanılan formlardan farklı bir tasarım yaptığı görülmektedir. Tasarımcı doğadan alınan ilhamla tasarımı gerçekleştirmiştir. Tasarımın konsepti, Uzakdoğu kültürü ve doğu felsefesi etkisi ile insan-su ilişkisi tekrar yorumlanarak oluşturulmuştur.

Sanat alanlarının çoğu teknolojiden farklı oranlarda yararlanmaktadır. Endüstriyel seramik alanı, tasarımların üretim yöntemleri ile direkt bağlantılıdır. Bu bağlamda, gelişen teknolojinin getirdiği yeni imkânlar, yapılan tasarımların biçimleri üzerinde etkili olmaktadır. Üretimde hızı artırmanın ve zamandan tasarruf sağlamanın yanı sıra ürünlerin form ve boyutlarını da zenginleştirmektedir.

Resim 88. Tokujin Yoshioka'nın İtalyan firması Mutina için yaptığı Phonomenon serisinden bir karo tasarımı. (2010)

Kaynak: <http://www.tokujin.com/en/design/product/#gallery-mutina%E2%80%82%E2%80%82phenomenon%E2%80%82%E2%80%822010> (3.12.2015)

Phonomenon serisinde, tasarımcı Tokujin Yoshioka doğadan aldığı ilhamla hareketli yüzeyler oluşturmuştur. Düz olarak görmeye alışık olduğumuz duvar yüzeyinde

alışılmışın dışına çıkılarak doku vurgulanmaktadır. Üçüncü boyutun derinleştirilmesiyle yüzey etkili bir biçimde hareketlendirilmiştir. Birim tekrarına dayalı olarak oluşturulan karolarda birimlerin farklı yönlerde kullanılması sonucunda oldukça hareketli bir tasarım gerçekleştirilmiştir.

Resim 89. Tasarımcı Defne Koz'un Vitra Karo için yaptığı İznik Koleksiyonu'ndan bir seri. (2006)

Kaynak: <http://www.etsm.org.tr/etsm/index.php?r=collection/view&id=265> (26.11.2015)

İznik çinilerine özgü geleneksel renk, motif ve dokular tasarımcı Defne Koz tarafından tekrar yorumlanmıştır. Şeffaf ve yarı şeffaf baskılar derinlik hissini arttırarak üç boyutlu etki oluşturmaktadır. Geleneksel motifler sadeleştirilerek seri üretime uygun hale getirildiği görülmektedir. Bu bağlamda, tarihi desenler zamanı aşırıp güncelleştirilmiştir. Tasarımda kullanılan geleneksel motiflere ait olan geometrik şekillerin farklı yönlerde tekrarlanması çalışmayı dikkat çekici hale getirmektedir.

3.2.1.1. Endüstriyel Seramikte Tam Tekrar

Bir birimin kendine ait özelliklerinde hiçbir değişme olmadan aynı yönde ve eşit aralıklarla yinelenmesiyle ortaya çıkan duruma tam tekrar denir.

Endüstriyel seramik üretimi form tekrarını gerekli kılmaktadır. Bu bağlamda yapılan tüm üretimler tam tekrar olmaktadır. Söz konusu duruma ek olarak dekor uygulamalarında da tam tekrar örnekleri mevcuttur.

Tam tekrarla yapılmış dekorlar yer ve duvar kaplama malzemesi olarak kullanılan karolarda sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. Karolarda kullanılan tam tekrar dekorlu tasarımlar, karoların montajı sırasında da kolaylık sağlamaktadır.

Resim 90. Hitit Seramik tarafından üretilmiş Osmanlı Çini Serisi'nden Hanedan modeli. (2014)

Kaynak: <http://www.hititseramik.com.tr/tr/hanit-osmanli-cini/1/hanedan> (6.12.2015)

Geleneksel Çini Sanatına ait motifler günümüz malzemeleri, modern teknoloji ve teknikle yeniden yorumlanmıştır. Kenar ve köşe karolarının seriyi tamamladığı görülmektedir. Tek birim karonun birleştirilmesiyle oluşan orta bölüm istenilen boyutta uygulama yapma imkânı sunmaktadır. Birim karonun sürekli ve her yöne tekrarlanması ile oluşan görsellik kişide sonsuzluk hissi uyandırabilir. Birim karonun üst, alt, sağ, sol yönlerinin olmayışı montajda kolaylık sağlamaktadır.

Yer ve duvar kaplama malzemelerinin yanı sıra kullanım kaplarında, dekoratif amaçlı kullanılan ürünlerde de tam tekrar form ve dekor tasarımlarını görmek mümkündür.

Resim 91. Manifattura Manciola tarafından üretilmiş Bellybutton isimli Eva Zeisel tasarımı separatör. (1957)

Kaynak: <https://tr.pinterest.com/pin/359513982725025895/> (26.5.2015)

|Eva Zeisel'in mekân bölmek amacıyla kullanılan separatör tasarımı için birim tekrarı uyguladığı görülmektedir. Modüler olarak tasarımı yapılan separatör, tek bir birimin çoğaltılarak yan yana ve üst üste sıralanmasıyla oluşturulmuştur. Tasarımın modüler olması, farklı renk kombinasyonlarıyla kullanımını mümkün kılmaktadır.

Resim 92. Red Wing tarafından üretilmiş Belle Kogan tasarımı vazo ve çanak örnekleri. (1962)

Kaynak: <http://www.core77.com/posts/37135/Belle-Kogan-Godmother-of-American-Industrial-Design> (6.12.2015)

Belle Kogan tarafından tasarımı yapılan endüstriyel ürünlerde formun kendi içerisindeki tekrarlar dikkat çekmektedir. Tasarımcı formları oluştururken bir birimden yola çıkıp onu çoğaltarak, başka bir deyişle birim tekrarı ile tasarımı sonuçlandırmıştır. Birimler prizmatik ve geometrik çizgilerin etkisinde olduğu görülmektedir. Ürünlerin iç ve dış yüzeylerinde farklı renkler kullanılarak monotonluktan uzaklaşması sağlanmıştır.

Resim 93. McCoy tarafından üretilmiş Ying-Yang servis seti. (1960'lar)

Kaynak: <https://www.ebth.com/items/2334748-mccoy-pottery-yin-yang-relish-dish>
(5.12.2015)

Yan yana koyulduklarında aralarında fark olmayan formlar Ying-Yang sembolüne göre yerleştirildiklerinde birbirini tamamlamaktadır. Her bir servis tabağının ortasında oluşturulan rölyefle elde edilen bölmeler işlevselliği artırmaktadır. Her bir bölmenin yüzeyine aynı alçak rölyefli dekor uygulanmıştır. Farklı renk kullanımı dengeyi sağlaması bakımından ifade edilen sembolle örtüşmektedir ve bu durum servis setinin monoton etkisini ortadan kaldırmaktadır.

3.2.1.2. Endüstriyel Seramikte Tekrar

Bir birime ait özelliklerde değişme olmaksızın yön veya aralıklarda farklar olacak biçimde yinelenmesiyle oluşan duruma tekrar denir. Birim bir veya birkaç parçadan oluşabilir.

Endüstriyel seramik alanında tekrarlar, dekor uygulamalarında sıklıkla kullanılmaktadır.

Resim 94. Viyana Porselen Fabrikası'nda üretilmiş Josef Böck tasarımı porselen çay seti. (1901-02)

Kaynak: <http://wienerporzellan.at/Monatsobjekte-2015/Monatsobjekte-html-2015/Mon2015-01.html> (7.12.2015)

Porselen formların üzerinde geometrik şekillerle oluşturulmuş dekor yer almaktadır. Dekorda yer alan büyük ve küçük kare biçimlerinin farklı yön ve aralıklarla yerleştirilmesiyle tekrar uygulaması gerçekleştirilmiştir.

Resim 95. Form ve dekor tasarımı Uwataki Koichi tarafından yapılmış vazo. (2012)

Kaynak: <http://www.veniceclayartists.com/kogei-japanese-art-crafts/> (7.12.2015)

Dekor uygulamasında mor ve beyaz degradeli diyagonal çizgiler dikkat çekmektedir. Form ve geometrik çizgiler uyum içerisindedir. Çizgilerden oluşan birimin, vazunun üst ve alt kısmında farklı yönlerde olmasıyla tekrar meydana gelmiştir.

Resim 96. Robert Lallemant'a ait şamdan set. (1928)

Kaynak: <http://www.artnet.com/artists/robert-lallemant/collection-of-four-candelabrum-set-of-4-XPAXMWJeOv01hQWn1ZWLuQ2> (7.12.2015)

Şamdanların gövdesindeki diyagonal basamağın iki yanındaki boşluklar göze çarpmaktadır. Karşılıklı geometrik boşluklar ile ajur dekor oluşturulması ilgi çekicidir. Dekor birimi boşluktan oluşmaktadır. Boşluk birimlerinin aynı yönde değil karşılıklı olacak biçimde yerleştirilmesi ile tekrar meydana gelmiştir. Gövde üzerindeki çizgilerle oluşturulan dekor da tekrar uygulamasına örnek teşkil etmektedir.

Resim 97. Erica Wakerly'nin Kaza firması için yaptığı Poco isimli yer karosu tasarımı.

Birim karo boyutları: 40x40cm. (2012-13)

Kaynak: http://www.ericawakerly.co.uk/tiles_poco.htm (7.12.2015)

Karonun tasarımı geometrik formlarla gerçekleştirilmiştir ve farklı renkleri mevcuttur. Dört eşit bölüme ayrılan mat zemin üzerinde parlak dairesel biçimlerle zıtlık oluşturulmuştur. Eşit büyüklükteki dairesel formlar karelerin farklı noktalarına yerleştirilmiştir. Bundan dolayı aralarındaki mesafe de farklı olmaktadır. Sözü edilen

özellik karonun montajı yapılırken büyük kolaylık sağlamaktadır. Hem birim karoda hem de montajı yapılmış yüzeydeki tekrar ile tasarım monotonluktan uzaklaştırılmıştır.

3.2.1.3. Endüstriyel Seramikte Değişken Tekrar

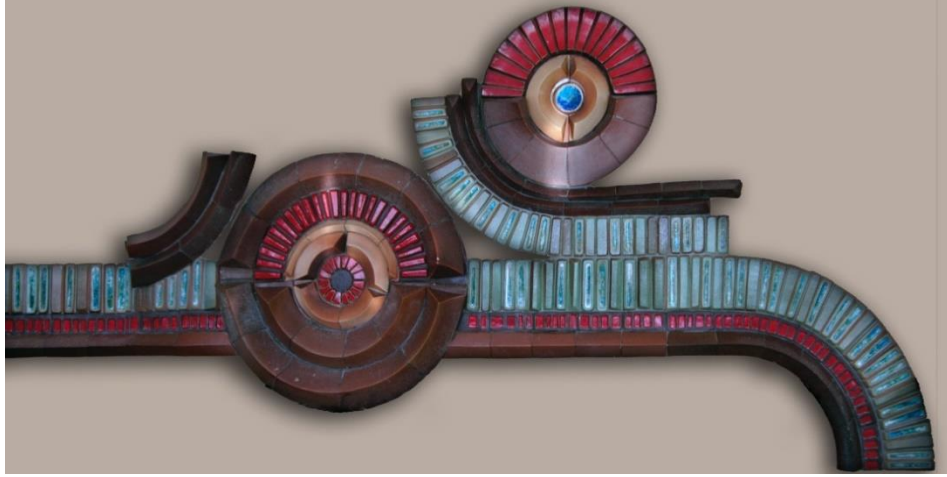
Zaman zaman tekrar eden birimlerin birbirinin aynı olduğu düşünülür ve aralarındaki farklar ilk bakışta algılanamaz. Ancak dikkatle bakıldığında farklar görülebilir. Birimlerin küçük farklılıklarla yinelenmesi durumunda değişken tekrar ortaya çıkmaktadır. Sözü edilen durumun yanı sıra birimlerin yön ve aralıklarında da farklar olabilir.

Resim 98. Lucie Rie ve Hans Coper'a ait çay ve kahve takımı. (1955)

Kaynak: <http://galleryhip.com/lucie-rie-ceramics.html> (26.5.2015)

Lucie Rie ve Hans Coper'ın birlikte çalıştığı döneme ait karakteristik özellikler; ürünlerin ince cidarlı, koyu kahverengi veya beyaz (ya da bunların kombinasyonu) sırlı olmalarıdır. Çay ve kahve takımına uygulanan dekordaki ince doğrusal çizgiler ilk bakışta birbirinin aynısı gibi görünse de biraz dikkat edildiğinde çizgiler arasında farklar olduğu anlaşılmaktadır.

Resim 99. Tüzüm Kızılcın'a ait seramik duvar panosu. (1993)

Kaynak: <https://s-media-cache-ak0.pinimg.com/originals/3b/5d/1a/3b5d1a638f40115ab9f852bc8099dd67.jpg> (7.12.2015)

Tüzüm Kızılcın çalışmalarında her türlü kil ve pişirim tekniğinden yararlanmaktadır. Sanatçı, Anadolu uygarlıkları ve Geleneksel Türk-Osmanlı seramik sanatı gibi yaşadığı coğrafyaya ait pek çok uygarlıktan izler taşıyan seramik eserler gerçekleştirmiştir. Resim 99'a dikkatle bakıldığında birbiri ardınca sıralanan geometrik birimler arasında farklar görülmektedir. Seramik pano, değişken tekrar uygulamasına örnek teşkil etmektedir.

Resim 100. John B. Taylor tarafından üretilmiş tepsi, çerez tabakları ve dip sosluktan oluşan servis seti. (1960'lar)

Kaynak: <https://www.ebth.com/items/2701182-john-b-taylor-relish-tray-and-dip-bowl> (5.12.2015)

Servis setindeki çerez tabaklarının dekor tasarımı doğal formlardan etkilenecek oluşturulmuş. Dekorlar ilk bakışta aynı gibi görünmekle beraber biraz incelendiğinde aralarındaki farklar görülmektedir. Bu bağlamda dekorda değişken tekrar uygulaması yapılmıştır.

Resim 101. Royal Copenhagen tarafından üretilmiş Nils Thorsson tasarımı vazo.(1960'lar)

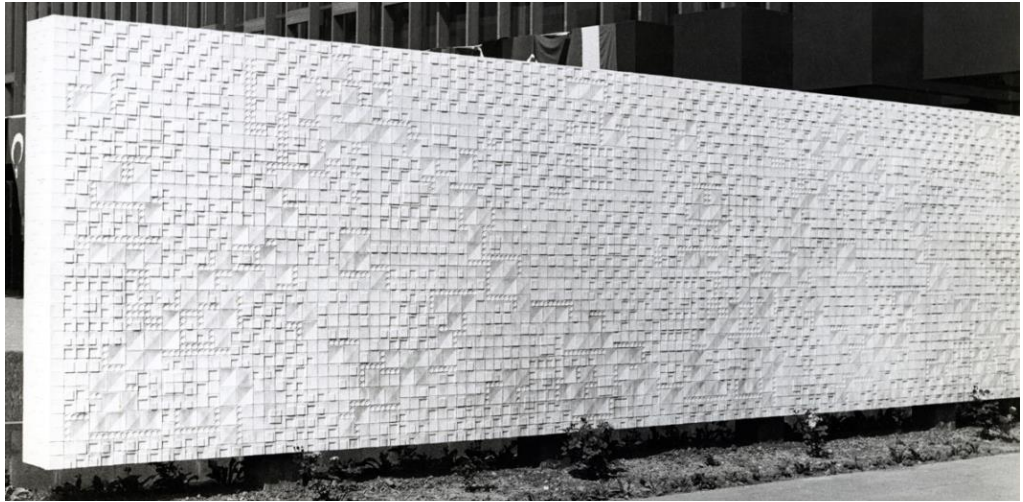
Kaynak: http://www.arcadja.com/auctions/en/thorsson_nils/artist/249755/ (8.12.2015)

Thorsson doğadan esinlenerek oluşturduğu çalışmalarında hayvan ve bitki motiflerini sıklıkla kullanmıştır. Balık rölyefleri ile modellenmiş vazo efektli kahverengimsi bir sır ile sırlanarak kahverengi, haki, tarçın tonlarında efektler ortaya çıkmıştır. Hem rölyef balıklardaki farklılık hem de sırda oluşan efektlerin etkisiyle değişken tekrar oluşmuştur.

3.2.1.4. Endüstriyel Seramikte Aralıklı (Ardışık) Tekrar

En az iki birimin aynı yönde ve eşit aralıkla yinelenmesiyle ortaya çıkan duruma aralıklı(ardışık) tekrar denir.

Tam tekrarda olduğu gibi ardışık tekrarda da monotonluk hissi oluşma ihtimali yüksektir. Renk ve değer öğeleri çalışmaya dâhil edilerek söz konusu durumdan uzaklaşmak mümkün olabilmektedir.

Resim 102. Sadi Diren ve eşi Belma Diren'in Atatürk Kültür Merkezi için yaptığı dış mekân modüler duvar panosu. (1969)

Kaynak: <http://blog.turkishceramics.com/2014/03/> (14.5.2016)

Teknik bilgilerini modern ve geleneksel Türk formlarıyla birleştiren Sadi Diren ve eşi Belma Diren, Atatürk Kültür Merkezi'nin iç ve dış mekanları için modüler duvar paneli tasarımları yapmışlardır. Tasarımları modüler sistem düşüncesiyle yapılan panellerde, iç ve dış mekanlar için alçak ve yüksek rölyef uygulamaları gerçekleştirilmiştir. Seramik pano birimleri AKM için özel olarak endüstriyel yöntemle üretilmiştir. Bu bağlamda endüstriyel alanda özgün bir üretim gerçekleştirilmiştir.

Resim 103. Atatürk Kültür Merkezi iç mekân seramik duvar pano uygulaması.

Kaynak: http://www.mimarizm.com/etkinlikler/toplantilar/akm-nin-seramikleri-ve-turkiye-de-mimari-yapilarda-seramik_120444 (14.5.2016)

Sadi Diren, Anadolu el sanatlarının dekoratif geometrisinden formlar oluştururken, Belma Diren yüzey sırlama ve renklere yoğunlaşmıştır. Sadi Diren'in özgün heykel çalışmalarında da geleneksel formların etkisi görülmektedir.

1950'lerden itibaren 1970'lere kadar Türkiye'de mimari yapılarda seramik pano kullanımının yaygınlaştığı yıllardır. Seramiğin mimari alanda kullanımına örnek teşkil eden paneller ardışık tekrar uygulaması ile gerçekleştirilmiştir.

Resim 104. Hornsea tarafından üretilmiş John Clappison tasarımı çay takımı. (1967)

Kaynak: <http://www.mintheshop.com/tag/hornsea/> (8.12.2015)

John Clappison araştırmaları sonucunda kalın sırla oluşturulan yeni bir dekor tekniği geliştirmiştir. Resim 104'deki görselde bulunan çay takımı sözü edilen teknik ile dekorlanmıştır. Dekorda yer alan birimlerin aynı yön ve eşit aralıkla ortaya çıkışı ile ardışık tekrar meydana gelmiştir.

Resim 105. Wedgwood tarafından üretilmiş Wild Strawberry Archive isimli yemek takımına ait servis tabağı. (2015)

Kaynak: <http://www.wedgwood.com/wild-strawberry-archive-dinner-plate> (8.12.2015)

Wedgwood tarafından üretilen yemek takımının dekoru 1770'lere ait özgün desen kitapları araştırılarak oluşturulmuştur. Yaban ileğinin meyve ve yapraklarından oluşan motiflere biraz dikkatle bakıldığında birkaç birimin aynı sırayla, aynı yönde ve eşit aralıkla tekrar ettiği görölmektedir.

Resim 106. Ege seramik tarafından üretilmiş Leona serisine ait duvar karosu. Birim karo boyutları: 20x50cm. (2015)

Kaynak: http://www.egeseramik.com/urun_bilgileri_m.aspx?ID=6620 (8.12.2015)

Duvar karosu tasarımı, doğanın yoğun etkisinin hissedildiği, farklı yönlere bakan bitkisel motiflerden oluşmaktadır. Farklı birimlerden oluşan motif grubunun tekrar edişinde ardışık bir sıra olduğu görülmektedir. Renk ve ton farkları kullanılarak monotonluktan uzaklaşmıştır. Birimlerin kendi içerisindeki hareketi ve birbirleriyle olan zıt yönlü ilişkileri sebebiyle bir ölçüde karmaşaya yol açtığı söylenebilir.

3.2.2. Artistik Seramik Alanında Tekrar Olgusunun Kullanımı

Sanat, insanoğlunun kendini ifade etme biçimi olarak, Paleolitik Dönem'deki mağara resimlerinden günümüze kadar sürekli değişim içerisinde olmuştur. Geçen süreç içerisinde, hem toplumsal değişimlerden etkilenerek hem de sözü edilen değişimleri etkileyerek varlığını sürdürmüştür.

“Her türlü duygunun alımlanmasını ve iletilmesini amaçlayan sanat, bu yüzden negatif kaosa karşılık pozitif bir kaos olarak algılanır. Bu pozitif kaos içinde insanın eli, yüreği ve kafası birlikte yol alır; yine bu yaratıcı etkinlik içinde sezgi, duygu, imgelem ve duyu

organları bir arada çalışır.”¹¹⁴ Sözü edilen etkileşimler sonucunda sanatçı soyut olan duygu ve düşüncelerini, sanat eserini oluşturarak somut hale getirir.

Tasarım günümüzde birçok alanın içerisinde olmakla beraber sanatın temelinde yer almaktadır. İlk insanın çevresinde bulunduğu araç gereçle ortaya koyduğu sanat etkinliğinden günümüzde teknolojik donanımlarla oluşturulan sanatsal ürünlere kadar yapılan her çalışmada etkili olmuştur.

Günümüzde geleneksel noktada, sanat teknolojinin, teknoloji de sanat alanının içine girmiştir. Teknolojik ürünlerde sanatsal unsurlar aranmakta ve ürünler, estetik boyut dâhil edilerek tasarlanmaktadır. Gelişen teknolojiyle birlikte sanatta da yeni malzeme ve teknikler kullanılmaya başlanmıştır. Söz konusu durumun yanı sıra sanat eseri bir tasarım sürecinden geçerek oluşturulmaktadır.

Sanat eseri ortaya çıktığı zaman oluşan görsel yapı, tasarım öge ve ilkelerinin doğru ve yerinde kullanılmaları ile meydana gelmektedir. Tasarım süreci sonuçlanıp çalışma tamamlandıktan sonra oluşturulan eser izleyiciyle etkileşime girer. İzleyici görsel algı sonucunda gördüklerini anlamlandırır. Görme olayı aynı olmakla beraber algılama ve dolayısıyla anlamlandırma kişiden kişiye farklılık gösterebilir. Çalışmayı oluştururken düzenlemede yapılan değişiklikler sonucu algı ve dolayısıyla anlam da etkilenebilir.

İnsan görsel bir çalışmaya baktığında onu gruplandırma eğilimi göstermektedir. Çalışmada yer alan öğelerin birbirine yakın olması gruplandırma üzerinde olumlu etki yapar. Buna ilaveten öğelerin sahip oldukları karakteristiklerin birbirinin tekrarı veya benzeri olması da yine aynı etkiyi oluşturmaktadır.

Resim 107’de Jale Yılmabaşar’ın Vakko fabrikası girişi için yaptığı seramik duvar panosu görülmektedir. Seramik panoda renk, çizgi, yön, form ve doku tekrarları göze çarpmaktadır. Farklı sanat alanlarında da çalışmalar yapan sanatçının kendine özgü desenleri kumaş ve halı olarak da üretilmiştir. Çalışmalarındaki renk ve doku zenginliğinin yanı sıra kullandığı canlı renkler dikkat çekmektedir.

¹¹⁴ Nejat ..Bozkurt, A. g. e., s.9.

Resim 107. Jale Yilmabaşar'a ait pano. (1969)

Kaynak: <http://yilmazsoy.livejournal.com/181954.html> (14.12.1015)

Bir çalışmaya biraz dikkatli bakıldığında tekrarlanan birim kolaylıkla fark edilir. Resim 108'de bir örneği görüldüğü gibi tekrar eden birim birden fazla sayıda da olabilir.

Attila Galatalı'ya ait duvar panosunda yer alan geometrik ögeler hemen fark edilmektedir. Birden fazla sayıda tekrarlayan birim, açık ve koyu renklerin de yan yana gelişiyile dikkat çekmektedir.

Resim 108. Attila Galatalı'ya ait duvar panosu. 220 cm x 570 cm.(1985)

Kaynak: <https://tr.pinterest.com/pin/548102217122770052/> (2.6.2016)

Çalışmanın kendisinin tekrar eden birimlerden oluştuğu eserler de mevcuttur. Sözü edilen durumda, oluşturulan birimlerden bir veya daha fazlasının çoğaltılması ile kompozisyon hazırlanarak çalışma gerçekleştirilmektedir.

Resim 109. Buket Acartürk'e ait "Medeniyetlerin Göçü" isimli enstalasyon çalışması. (2012)

Kaynak: Buket Acartürk arşivi.

Buket Acartürk'ün çalışması tekrar eden karınca ve amfora birimlerinden oluşan bir enstalasyondur. Bir göçün hikâyesini anlatan enstalasyonda, canlı (karınca) ile cansızdan (amfora) oluşan iki varlıktan birinin bir şey taşıması, diğerinin ise içerisinde bir şey barındırması özelliğinden yola çıkmıştır. Enstalasyonun son bölümünde karıncalar amforaya, amforalar da karıncaya dönüşerek metamorfoza uğramaktadır. Sözü edilen metamorfoz, antik çağdan günümüze, günümüzden de geleceğe yaşanan değişim ve dönüşümü ifade etmektedir.

Resim 110. Jacob van der Beugel'e ait duvarın tamamına uygulanmış duvar panosu. (2014)

Kaynak: <http://jvdb-ceramics.com/work/item/the-north-sketch-sequence-2014> (13.12.2015)

Seramikçi Jacob van der Beugel, Chatsworth Malikânesi için duvarın tamamını kaplayan alışılmışın dışında bir duvar panosu yapmıştır. 20 m uzunluğunda, 3 m genişliğinde ve 4 m yüksekliğinde olan mekânda her biri 35cm x 50cm ebatlarında olan 659 adet el yapımı, dokulu seramik panel kullanılmıştır. Panellerin üzerinde dikdörtgen prizmalar yer almaktadır. Farklı boyutlara sahip dikdörtgen prizmaların paneller üzerinde bulunduğu yerler de birbirinden farklıdır. Sanatçının 3 yılını alan çalışma, Devonshire Dük ve Düşesinin DNA profillerinden yola çıkılarak oluşturulmuş sıra dışı bir aile portresidir.

3.2.2.1. Artistik Seramikte Tam Tekrar

Bir çalışmada yer alan bir birimin sahip olduğu tüm özelliklerinin aynı olması ve birimin aynı yön ve eşit aralıkla tekrarlanmasıyla oluşan durum tam tekrardır. Endüstriyel seramiğin aksine, söz konusu durumun artistik çalışmalarda tam olarak uygulanmasına sıklıkla rastlanmamaktadır.

Sanat eserinin en önemli özelliği tek ve biricik olmasıdır. Bir çalışmanın tüm özellikleri aynı olacak biçimde tekrarının yapılması sanat eserinin biricikliğine aykırıdır. Ancak çalışmada yer alan bir ya da birkaç öge ile çalışmanın amacına uygun olacak biçimde tam tekrar uygulaması yapılması mümkün olabilmektedir.

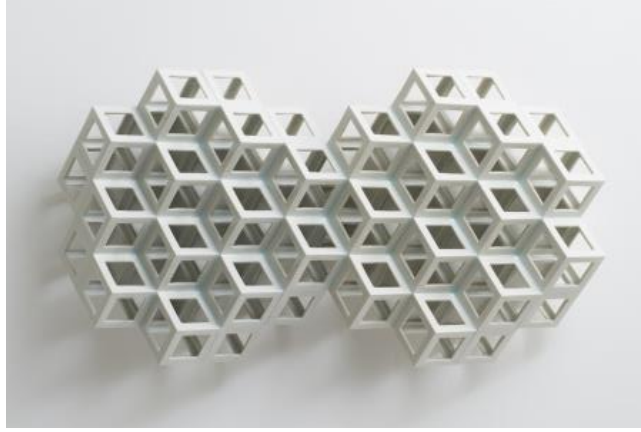

Resim 111. Kemal Tizgöl'ün "Prelude" isimli çalışması.

41cm x 60cm x 7cm - seramik (2012)

Kaynak: <http://galerisoyut.com.tr/kemal-tizgol-2012/> (13.5.2016)

Kemal Tizgöl, temelde geometrik tekrarlarla oluşturduğu yalın ve etkileyici minimalist düzenlemeler ile dikkat çekmektedir. Titiz ve mükemmel işçiliğin yanı sıra kullandığı renkler de çalışmalarını desteklemektedir. Nesneleri buldukları bağlamdan koparıp, nesnelerin ruhuna dokunan çalışmalar yapmaktadır. Formun helezonik yapısı, tam tekrarın monotonluk hissi uyandıran etkisini ortadan kaldırmaktadır.

Resim 112. Yoichiro Kamei'nin "Lattice Receptacle" serisinden "Twin" isimli çalışma.(2013)

Kaynak: <http://yoichiro-kamei.tumblr.com/> (12.1.2016)

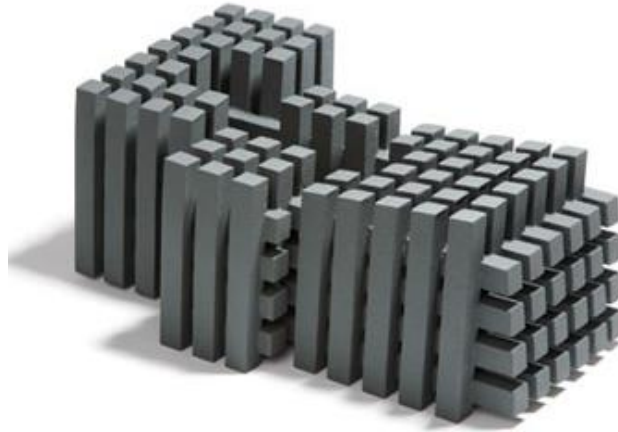
Yoichiro Kamei'nin çalışmasının kafeslerden oluştuğu görülmektedir. Porselen malzeme ile üretilen sanatsal çalışmanın temel birimi olarak küp seçilmiştir. Kalıp yöntemiyle şekillendirilerek çoğaltılan küp birimler birleştirilerek geometrik yapı oluşturulmuştur. Düz ve köşeli birimlerden küre gibi yuvarlak bir form oluşturularak çalışma hareketli hale getirilmiştir. Sanatçı biçimsel estetik kaygı ile yüzeyleri birimden çıkararak boşluğu da çalışmaya dâhil etmiştir. Böylece kafes yapı biçiminde gerçekleştirilen çalışmanın iç bölgesinin ışık alması sağlanmıştır. Sözü edilen duruma ilaveten porselen bünyenin ışık geçirgenlik özelliği ile oluşan ışık ve gölgeler çalışmayı etkili hale getirmektedir.

Resim 113. Matthias Kaiser'e ait 'Black Stack Vase' isimli vazo. (2015)

Kaynak: <http://www.matthiaskaiser.com/index.php?n=2|25&d=175> (13.12.2015)

Matthias Kaiser'in beş adet kâseyi üst üste koyarak oluşturduğu yığın vazosunda kâseler kalıp yöntemiyle ayrı ayrı şekillendirilmiştir. Resim 113'de görülen vazonun üst bölümünde yer alan dört kâsenin taban kısmı çıkarılmış sadece alttaki kâsenin tabanı bulunmaktadır. Sırlandıktan sonra kâseler üst üste koyulup pişirilmiştir. Birbirinin aynısı olan beş kâse sır pişiriminde tek parça haline getirilerek bir vazo oluşturulmuştur.

Resim 114. Rebecca Catterall'ın "Open Eaves" isimli çalışması. (2008)

Kaynak: <http://www.rebeccacatterall.com/recentwork.jsp?imageNo=0> (13.12.2015)

Rebecca Catterall'ın eserlerinde geometrik bloklar dikkat çekmektedir. Çalışmada kolon ve kirişleri hatırlatacak biçimde yerleştirilen birimlerden kübik yapılar meydana getirilmiştir. Homojen, dokusuz yüzeylerde sır kullanılmayarak seramik bünyenin doğal

görüntüsü tercih edilmiştir. Sanatçı, aynı boyutlardaki yatay ve düşey geometrik blokları aynı yön ve eşit aralıklarla gruplar halinde birleştirerek çalışmasını oluşturmuştur.

3.2.2.2. Artistik Seramikte Tekrar

Tekrar, çalışmada yer alan bir birimin bütün özelliklerinin aynı olmasının yanı sıra yön veya aralıklarının farklı olacak biçimde yinelenmesi ile oluşan durumdur.

Artistik seramik çalışmalarında bir birimin tüm özelliklerinin aynı olacak biçimde tekrarlanması çok fazla tercih edilmemektedir. Söz konusu durum çalışmada monotonluk hissi oluşturabilmektedir. Ancak tekrarlanan birimin yön veya aralıklarındaki farklılıklar ile monotonluk hissi azaltılabilmektedir.

Doğayı gözlemleyen Fanella Elms, çalışmalarında doğal yapılardan ve doğanın oluşturduğu binalardan ilham almaktadır. Flows serisi, porselen dairesel boncuk birimlerinin çoğaltılmasıyla oluşturulmuştur. Dairesel boncuklar farklı yön ve açılarla birleştirilerek derinlik ve rölyefler meydana getirilmiştir. Söz konusu durum çalışmanın monotonluk hissi veren etkisini ortadan kaldırmaktadır.

Sert bir bünyeye sahip olan porselen, dairesel boncuk formundan dolayı yumuşak bir izlenim oluşturmaktadır. Birimler, akan dokular ve yumuşak girdaplar oluşturacak biçimde bir araya getirilmiştir. Çalışmaya farklı açılardan bakıldığında, rölyef ve girdaplarda oluşan ışık-gölgelerden dolayı farklı derinlik etkileri oluşmaktadır. Sözü edilen durum çalışmaya hareket kazandırmaktadır.

Resim 115. Fanella Elms'in "Flows" serisine ait "Tight Flow" isimli çalışması. (2015)

Kaynak: <http://www.signedanddesigned.com/stock/d/fanella-elms-tight-flow-1-4-134785> (28.1.2016)

Resim 116. Zehra Çobanlı'nın form ve dekor tekrarını bir arada barındıran çalışması. (2012)

Kaynak: <http://kansascityartistscoalition.org/artists/zehra-cobanli-and-tulip-time/> (24.1.2016)

Zehra Çobanlı geleneksel ile çağdaş aynı potada eriten çalışmalar gerçekleştirmektedir. Çalışmalarında Anadolu'nun binlerce yıllık kültür birikiminden yola çıkarak yeni tasarımlar yapmaktadır. Resim 116'de geleneksel motiflerden esinlenerek oluşturduğu dekor tasarımlarını kullanmıştır.

Resim 117. Düzenlemeden bir detay.

Kaynak: <https://tr.pinterest.com/pin/448741550342933470/> (24.1.2016)

Lale formu ve dekorda kullanılan birimler farklı aralıklarla tekrarlanmıştır. Sözü edilen durum çalışmayı tekrarın getirdiği monotonluk etkisinden uzaklaştırmakta ve hareketli kılmaktadır. Lalelerin iç kısımlarındaki dekorlarda mavi renk tercih edilen çalışma, şeffaf sırla sırlanmıştır

Resim 118. Tsehai Johnson'ın "Field" serisinden "Field # 4" isimli çalışması. Solda çalışmadan bir detay (2006)

Kaynak: <http://accessceramics.org/viewimage/3085/> (31.1.2016)

Tsehai Johnson çalışmalarında günlük hayatı dolduran nesnelere yola çıkmaktadır. Enstalasyonları aracılığıyla düzen ve fonksiyon ifade eden nesnelere arasındaki gerginliği ifade etmektedir.

Sanatçı Resim 118'deki çalışmasında, bir duvar kâğıdı tasarımını porselen ve fırça ile yeniden oluşturmuştur. Tekrarlanan birim, kalıp ve elle şekillendirilerek çoğaltılmıştır. Porselen bünye ile meydana getirilen çalışmada renge çok az yer verilmiştir. Tekrarlanan birimde pastel tonda degradeli renk geçişi uygulanmıştır. Birimlerin zıt yönlü yerleştirilmesi ile sözü edilen durum belirginleşmekte ve çalışma dikkat çekici hale gelmektedir.

Ruth Borgenicht çalışmasını oluştururken Ortaçağ'da yaygın olarak kullanılan zincir zırhlardan esinlenmiştir. Sanatçı, metalden üretilen koruyucu zırhın sert ve güçlü yapısı ile seramik bünyenin kırılabilirliği arasındaki çelişkiye dikkat çekmektedir.

Resim 119. Ruth Borgenicht'in "Black Centipede" isimli çalışması. (2006)

Kaynak: <http://galleryima.com/artists/borgenicht-ruth.html> (25.1.2016)

Çalışmada tekrarlanan halka birimi, alçı kalıplarla çoğaltılarak üretilmiştir. Halkalar henüz plastik kıvamdayken kesilerek bir örgü oluşturacak biçimde birbirine geçirilmektedir. Çalışma sabit ve hareketsiz görünmesine rağmen kullanılan bütün birimler bağımsız ve hareketlidir.

3.2.2.3. Artistik Seramikte Değişken Tekrar

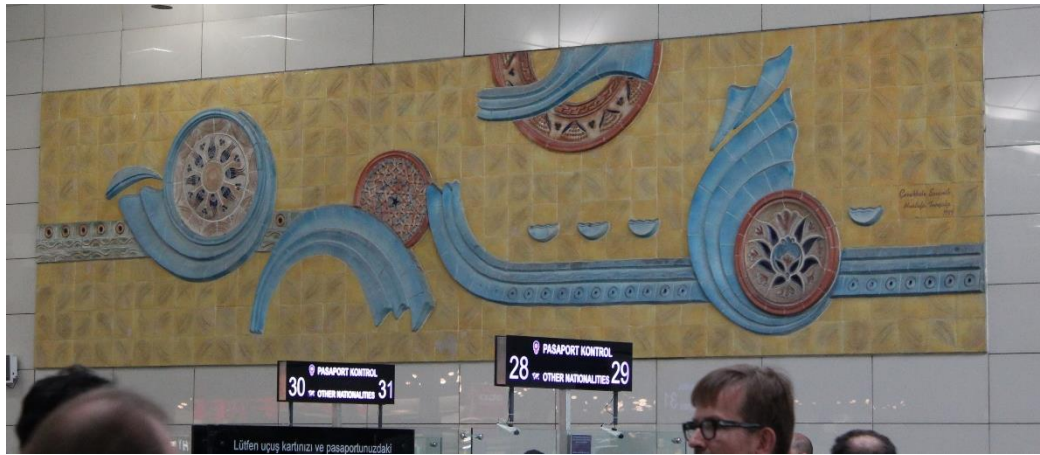
Bir çalışmada tekrarlanan birim birbirinin aynı görünmesine rağmen aralarında küçük farklılıklar olması durumunda değişken tekrar meydana gelir. Birim bir veya birkaç parçadan oluşabilmektedir. Sözü edilen farklılıklar birimlerin doku, renk, değer, şekil, biçim, yön ve aralıklarında olabilir. Değişken tekrarın monoton hissi veren etkisi tam tekrar ve tekrara göre daha azdır. Söz konusu durum çalışmalarını daha hareketli ve dikkat çekici kılmaktadır.

Resim 120. Alev Ebüzziya'ya ait el yapımı seramik çanak.

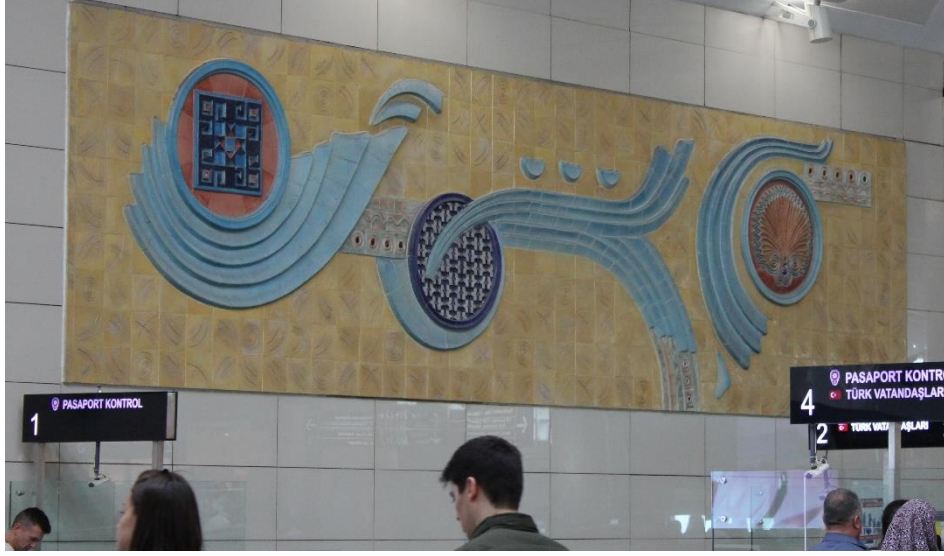
Kaynak: <https://s-media-cache-ak0.pinimg.com/originals/80/08/31/80083186c9b551ca9cef190937afa749.jpg>
(12.1.2016)

Alev Ebüzziya'ya ait el yapımı seramik çanak, üzerindeki geometrik dekor tasarımı ve zıt renklerle dikkat çekmektedir. Dekorda tekrarlanan birimler ilk bakışta birbirinin aynı gibi görünmektedir. Ancak biraz dikkatle bakıldığında birimler arasında küçük farklılıklar olduğu anlaşılmaktadır. Birimlerin yönleri aynı olmakla beraber, renk ve kontur farklılıklarından dolayı değişken tekrar oluşmuştur.

Resim 121. Mustafa Tunçalp'in İstanbul Atatürk Havalimanı Dış Hatlar için yaptığı pano. (1999)

Kaynak: Necmiye Gürsoy Demircioğlu arşivi

Resim 122. İstanbul Atatürk Havalimanı Dış Hatlar panosunun diğer bölümü.

Kaynak: Necmiye Gürsoy Demircioğlu arşivi

El yapımı çalışmalarda değişken tekrar örnekleri sıklıkla karşımıza çıkmaktadır.

Resim 121 ve 122’de Mustafa Tunçalp’in İstanbul Atatürk Havalimanı Dış Hatlar için yaptığı seramik pano çalışmaları görülmektedir. Sanatçı çalışmalarında Anadolu Medeniyetlerinden ilham almaktadır. Çalışma geleneksel motiflerden oluşturulmuş ve karşılıklı iki duvara monte edilerek sergilenmektedir. Sanatçı, çalışmalarında tekrarlayan birimleri kalıpla ve elle şekillendirilerek çoğaltmaktadır. Panoya dikkatle bakıldığında tekrarlayan birimler arasındaki farklılıklardan dolayı değişken tekrar uygulaması gerçekleştirildiği görülmektedir.

Malene Müllertz’in çalışmalarında mutlaka iç ve dış arasında bir bağlantı olmaktadır. Stoneware bünye ile çalışan sanatçı genellikle silindir olarak tasarladığı ana formda boşluklar oluşturmayı tercih etmektedir. Resim 123’de yer alan çalışmanın silindirik gövdesinde tekrarlayan ajurlu birim, papyadan esinlenerek oluşturulmuş ve bir ağ olarak tasarlanmıştır. Tekrarlayan dairesel birimlerin ortasına minik çubuklar biçiminde hareketli seramik birimler yerleştirilmiştir. Işık geçirmeyen seramik bünyede oluşturulan ajurlar ile çalışmaya ışık dâhil edilmiştir. Stabil olan seramik malzeme, gövdeye yapışık olmayan çubuklar ile hareketli hale getirilmiştir.

Resim 123. Malene Müllertz'in "Rattle Sound Basket" isimli alışması. (2008)

Kaynak: http://www.vejenkunstmuseum.dk/Dansk/samlingen/erhvervelser_2009.htm
(4.2.2016)

İşık ve sesin yanı sıra, çalışma ele alınıp sallandığında ses çıkarmaktadır. Hareket halindeyken minik çubukların gövdeye çarpmasıyla onlarca minik an sesine benzer ses işitilmektedir. Pişirimi yüksek derecede yapılan çalışmada sadece çubukların i ve dışta bulunan dairesel uçları sırlanmıştır.

Resim 124. Paul Cummins ve Tom Piper tarafından gerçekleştirilen "Blood Swept Lands and Seas of Red" isimli projeden bir görüntü. (2014)

Kaynak: <http://www.mymodernmet.com/profiles/blogs/paul-cummins-poppy-installation-ww1> (3.2.2016)

Paul Cummins ve Tom Piper tarafından hazırlanan "Blood Swept Lands and Seas of Red" isimli proje kapsamında 497.000 kg çamur kullanılarak 888.246 adet sırlı seramik gelincik yapılmıştır. Kalıpla çoğaltılan gelincikler elle şekillendirilerek aralarında farklar olması sağlanmış ve yine elle daldırma yöntemiyle sırlanmıştır. Yapımı iki yıl süren

gelinciklerin Londra Kulesini çevreleyen ünlü kuru hendeğe yerleştirilmesi dört ay sürmüş ve toplam 21.866 gönüllü çalışmıştır.

Resim 125. “Blood Swept Lands and Seas of Red” isimli projenin yapıldığı Londra Kulesi’nin kuş bakışı görüntüsü ve seramik gelinciklerden bir detay. (2014)

Kaynak: https://www.buzzfeed.com/matthewtucker/an-incredible-birds-eye-view-of-the-ceramic-poppies-outside?utm_term=.jtXQm84XR#.ndnaG4boA (4.2.2016)

Paul Cummins 2012 yılının başlarında hazırlıklara başlayarak gelinciklerin model tasarımını oluşturmuş ve projenin mekâna yerleştirilme tasarımı Tom Piper tarafından hazırlanmıştır.

İngiltere’nin Birinci Dünya Savaşı’na katılmasının yüzüncü yılını anmak amacıyla gerçekleştirilen projede, gelinciklerin her biri Birinci Dünya Savaşı süresince ölen İngiliz ve sömürge askerlerini temsil etmektedir.

3.2.2.4. Artistik Seramikte Aralıklı(Ardışık) Tekrar

Bir çalışmada en az iki veya daha fazla sayıda birimin, birbirinin ardı sıra, aynı yönde ve eşit aralıkla yeniden ortaya çıkışı ile aralıklı(ardışık) tekrar meydana gelir. Tam tekrar, bir birimle gerçekleştiği için monotonluk hissi oluşturma ihtimali yüksektir. Aralıklı tekrar ise birden fazla sayıda birimden oluştuğu için bir değişkenlik söz konusudur. Buna rağmen aynı birimler belirli aralıklarla, birbiri ardınca, aynı biçimde tekrarlandığı için monotonluk hissi verebilmektedir.

Candeğer Fürtun, figüratif çalışmalarında insan vücudundan seçtiği parçalarla kompozisyon oluşturmaktadır. Vücudun aldığı bir pozisyonu parçalayarak birim parçalarını seçip çoğaltmaktadır. İnsan vücuduna yakın ölçülerde çalışan sanatçı,

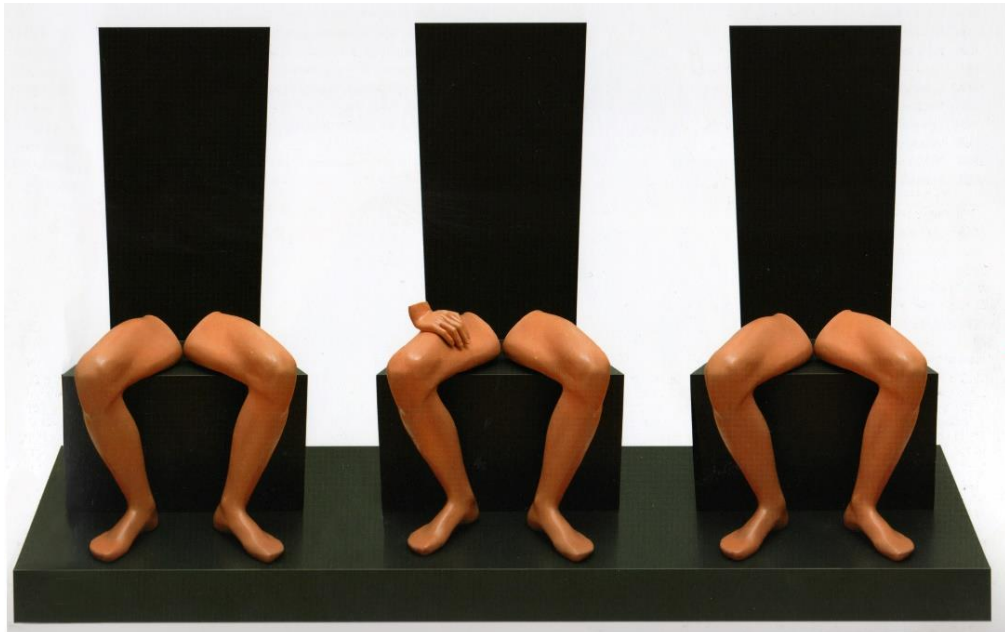
çoğalttığı birimlerden tekrarlarla oluşturduğu düzenlemelerle azla çok şey anlatmayı tercih etmektedir.

Resim 126. Candeğer Furtun'un, Türk erkeği gibi oturan bir çift bacak ile erkek egemen kültürü anlattığı çalışması.

Kaynak: <http://www.mackasanatgalerisi.com/index.php?project/1993-1994/> (3.6.2016)

İki birimin aynı yön ve eşit aralıkla ortaya çıkışı ile ardışık tekrar uygulaması gerçekleştirilmiştir.

Resim 127. Sanatçının çalışmasından farklı bir düzenleme.

Kaynak: <https://s-media-cache-ak0.pinimg.com/originals/b5/1b/aa/b51baa3dbb5df83b7f521114ba913078.jpg> (3.6.3016)

Giselle Hicks çalışmalarında insanların günlük hayatına ait duygusal ağırlığı olan yatak, yorgan, yastık, yemek masası gibi fonksiyonel nesnelere yorumlamaktadır. Sanatçı sözü edilen nesnelere insan varlığının izlerini koruduğunu düşünmektedir. Çalışmalarının dekorlarında ev içinde bulunan tekstil ürünleri ve çiçekli duvar kağıdı desenlerindeki motiflerden ilham almaktadır.

Resim 128. Giselle Hicks'e ait "Embedded" isimli çok parçalı porselen heykel. (2010)

Kaynak: <http://gisellehicks.com/> (25.1.2016)

Sanatçı yatak, yorgan, yastık gibi kişisel ve fonksiyonel kullanım nesnelere çağrıştırdığı konfor ve sıcaklık düşüncelerini, porselen gibi sert ve soğuk bir malzemeyle somutlaştırarak oluşturduğu zıtlıkla izleyiciyi şaşırtmaktadır.

Resim 128'de görülen "Embedded" isimli çalışmada sırayla tekrarlayan iki birim, kalıpla çoğaltılmıştır. Üzerlerinde bulunan girift ve tekrarlayan dekordan dolayı her birim daha yakından bakma isteği oluşturmaktadır. Çalışmada yer alan dekor tasarımı, ev tekstil ürünlerinde kullanılan desenleri hatırlatmaktadır. Motiflerin üretilirken kumaşın içinde dokunmuş olmasını çalışmada uygulamak isteyen sanatçı, dekorda mishima tekniğini kullanmıştır. Porselen bünyeyi oyup dekoru kil yüzeyine gömerek nesnenin bir parçası haline getirmiştir.

Sanatçı, dekorun çeşitli yerlerinde yaptığı bulanık çizgiler ile çalışmasına kullanılmış, eskimiş ve yıpranmış görüntüsünü vermek istemiştir. Çalışmada şeffaf mat sır kullanılmıştır.

Resim 129. Jason Green'in "Persistence of Illusion: Cubed No. 3" isimli çalışması. (2011)

Kaynak:http://jasongreenceramics.com/artwork/2468442_Persistence_of_Illusion_Cubed_No_3.html (13.12.2015)

Jason Green, karo-heykel çalışmalarında çeşitli kültür ve zaman dilimlerine ait motiflerden esinlenmektedir. Geçmişten aldığı dekoratif desenleri, hiç birlikte kullanılmadıkları düzenlemelerle katmanlı bir biçimde üst üste koyarak birleştirmektedir.

Sanatçı çalışmalarını geleneksel yöntemlerle dijital teknolojiyi birleştirerek üretmektedir. Modüler birimler, alçı ve ahşaptan oluşan kalıplara elle çamur basarak çoğaltılmaktadır. Karo birimlerinde üst üste uyguladığı kafesler ve renkler ile çalışmalarına üç boyutlu etkisi vermektedir. Sanatçı parlak, şeffaf ve akıcı sıırı fırçayla uygulamakta ve sıırı pişiriminde birimleri dik pozisyonda fırınlamaktadır. Yüzeydeki renklerin de sıırıyla beraber aynı yöne doğru akması çalışmanın derinlik ve üç boyutlu etkisini arttırmaktadır.

Resim 129'da yer alan çalışmasında sanatçı üst üste uyguladığı aralıklı tekrar dekorları ile sıklıkla karşılaşılmayacak bir örnek oluşturmuştur.

Peter Christian Johnson sanat eserlerinin insanın tarihi ve kültürel kimlikleri üzerinde bıraktığı izlerle ilgilenmektedir. Sanatçı kendi çalışmalarını geçmişin bir kalıntısı ve aynı zamanda gelecekte yapay bir obje olduğunu belirtmektedir. Heykellerinin eşzamanlı olarak geçmiş ve geleceğe bakarak bugünü tasarlamak anlamına geldiğini ifade etmektedir.

Resim 130. Peter Christian Johnson'ın "Construction" serisinden "Revolver" isimli çalışması. (2011)

Kaynak: <http://www.peterchristianjohnson.com/construction/ntuecrawhxbeje4sl38e11hg34txz> (25.1.2016)

Sanatçının çalışmalarında görsel olarak endüstriyel formların etkisi hissedilmektedir. Heykeller oluşturulurken formların karmaşık olmasından dolayı üç boyutlu çizim programları ile bilgisayarda modellenip render görüntüleri alınmaktadır. Böylece hassas ölçümler yapılmakta ve zayıf noktadaki sorunlar giderilebilmektedir. Belirlenen ölçülere uygun olarak kil plakalar kesilip birleştirilerek çalışma gerçekleştirilmektedir.

Resim 130'da yer alan heykelin ön ve arka kısmında aynı sırayla, eşit aralıkla tekrarlayan birimlerle aralıklı tekrar ortaya çıkmıştır. Çalışma bisküvi pişiriminden sonra boyanmış, sırlanmamıştır.

Resim 131. Halima Cassell'in antik ve çağdaş etkiyi bir arada barındıran bir çalışması. (2004)

Kaynak: <http://www.halimacassell.com/statement/> (7.2.2016)

Halima Cassell el yapımı çalışmalarında tekrarlayan temel geometrik formlarla bir çeşit mimari yapı inşa etmektedir. Kesin ve net çizgileri derin rölyeyle birleştirerek dinamik bir etki oluşturmaktadır.

Mermer, bronz, ağaç, cam, porselen gibi farklı malzemelerle çalışan sanatçı resim 131'deki çalışmasında şamotlu çamur kullanmıştır. Bünyeyi nispeten kalın kullanmasına olanak sağladığı ve rölyeyle istediği derinliğe kadar inmesine izin verdiği için şamotlu çamur tercih etmektedir. Çalışmasında birbirine zıt açılar, kontrast oluşturan dokular ve derinlikler kullanmıştır. Sözü edilen durumun yanı sıra boşlukların da çalışmaya dâhil edilmesiyle görsel zenginlik oluşturulmuştur.

Çalışmalarında nadiren sır kullanan sanatçı şamotlu çamurun bünye rengi üzerinde oluşan ışık-gölge etkisini tercih etmektedir. Işığın derin rölyeyle ve zıt dokular üzerinde oluşturduğu dinamik gerginlik çalışmanın etkisini arttırmaktadır. Söz konusu durum aralıklı tekrarın getirdiği monotonluk hissi oluşturma ihtimalini azaltmaktadır.

BÖLÜM 4: KİŞİSEL UYGULAMALAR

Sanat ve tasarım insanla birlikte var olmuştur. Bu bağlamda söz konusu olgular insanlığın geçmişini geleceğe bağlayan en önemli unsurlardır. Seramik sanatı bu anlamda tüm sanat dalları içinde tarih öncesi dönemlerden günümüze kadar gelen en uzun geçmişe sahiptir.

Kişisel uygulamalar bölümünde tasarım ilkelerinden tekrar olgusunun seramik alanındaki olanakları araştırılmıştır.

Tez çalışması kapsamında Sakarya Üniversitesi Eğitim ve Araştırma Hastanesi Korucuk Kampüsü'nde yer alan dekanlık binası için seramik duvar panosu uygulamasının yapılmıştır. Konu ile ilgili tasarımı yapılan panonun seramikten maket çalışması gerçekleştirilmiştir.

Resim 132. Tıp Fakültesi için yapılan pano uygulamasının maket çalışması. (150 cm x 50 cm x 3 cm)

Kaynak: Necmiye Gürsoy Demircioğlu arşivi.

Çalışma oluşturulurken doğada var olan biçimler ve hareketlerden ilham alınmıştır. Damlanın suyla buluştuğu an stilize edilerek yorumlanmıştır. Hareketlilik çalışmanın temelini oluşturmaktadır. Formun oval gövdesi üzerinde kaydırılmış bir merkeze doğru küçülen ve dışbükey olacak biçimde yükselen rölyefler bulunmaktadır. Derinlik etkisi için formun geometrik oval yapısına uygun iç içe geçmiş oval halkalar oyularak rölyef etkisi arttırılmıştır.

Yedi farklı ölçüde birimden oluşan tasarımda, tekrarlayan formların düzenlenmesinde farklı yönleri göstermelerine dikkat edilmiştir. Söz konusu durum tekrarın getirdiği monotonluk hissi oluşturma ihtimalini azaltmanın yanı sıra çalışmanın bütününe hareket ve canlılık kazandırılmıştır. Bu bağlamda kompozisyonda kullanılan ana formun küçük-

büyük ilişkisine dikkat edilerek artarda gelişlerinde farklı yönlerde doğru hareketler oluşturulmuştur.

Resim 133. Sakarya Üniversitesi Eğitim ve Araştırma Hastanesi için yapılan seramik duvar panosu.
(665 cm x 145 cm x 12 cm)

Kaynak: Necmiye Gürsoy Demircioğlu arşivi.

Serbest elle şekillendirilen birimlerin alçı kalıpları alınarak, döküm yöntemi ile çoğaltılmıştır. Esin kaynağı olan suyun dokusuz, pürüzsüz yüzeyine yakın bir etki ve derinlik etkisi oluşturmak için şeffaf turkuaz sır kullanılmıştır.

Resim 134. Pano uygulamasının gerçekleştirildiği mekân.

Kaynak: Necmiye Gürsoy Demircioğlu arşivi.

Resim 135. Pano uygulamasından bir detay.

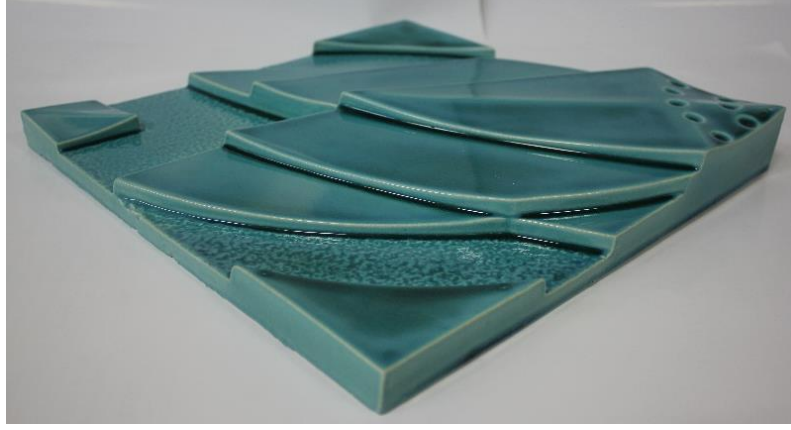
Kaynak: Necmiye Gürsoy Demircioğlu arşivi.

Tez çalışması kapsamında modüler duvar panosu uygulaması gerçekleştirilmiştir. Teknik çizimi yapılan tasarım, kullanılacak çamurun küçülmesine uygun oranda büyütülerek model teknik resmi oluşturulmuştur. Alçı plakalar model ölçülerine göre şekillendirilerek alçıdan kalıbı alınmıştır. Akçini çamuru ve döküm yöntemiyle çoğaltılan birimler şeffaf turkuaz sır ile renklendirilmiştir.

Resim 136. Modüler duvar panosu. (120 cm x 60 cm x 4 cm)

Kaynak: Necmiye Gürsoy Demircioğlu arşivi.

Resim 137. Modüler pano biriminden bir detay. (30 cm x 30 cm x 4 cm)

Kaynak: Necmiye Gürsoy Demircioğlu arşivi.

Tez çalışması kapsamında duvar panolarının yanı sıra tekrar uygulamaları içeren üç boyutlu çalışmalar da gerçekleştirilmiştir.

Gerçekleştirilen üç boyutlu bir çalışmada, plastik çamurdan hazırlanan modellerin alçıdan kalıpları alınmıştır. Akçini çamuru kullanılarak döküm yöntemi ile çoğaltılan birimlerin dökümden sonra üzerlerindeki rölyef dokular derinleştirilmiştir. Bisküvi pişiriminden sonra rölyefsiz yüzeylere sır altı dekor uygulaması yapılarak şeffaf sırlanmıştır. Rölyefli yüzeyler ise kahverengi sırla sırlanıp bir kısmı silinerek renklendirilmiştir.

Resim 138. Solda rölyef dokulu yüzeyler, sağda sır altı dekor uygulaması yapılan yüzeyler.

Kaynak: Necmiye Gürsoy Demircioğlu arşivi.

Resim 139. Rölyefli ve sır altı dekorlu yüzeylerin bir arada görünümü.

Kaynak: Necmiye Gürsoy Demircioğlu arşivi.

Üç boyutlu diğer bir uygulamada alçı tornasında şekillendirilen alçı koni modelinin alçıdan kalıbı alınmıştır. Koni birimleri akçini çamuru kullanılarak döküm yöntemi ile çoğaltılmıştır. Koni birimlerinin her birine, kalıp ve serbest elle şekillendirme ile orantılı biçimde büyüyen içbükey koniler yapılmıştır.

Resim 140. Koni birimlerinin yanyana sıralanmış ön görüşleri.

Kaynak: Necmiye Gürsoy Demircioğlu arşivi.

Resim 140’da sağda bulunan küçük koni, en büyük içbükey koni boşluğuna oturmaktadır. Çalışma, şeffaf sır ile sırlanarak her birimin üzerinde farklı etkiler oluşacak biçimde dekorlanmıştır. Birimlerdeki içbükey konilerin olduğu bölümler ve küçük koni dekorlanmayarak şeffaf sırla sırlanmıştır. Uygulama, döngü oluşturacak biçimde sergilenmiştir.

Resim 141. Uygulamanın döngü oluşturacak biçimde sergilenmesi.

Kaynak: Necmiye Gürsoy Demircioğlu arşivi.

Üç boyutlu bir diğer uygulamada alçı tornasında şekillendirilen alçı kalıpların yüzeyinde içiçe geçmiş halka dokuları oluşturulmuştur. Çalışmada akçini çamuru kullanılmıştır. Farklı ölçülerde dairesel halka birimleri kalıplarla çoğaltılarak birer yüzeylerinde doku oluşması sağlanmıştır ve elde şekillendirilmiştir. Birimlerin bir kısmı dokuları dışa gelecek ve birbirlerinden farklı olacak biçimde yuvarlanarak silindirik katlanmıştır.

Resim 142. Silindirik konilerin, dairesel halka birimlerinin içinden geçirilerek sergilenmesi.

Kaynak: Necmiye Gürsoy Demircioğlu arşivi.

Çalışmanın sırlanmasında zıt renkler tercih edilmiştir. Dokulu yüzeyler yeşil sırla sırlanıp bir kısmı silinerek, dokusuz yüzeyler ise kırmızı sırla renklendirilmiştir. Uygulama, silindirik koni birimleri dairesel birimlerin içinden geçirilerek sergilenmiştir

Resim 143. Uygulamanın yandan görünüşü.

Kaynak: Necmiye Gürsoy Demircioğlu arşivi.

Üç boyutlu diğer bir uygulamada farklı büyüklüklerde alçı kalıpların yüzeylerine çiçek birimlerinin dokularını oluşturan rölyefler kazınmıştır. Kalıplarla çoğaltılan birimlerin her biri birbirinden farklı olacak biçimde elde şekillendirilerek çalışma monotonluk etkisinden uzaklaştırılmıştır. Bunun yanı sıra, birimleri sabit olan kaideye birleştiren, kolaylıkla ve her yöne hareket edebilen teller ile çalışma hareketli hale getirilmiştir. Kaide sallandığında çalışma ses çıkarmaktadır. Hareket halindeyken birimlerin birine çarpmasıyla minik seramik çan seslerine benzeyen sesler işitilmektedir. Çalışmada sadece birimlerin iç yüzeyleri, hazırlanan demiroksitli sır ile sırlanarak renklendirilmiştir.

Resim 144. Üç boyutlu tekrar uygulaması.

Kaynak: Necmiye Gürsoy Demircioğlu arşivi.

Resim 145. Birimlerin doku detayı.

Kaynak: Necmiye Gürsoy Demircioğlu arşivi.

Tez çalışması kapsamında tekrar uygulamaları içeren geleneksel yöntemle şekillendirilen üç boyutlu çalışmalar da gerçekleştirilmiştir

Çömlekçi tornasında plastik vakum çamuruyla aynı ölçülerde 5 adet vazo şekillendirilmiştir. En üste koyulacak vazo hariç, diğer vazolar çamur henüz plastik kıvamdayken iki taraftan karşılıklı baskı uygulanarak istenilen oranda sıkıştırılmıştır. Vazolar yapıştırılarak üst üste koyulup tek parça haline getirilmiş ve bu şekilde kurutulmuştur. Çalışmanın içi sırlanmayarak, dış yüzeyi şeffaf turkuaz sırla renklendirilmiştir. En üstteki vazodan itibaren arttırılarak kırmızı sır akıtılmıştır. Uygulama, siyah kaide ile tamamlanarak sergilenmiştir.

Resim 146. Solda çalışmanın ön görünüşü, sağda ise yan görünüşü yer almaktadır.

Kaynak: Necmiye Gürsoy Demircioğlu arşivi.

Geleneksel yöntemle gerçekleştirilen diğer bir uygulamada çömlekçi tornasında plastik vakum çamuruyla aynı ölçülerde 2 adet ve yapılacak işlemden sonra ulaşacakları ölçüde, çapı biraz daha geniş 1 adet vazo şekillendirilmiştir. Ölçüleri aynı olan vazolar tornada şekillendirildikten sonra kurumayı çabuklaştırıcı malzeme ve bir ısıtıcı yardımıyla dış yüzeyleri bir miktar kurutulmuştur. Vazolardan bir tanesine iç kısımdan dışa doğru basınç uygulanarak çapı büyük vazo ölçüsüne getirilmiştir. Bu arada bir miktar kuruyan dış yüzey çatlayarak doku oluşturulmuştur. Ortada yer alan bu vazoda sadece çatlakların içi siyah pigmentle renklendirilmiştir. Diğer vazo ise bir miktar kuruduktan sonra tamamı siyah pigmentle renklendirilmiş ve içerden basınç uygulanarak çapı büyütülmüştür. Bu aşamada oluşan çatlaklarda çamurun bünye rengi ile zıtlık oluşturulmuştur. Uygulama şeffaf sırla sırlanmıştır.

Çalışma umudu simgelemektedir. Umut, bireyin bakış açısına göre olumlu veya olumsuz olabilir. Uygulamada, her iki bakış açısına da yer verilmektedir.

Resim 147. Yüzeylerindeki doku tekrarı ile dikkat çeken uygulama.

Kaynak: Necmiye Gürsoy Demircioğlu arşivi.

Tez çalışması kapsamında tekrar uygulaması içeren serbest elle şekillendirilen üç boyutlu bir çalışma da gerçekleştirilmiştir.

Çalışma oluşturulurken doğadan ilham alınarak deniz kabukları yorumlanmıştır. Çalışmanın dış yüzeyi üzerinde kat kat dalgalanan ve yükselen rölyefler yer almaktadır. Çalışmanın iç yüzeyi lüster efektli beyaz sır, dış yüzeyi ise şeffaf turkuaz sırla renklendirilmiştir.

Resim 148. Formların dış taraflarındaki dalgalı yüzeylerin benzerliği tekrar etkisi oluşturmaktadır.

Kaynak: Necmiye Gürsoy Demircioğlu arşivi.

Resim 149. Formların iç yüzeyleri.

Kaynak: Necmiye Gürsoy Demircioğlu arşivi.

SONUÇ

Doğadaki tüm olaylar birbirleri ile bağlantılı olarak sürekli bir başlangıç ve bitiş biçiminde düzenli olarak tekrarlayarak ilerlemektedir. Çevremizde ve hayatımızda sürekli tekrar örnekleri görmekteyiz. Tüm doğal olayların yanı sıra insan kendi eliyle de tekrarlar üretmektedir.

Tüm sanat alanlarında, sanatçı veya tasarımcılar, tasarım öğelerini ve ilkeleri çerçevesinde hareket edip kendilerine özgü yorum ve bakış açısı ile farklı biçimlerde üretimlerini gerçekleştirirler. Tasarım ilkelerinden biri olan tekrar, tüm sanat alanlarında ve her türlü malzeme ile üretilen çalışmalarda sıklıkla başvurulan yöntemlerden biridir. Tekrarlar tasarımın amacına ve tasarımcının tarzına göre çalışmada kullanılan çizgi, form, biçim, şekil, doku, renk ve değer öğelerinin biri veya birkaçı ile oluşturulabilir.

Çalışmalarda tek bir tasarım elemanının eşit yön ve aralıklarla tekrarlanması çalışmayı monoton hale getirmektedir. Tasarımda yer alan elemanların form, biçim, şekil, doku, renk, büyüklük ve aralıklarının çeşitlendirilmesi tekrarın dinamizmini artırır. Farklı doku, renk, biçim ya da büyüklükte oluşturulan tekrarlar tasarımı dinamik ve dikkat çekici yapmaktadır.

Form, biçim veya şekil tekrarı; tasarımda yer alan form, biçim veya şekillerde farklı renk, ton veya dokular kullanılarak sağlanır. Boyut tekrarı, tasarımda yer alan elemanların boyutları aynı olmakla beraber renk, doku ve diğer özelliklerinin farklı olacak biçimde gerçekleştirilmesiyle oluşturulur. Renk tekrarı, çalışmada kullanılan form, biçim veya şekiller birbirinden farklı olsa da aynı renklerin yan yana veya yakın mesafelerde kullanılması ile ortaya çıkmaktadır. Doku tekrarı, çalışmayı oluşturan elemanların dokularının aynı ancak form, biçim, şekil, renk ve boyutlarının farklı olmasıyla gerçekleştirilir.

Tez çalışması kapsamında seramik duvar panoları ve üç boyutlu seramik uygulamalar gerçekleştirilmiştir. Modüler seramik duvar panosu uygulamasında birim modül üzerinde form, boyut, doku tekrarları oluşturulmuştur. Panonun sırlanarak renklendirilmesinde ise tek bir renk kullanılmasına rağmen açık-koyu ilişkisi kurularak estetik bir görsel denge oluşturulmuştur. Üç boyutlu çalışmalarda ise temel prensip olarak birim tekrarı ilkesine

bağlı kalınarak form, renk, doku ve boyut gibi öğelerde zaman zaman tekrar veya değişken tekrar kullanılmıştır.

Söz konusu tekrarların aynı yönde kullanımı tasarımda benzer göz hareketleri oluşturur. Göz hareketleri çalışmanın odak noktasında yoğunlaşmalıdır. Göz hareketi tekrarı takip ederek bütün çalışmayı dolaşmalı ve bitirmelidir. Sözü edilen durum tasarımda kullanılan elemanların benzerlikleri ile de oluşturulabilir. Birbirine benzeyen özellikler tekrar algısı oluşturmakta ve görsel algı üzerinde etkili olmaktadır. Tasarımda devamlılığın sağlanması için tekrar ve benzerliklerden sıklıkla yararlanılmaktadır.

Tekrar ve benzerliklerin kullanımı, tasarımda yer alan öğeler arasında ilişki kurmayı ve algılamayı kolaylaştırmanın yanı sıra çalışmanın bütünlüğü üzerinde de olumlu etki yapmaktadır. Tekrar olgusu, seramik malzemenin kullanıldığı her alanda sıklıkla başvurulan yöntemlerden biridir.

Seramik, insanoğlunun kullandığı en eski malzemelerden biridir. Yapılan araştırmalar sonucunda kilin kullanılmaya başlandığı ilk dönemlerde, işlevsel amaçlı yapı elemanı ve çanak-çömlek üretiminin yanı sıra sanatsal amaçlı heykelcikler biçimde de üretildiğini ortaya koymaktadır.

Seramik sanatı kendine özgü teknik ve uygulamalara sahiptir. Seramik duvar panoları, seramiğin mimari alandaki kullanım biçimlerinden biridir. Sözü edilen panolar, artistik seramik alanında, kendine özgü bir anlatım dili olan sanatsal bir ifade aracıdır. Sanatçı kendine özgü anlatım dilini seramik duvar panolarında somutlaştırmakta ve bir tür sanatsal iletişim kurmaktadır.

Tekrarların, seramik duvar panolarında devamlılık, uyum ve görsel bütünlüğü sağlaması bakımlarından katkısı olmaktadır. Söz konusu durumun büyük veya küçük ölçekli tüm mekânlarda yapılan tasarımlar üzerinde olumlu etkisi vardır.

Tez çalışması kapsamında yer alan uygulamalarda, konu ile ilgili seramik üretimler gerçekleştirilmiştir. Sergilenen ve mekâna yerleştirilen seramik çalışmalar, izleyicinin görsel ve estetik düzeylerinin gelişmesine katkı sağlayacaktır. Güzel sanatlar eğitiminin temeli olan tasarım öge ve ilkelerinin seramik sanatındaki yeri ve öneminin incelenmesinin, alan ile ilgili önemli bir başvuru kaynağı olması amaçlanmıştır.

KAYNAKÇA

Kitaplar

- ALPARSLAN, Sabiha Aker (2003), **Tasarım: Mesleki Resim**, Ya-Pa Yayınları, İstanbul
- ARCASOY, Ateş (1983), **Seramik Teknolojisi**, Marmara Üniversitesi Yayınları, İstanbul
- ARTUT, Kazım (2009), **Sanat Eğitimi-Kuramları ve Yöntemleri**, Anı Yayıncılık, Ankara
- ATALAYER, Faruk (1994), **Temel Sanat Öğeleri**, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir
- ATALAYER, Faruk (1994), **Görsel Sanatlarda Estetik İletişim**, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir
- BAYAZIT, Nigan (2008), **Tasarımı Anlamak**, İdeal Kültür Yayıncılık, İstanbul
- BAYAZIT, Nigan (2011), **Endüstri Tasarımı Temel Kavramları**, İdeal Kültür Yayıncılık, İstanbul
- BECER, Emre (2011), **İletişim ve Grafik Tasarım**, Dost Kitabevi, Ankara
- BORATAV, Pertev Naili (2000), **Tekerleme**, Çev. İsmail Yerguz, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul
- BOZKURT, Nejat (2000), **Sanat ve Estetik Kuramları**, Remzi Kitabevi, Bursa
- BOZKURT, Nejat, “Görsel Kavramlar”, **Ezcacıbaşı Sanat Ansiklopedisi**, C.1, İstanbul: YEM Yayın, 1997
- CEBECİ, Oğuz (2004), **Psikanalitik Edebiyat Kuramı**, İthaki Yayınları, İstanbul
- ÇAKIR, Ahmet (2009), **Müziğe Giriş**, Dem Yayınları, İstanbul
- DİKMEN, Benal , “Sanat, Zanaat ve Tasarımın Belirsizleşen Sınırları”, **Sanat Tasarım ve Manipülasyon Sempozyum Bildiri Kitabı**, Sakarya: Sakarya Üniversitesi, 21-23 Kasım 2013, s. 186.
- EFE, Fehmi (1993), **Dram Sanatı**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul
- ERZEN, Jale, “Yineleme”, **Ezcacıbaşı Sanat Ansiklopedisi**, C.2, İstanbul: YEM Yayın, 1997
- ESSLİN, Martin (1996), **Dram Sanatının Alanı**, Çev. Özdemir Nutku, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul

- FENMEN, Mithat (1991), **Müzikçinin El Kitabı**, Müzik Ansiklopedisi Yayınları, Ankara
- GOMBRİCH, Ernst Hans (1980), **Sanatın Öyküsü**, Çev. Bedrettin Cömert, Remzi Kitabevi, İstanbul
- GÖKAYDIN, Nevide (1990), **Eğitimde Tasarım ve Görsel Algı**, Sedir Yayınları, Ankara
- GÜÇHAN, Gülseren (1999), **Tür Sineması, Görüntü ve İdeoloji**, Anadolu Ün. Yayınları, Eskişehir
- GÜNGÖR, İ. Hulusi (2005), **Temel Tasarım**, Bilgisayar Destekli Baskı ve Reklam Hizmetleri Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti., İstanbul
- GÜRER, Latife ve Gül Gürer(2004), **Temel Tasarım**, Birsen Yayınevi, İstanbul
- HOLLINGSWORTH, Mary (2009), **Dünya Sanat Tarihi**, Çev. Rengin Küçükdoğan ve Banu Ergüder, İnkılap Kitabevi, İstanbul
- KESER, Nimet (2009), **Sanat Sözlüğü**, Ütopya Yayınevi, Ankara
- KUNDUL, Müçteba (2013), **Endüstriyel Seramikte Alçı ve Çamur Şekillendirme Yöntemleri**, Biltur Basım ve Yayın, İstanbul
- KÜÇÜKERMEN, Önder (1978) , **Kişi-Çevre İlişkilerinde Çağdaş Gelişimler ve Oturma Eylemi**, İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi Yayını, İstanbul
- KÜÇÜKERMEN, Önder (1996), **Endüstri İçin Ürün Tasarımında Yaratıcılık**, Yem Yayın, İstanbul
- KÜÇÜKERMEN, Önder (1997), **Endüstri İçin Ürün Tasarımında Adımlar**, Yem Yayın, İstanbul
- LYNTON, Norbert (2009), **Modern Sanatın Öyküsü**, Çev. Cevat Çapan ve Sadi Öziş, Remzi Kitabevi, İstanbul
- METE, Zeliha ve Hüseyin Tanışan (1986), **Seramik Teknolojisi ve Uygulaması**, Birlik Matbaası, İzmir
- OCVIRK, Otto, Robert Stinson, Philip Wigg, Robert Bone, David Cayton (2015), **Sanatın Temelleri**, Çev. Nur Balkır Kuru ve Ali Kuru, Karakalem Kitabevi Yayınları, İzmir
- ODABAŞI, Hatice (2002), **Grafikte Temel Tasarım**, Yorum Sanat Yayınları, İstanbul
- ÖZDOĞAN, Mehmet, “Çanak-Çömlek”, **Ezracıbaşı Sanat Ansiklopedisi**, C.1, İstanbul: YEM Yayın, 1997
- ÖZÖN, Nijat (2008), **Sinema Sanatına Giriş**, Agora Kitaplığı, İstanbul

ÖZTUNA, H. Yakup (2007), **Görsel İletişimde Temel Tasarım**, Tibyan Yayıncılık, İstanbul

PETERSON, Susan ve Jan Peterson (2009), **Seramik Yapıyoruz**, Çev. Sevim Çizer, Karakalem Kitabevi, İzmir

ROS, Dolors (2006), **Seramik**, Çev. Feza Altuniç, İnkılâp Kitabevi, İstanbul

SHINER, Larry (2010), **Sanatın İcadı**, Çev. İsmail Türkmen, Ayrıntı Yayınları, İstanbul

SÜMER, Güner (1988), **Seramik Sanayii El Kitabı**, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir

ŞİŞMAN, Ahmet (2011), **Sanata ve Sanat Kavramlarına Giriş**, Literatür Yayınları, İstanbul

TUNALI, İsmail (2009), **Tasarım Felsefesi**, Yem Yayın, İstanbul

UÇAR, Tevfik Fikret (2004), **Görsel İletişim ve Grafik Tasarım**, İnkılâp Kitabevi, İstanbul

YILMAZ, Meliha (2007), **Görsel Sanatlar Eğitiminde Uygulamalar**, Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, Ankara

Sürelî Yayınlar

ULUDAĞ, Kemal, “Seramik Sanatının Kimlik Sorunu”, **Türkiye’de Sanat Dergisi**, Sayı:33, Mart-Nisan 1998, ss. 36-38.

Diğer Yayınlar

ACARTÜRK, Buket, “Konstrüktivizmin ve Süprematizmin Seramik Sanatına Etkileri”, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Dokuz Eylül Üniversitesi SBE, 2005

ORANSAY, Lale, “Doku, Strüktür ve Tekrar İlkelerinin Seramik Alanında Kullanım Olanakları”, **Yayınlanmamış Doktora Tezi**, Anadolu Üniversitesi, 2006

TUTAŞ, Veli, “Tasarım İlkelerinden Uygunluk ve Seramik Sanatındaki Yeri”, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Uşak Üniversitesi, SBE, 2014

Elektronik Kaynaklar

ERZEN, Jale, "Bauhaus'un 90. Yılında", [Electronic Version] *Mimarlık Dergisi*, 2009, Sayı: 349 (16.12.2014)

http://4.bp.blogspot.com/ZhPNK2gNfL0/TwN0pR4PVjI/AAAAAAAAANWk/avFmI9QniFA/s1600/868278975_63fa60681c_o.jpg (25.12.2014)

<http://accessceramics.org/viewimage/3085/> (31.1.2016)

<http://andberlin.com/tag/exhibition/> (30.12.2014)

<http://blog.turkishceramics.com/2014/03> (14.5.2016)

https://www.buzzfeed.com/matthewtucker/an-incredible-birds-eye-view-of-the-ceramic-poppies-outside?utm_term=.jtXQm84XR#.ndnaG4boA (4.2.2016)

http://dalesdesigns.net/escher/drawing_hands.jpg (25.12.2014)

<http://dizmekaro.com/desenli-karo-04/> (14.2.2016)

<http://dizmekaro.com/desenli-karo-07/> (14.2.2016)

<http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR,80305/yesilcam-anlatisi.html> (3.4.2015)

https://en.wikipedia.org/wiki/Sea_urchin (15.3.2016)

http://fouman.com/Y/Image/History/Prehistoric_Tools_Bones_Hamedan.jpg (18.12.2014)

<http://galerisoyut.com.tr/kemal-tizgol-2012/> (13.5.2015)

<http://galleryhip.com/lucie-rie-ceramics.html> (26.5.2015)

<http://galleryima.com/artists/borgenicht-ruth.html> (25.1.2016)

<http://gisellehicks.com/> (25.1.2016)

<http://hbogm.meb.gov.tr/modulerprogramlar/seramik/> (19.5.2015)

<http://history1mes.blogspot.com.tr/2014/09/deutscher-werkbund-movement.html> (18.12.2014)

<http://ivfab.com/services/structural-steel> (28.12.2014)

http://jasongreenceramics.com/artwork/2468442_Persistence_of_Illusion_Cubed_No_3.html (13.12.2015)

<http://jydb-ceramics.com/work/item/the-north-sketch-sequence-2014> (13.12.2015)

<http://kansascityartistscoalition.org/artists/zehra-cobanli-and-tulip-time/> (24.1.2016)

<http://karakalematolyesi.wordpress.com/category/1/> (4.1.2015)

http://lewisnicolsmith.files.wordpress.com/2011/09/lodder_fig5.jpg (18.12.2014)

<http://lifeinthefastlane.com/ecg-library/basics/qrs-complex-morphology/> (21.2.2016)

<http://materia.nl/article/green-architecture-smart-architecture/green-architecture-is-smart-architecture-1/> (15.3.2016)

<http://ohmyhandmade.com/wpcontent/uploads/2013/06/DifferentTimes.jpg>
(31.12.2014)

<http://pashutler.org.uk/morris-and-company-sussex-chairs> (18.12.2014)

<http://pdfkutuphane.com> Nurhan Atasoy, Uşun Tükel, “İtalya’da Rönesans Sanatı”
(15.11.2014)

http://piano.about.com/od/musicaltermsa1/g/GL_repeat-sign.htm (16.3.2016)

<http://pixabay.com/tr/noel-ka%C4%9F%C4%B1t-ka%C4%9F%C4%B1t-ambalaj-arka-plan-554703/> (23.12.2014)

<http://pixgood.com/light-spectrum-prism.html> (1.1.2015)

<http://pixgood.com/vladimir-tatlin-monument-to-the-third-international.html>
(27.12.2014)

<http://rebloggy.com/post/art-sculpture-installation-bridge-contemporary-suspended-1500-chinese-tradition/95602739065> (12.12.2015)

<http://resimcity.blogspot.com.tr/2009/07/yesilcam-resimleri.html> (17.3.2016)

<http://seaofspace.blogspot.com.au/2011/07/83-josef-albers.html> (31.12.2014)

<http://shop.weimargmbh.com/souvenirs/sonstiges/27/kaffeegedeck-von-henry-van-de-velde> (18.12.2014)

<http://stevemccurry.com/galleries/india> (1.1.2015)

<https://stevemccurry.wordpress.com/?s=Afghanistan> (13.3.2016)

<https://s-media-cache-ak0.pinimg.com/originals/80/08/31/80083186c9b551ca9cef190937afa749.jpg>
(12.1.2016)

<https://s-media-cache-ak0.pinimg.com/originals/3b/5d/1a/3b5d1a638f40115ab9f852bc8099dd67.jpg>
(7.12.2015)

http://taner.balikesir.edu.tr/dersler/fiziksel_kimya/molekuler_hiz_dagilimi.htm
(21.2.2016)

<http://tdk.gov.tr> (18.1.2014)

<http://theredlist.com/wiki-2-18-392-1335-1341-1343-view-german-bauhaus-1-profile-gropius-walter-2.html> (18.12.2014)

<http://tonozcati.org/kiremit-cati-uygulamalari/127.html> (27.1.2015)

<http://tr.forwallpaper.com/wallpaper/skin-tiger-stripes-fur-striped-300528.html> (23.12.2014)

<http://tr.onlyimage.com/photo/symmetry-blue-clouds-forest-green-lake-nature-sky-symmetry-220541> (15.2.2016)

<https://tr.pinterest.com/pin/359513982725025895/> (26.5.2015)

<https://tr.pinterest.com/pin/448741550342933470/> (24.1.2016)

<https://tr.pinterest.com/pin/548102217122770052/> (8.2.2016)

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/en/9/93/Burj_Khalifa.jpg (15.3.2016)

<http://wienerporzellan.at/Monatsobjekte-2015/Monatsobjekte-html-2015/Mon2015-01.html> (7.12.2015)

http://welt-der-form.net/Otto_Herbert_Hajek/Hajek-1977-Stadtikonographie-Adelaide_Festival_Centre-01.html (15.3.2016)

<http://wewastetime.files.wordpress.com/2013/03/op-art-dots.jpg> (18.15.2014)

<http://writersagainstobscurity.files.wordpress.com/2011/01/7434-art-nouveau-blue-bowl.jpg> (18.12.2014)

<http://www.agnuz.info/Galleries/home/5> (15.2.2016)

<http://www.anitr.com/forum/animelines-tonlama-derslerine-giris-t795.0.html> (5.1.2015)

http://www.arcadja.com/auctions/en/thorsson_nils/artist/249755/ (8.12.2015)

<http://www.artikelsiana.com/2015/02/ciri-ciri-tumbuhan-paku-pteridophyta-ciri-ciri.html> (14.2.2016)

<http://www.artnet.com/artists/robert-lallemant/collection-of-four-candelabrum-set-of-4-XPAXMWJeOv01hQWn1ZWLuQ2> (7.12.2015)

<http://www.bbc.com/news/uk-england-merseyside-29950247> (15.3.2016)

<http://www.beavergalleries.com.au/uranishi2012.html> (3.2.2016)

http://www.biyolojisesitesi.net/tum%20uniteler/destek_ve_hareket/omurgali_hayvanlarda_destek_ve_hareket.html (28.12.2014)

<https://www.bluffton.edu/~sullivanm/france/paris/abraxas/0067.jpg> (15.3.2016)

http://www.brooklynmuseum.org/opencollection/objects/94974/Rocking_Chair_Model_1 (18.12.2014)

<http://www.cizim.biz/wp-content/uploads/2012/10/nokta.jpg> (22.12.2014)

<http://www.classicmoebel.eu/us/design-chairs-bauhaus-classic/49-armchair-424-red-and-blue-gerrit-rietveld> (23.12.2014)

<http://www.contemporist.com/2015/02/22/design-detail-windows-that-look-like-picture-frames/> (24.2.2015)

<http://www.core77.com/posts/37135/Belle-Kogan-Godmother-of-American-Industrial-Design> (6.12.2015)

<http://www.denizsungeri.com/index.php?page=galeri.html&act=listProducts&id=32> (28.12.2014)

<http://www.deviantart.com/art/Complementary-Contrast-125549691> (12.3.2016)

<https://www.ebth.com/items/2701182-john-b-taylor-relish-tray-and-dip-bowl> (5.12.2015)

<https://www.ebth.com/items/2334748-mccoy-pottery-yin-yang-relish-dish> (5.12.2015)

http://www.egeseramik.com/urun_bilgileri_m.aspx?ID=6620 (8.12.2015)

<http://www.ephotozine.com/photo/a-study-in-perspective--light-and-shade-34055013> (30.12.2014)

http://www.ericawakerly.co.uk/tiles_poco.htm (7.12.2015)

<http://www.etsm.org.tr/etsm/index.php?r=collection/view&id=250> (26.11.2015)

<http://www.etsm.org.tr/etsm/index.php?r=collection/view&id=265> (26.11.2015)

<http://www.fotografteknikleri.com/wp-content/uploads/2015/05/doku2.jpg> (12.3.2016)

<http://www.fotokritik.com/238360/kaya-doku> (28.12.2014)

<http://www.fotokritik.com/arama/doku/1> (28.12.2014)

<http://www.fotokritik.com/arama/%C3%B6r%C3%BCmcek%20a%C4%9F%C4%B1> (12.3.2016)

<http://www.fotokritik.com/arama/%20gunesin%20batisi/10> (13.3.2016)

<http://www.franceslambe.com/html/gallery.htm> (7.12.2015)

<http://www.gelinlikkumas.org/dantelli.html> (14.3.2016)

<http://www.gopixpic.com/400/chaise-longue-design-rose-schoops-nonesite/>
(18.12.2014)

<http://www.greychic.com/wp-content/uploads/2013/03/Bauhaus-lamp-1.jpg>
(18.12.2014)

<http://www.halimacassell.com/statement/> (7.2.2016)

http://www.scienceandquran.com/articles/stone_age.html (18.12.2014)

<http://www.hayvanresimleri.gen.tr/wp-content/uploads/Deniz-Kestanesi-Resimleri-8.jpeg> (28.12.2014)

<http://www.hititseramik.com.tr/tr/hitit-osmanli-cini/1/hanedan> (6.12.2015)

<http://www.invisiblebooks.com/Kandinsky.htm> (23.12.2014)

<http://www.isikakgun.com/blogdetail/Prof-Dr-Isik-Akgunun-Ilk-Foto%C4%9Fraf-Sergisi-Aciliyor> (12.3.2016)

<http://www.karenot.com/kar-taneleri-fograflari/kar-taneleri-wallpaper/> (22.2.2016)

<http://www.lovingcoastalliving.com/collections/starfish-urchins-sand-dollars-more/products/amazing-large-english-channel-sea-urchin-coastal-beach-decor>
(15.3.2016)

<http://www.matthiaskaiser.com/index.php?n=2|25&d=175> (13.12.2015)

<http://www.metmuseum.org/toah/works-of-art/1991.145> (18.12.2014)

http://www.michalbatory.com/aff_theatre1_27.html (15.3.2016)

http://www.mimarizm.com/etkinlikler/toplantilar/akm-nin-seramikleri-ve-turkiye-de-mimari-yapilarda-seramik_120444 (14.5.2016)

<http://www.minttheshop.com/tag/hornsea/> (8.12.2015)

<http://www.mmca.org.gr/europeana/index.php/tag/chryssa/> (15.3.2016)

<http://www.mobbig.org/belge/MOBBIG-29/YukselBingol-Sunu-mobbig29.pdf> Yüksel Bingöl, “Bauhaus ve eğitim ilkeleri”, (15.12.2014)

<http://www.moma.org/collection/works/79012?locale=en> (16.3.2016)

<http://www.mymodernmet.com/profiles/blogs/paul-cummins-poppy-installation-ww1>
(3.2.2016)

<http://www.nasilnedir.org/kapadokya-peri-bacalari-nasil-olusur-hikayesi/> (12.3.2016)

<http://www.nature.com/news/> (14.2.2016)

<http://www.onikibilgi.com/kapadokya-turlari/> (27.2.2016)

<http://www.pacegallery.com/artists/66/alexander-calder> (15.3.2016)

<http://www.peterchristianjohnson.com/construction/ntuecrawxhxbeje4sl38e11hg34txz>
(25.1.2016)

<http://www.rebeccacatterall.com/recentwork.jsp?imageNo=0> (13.12.2015)

<http://www.redicecreations.com/article.php?id=7331> (15.3.2016)

<http://www.resimkalemi.org/karakalem/17740-cernov-denis-valerievich-manzara-resimleri.html> (25.12.2014)

<http://www.romill.cz/cz/susarny-umyvadel#prettyPhoto/1/> (4.12.2015)

<http://www.signedanddesigned.com/stock/d/fenella-elms-tight-flow-1-4-/134785>
(28.1.2016)

http://www.sinanasaygi.org/uye_resimler.asp?uye=Tu%F0ba%20Erayd%FDn
(12.3.2016)

<http://www.shutterstock.com/video/clip-12449810-stock-footage-beautiful-green-fern-stems-and-leaves-pteridophyta.html> (14.2.2016)

<http://www.studentartguide.com/articles/line-drawings> (18.12.2014)

<http://www.stylepark.com/en/tecta/bauhaus-cradle> (23.12.2014)

http://www.szentnorbort.hu/regi/diakoknak/tantargy/matematika/veghek/V_Vasarely/Vasarely_8.jpg (18.12.2014)

<http://www.tabak.com.tr/27/63/sufi-irismanofaruk-malhan?ID=633> (26.11.2015)

<http://www.tate.org.uk/whats-on/tate-modern/exhibition/futurism> (15.3.2016)

<http://www.tokujin.com/en/design/product/#gallery-mutina%E2%80%82%E2%80%82phenomenon%E2%80%82%E2%80%822010>
(3.12.2015)

<https://www.tumblr.com/search/aeolian-harp> (21.2.2016)

<http://www.thehumansolution.com/knoll-wassily-chair.html> (23.12.2014)

http://www.vejenkunstmuseum.dk/Dansk/samlingen/erhvervelser_2009.htm (4.2.2016)

<http://www.veniceclayartists.com/kogei-japanese-art-crafts/> (7.12.2015)

<http://www.wedgwood.com/wild-strawberry-archive-dinner-plate> (8.12.2015)

<http://www.wikiart.org/en/mark-tobey/autumn-field-1957> (18.2.2016)

http://www.wga.hu/support/viewer_m/z.html (18.12.2014)

<http://yilmazsoy.livejournal.com/181954.html> (14.12.1015)

<http://yoichiro-kamei.tumblr.com/> (12.1.2016)

ÖZGEÇMİŞ

Necmiye Demircioğlu 1970 yılında Sakarya’da doğdu. Ortaokul ve lise eğitimini Özel Sakarya Lisesi’nde tamamladı. 1996 yılında Sakarya Üniversitesi, SMYO İnşaat Programını bitirdi. 2008 yılında Sakarya Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Seramik ve Cam Bölümü’nde başladığı lisans eğitimini 2012 yılında bölüm ve fakülte birincisi, üniversite lisans ikincisi olarak tamamladı. 2012 yılında Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Seramik ve Cam Anasanat Dalı’nda başladığı yüksek lisans eğitimine devam etmektedir.